

Višņa farunnas
par
Lutera mazo katkismi.

Grahmata

wišeem Deewa wahrdu mihlotajeem,
un ihpašči ittin derriga
rohkaš-grahmata školmeistareem.

L. Silpaušča
pahrtullota.

Preekšwahrdus peelizzis R. Bergmann, Ruhjenes wezz. lutt. mahžtajs.

LU Teologijas fakultātes
bibliotēka

Nr. ~~9014~~

Rihgā, 1872.

Speešs Kreewu un Latweešču grahmatu un bilšču špeestawā
pee R. Stahlberg.

N° 1420. Gegen den Druck dieser Schrift ist nach vorgängiger Durchsicht von Seiten
des Livländischen Evangelisch-Lutherischen Consistoriums nichts einzuwenden.
Riga, den 20. August 1871.

Consistorialrath Dr. C. A. Bertholz.

Stahl
Secr. Cons. Liv.

No zensures atwehlehts. Rihgā, 4tā Aprīl 1872.

Breckschwahrdi.

Had mans mihtais Waltenbergu Raufkas-floklas pagasta-flohlmeisteris Tennis Silpausch Niffena katkismi no Wahzu wallodas us Latweeschu wallodu tulkojis — manni luhdsis, scho grahmatu ar kahdeem wahrdeem no sawas puffes mihteem lassitajeem tà labbu un deerrigu eeteift; tad ar preeku pehz pateefibas apleezinaju: ka Niffena katkiffam, to es zauri lassijis, no pateefibas ta labba flawa nahkajs, kas tam Wahzu tautai irr, jo tas teescham pee wifflabbakeem schinni laika idohteem katkiffeem peederr; un ka Tennis Silpausch labs tults. Tadeht arri drohschi isteizu, ka zaur scho winnu darbu Latweeschu Luttera tautai un winnas mihteem flohlmeistereem grahmata eedohta, kas tohs sawas swehtudarridamas tizzibas mahziba dsikati un pilnigaki, ne tà wiffi lihdschinnigi katkiffi Latweeschu walloda, warrehs eewest. Bet Deews, tà wiffu labbu leetu wifflabbakais eewedejs un usteizejs, lai dauds zilweku azzis un firdis atdarra, schihs grahmatas labbumu redseht un saprast, tà ka arri zaur scho grahmatu Deewa walstiba muhsu semmè un laudis baggati peeaug un wairojahs.

Ruhjenes mahitaju-muischa, 12. Januari 1871.

H. Bergmann,

Ruhjenes wezzakais Lutt. mahzitajs.

„Schi irr ta muhschiga dshwiba, ka wianni tewi
atshht, to weenigi vateefo Deewu, un to, fo tu
subtijis, Jesu Kristu.“

Jahr. 17. 3.

Rakstijata preekschwahrdi.

Lai nu gan mums, paldees Deewam, jau labš pulšs tahdu grah-
matu Latweeschu wallodâ, kas muhsu tizzibas mahzibu pehz Luttera
masahš katkimes plaschaki isskaidro, tomehr dohmaju, ka schi, fo
taggad mihleem tautas-brahleem rohka dohdam, nebuhs atleekama,
bet Deewa wahrdu mihsotajeem, kurreem labš prahtš, jo plaschaku
mahzibu par garrigahm leetahm klaufitees un eedabbuht, buhs jo
mihta un patihkama. Scho grahmatu lassohht lassitajs usees, ka
wianna wairak us behrneem runna, un weetu weetahm arr kahdus
padohmus, kas fshohlmeistaram dohti. Lai nu tahds lassitajs, kas
naw fshohlmeistars, par to nesahktu stohmitees, tad man te jafakka,
ka schi grahmata Wahzu wallodâ ihpafchi preeksch fshohlmeistareem
farakstita, prohti ta, ka fshohlmeistars fshohlâ ar behrneem katkimes-
stundâs farunnajahš, un ka es, to pahrtulkodams, negribbeju groh-
siht, bet to gluschi ta pat atstahju, lai wianna arri muhsu fshohl-
meistareem jo labbaki patiktu un derretu. Tomehr tadehl wianna
lassitajeem, kas naw fshohlmeistari, nebuhs nederrigaka, bet tur pretti,
ihpafchi familiju tehweem, kam behrni mahja, ta derrehs ka par
mahjas fshohlmeistaru, no kurras gan behrneem warrehs preekscha
lassiht, gan arri Jeelakeem behrneem pascheem doht lassiht.

Sfohlmeistareem dascheem labbeem schi grahmata jau wahzifki
buhs pasihstama, un daschi no wiannaem, scho taggad redsoht, warr
buht fazzihš: Kam tahš nu latwifki wajadseja? leelaka dalka
fshohlmeistaru jau wahzifki proht un tee no tahdahm Wahzu grah-
matahm warr eegahdatees, kahda ween patihk. Tas nu gan teefa;
bet arri leela dalka fshohlmeistaru (jeb ka zitti raksta: fshohlotaaju) irr,

fas wahziffi neproht, wai arr maf ween proht, wai tee teefcham par to nepreezafees, fa fewim tahdu palihgu pee pafchas grubtakahs ffolhas-mahzibas warr dabhuht? Un es zerru, fa irr pafchi tee, lam fchi grahamata jau wahziffi pafihstama, to arr preefu apfweizinahs tanni walloda, kurrâ winneem par fattiffimi jamahja. — Tahdu fattiffimu grahamatu, fas ffolhmeiftareem derr par palihgu un waddonu pee mahzifchanaas, nu jau gan, gohds Deewam ihsti wairas naw truhlumâ. Tahdas teizamas grahamatas no jaunafahm irr: Heerwagena „fattiffis“; un wehl pafchaka: Grûnera „waddons zaur fattiffima mahzibahm“. Bet tahdu pilligu farunnu, fâ fchahs, mums wehl pa wiffam naw, un tahs taf jo labbas tapehz, fa winnas peeminn un atgahdina fchahdas tahdas masas leetas, fâ fattam' wahrduas, fahstinaus, lihdsibas, masas luhg-fchanaas zc., zaur fo ne ween mahziba tâ fakloht dshwa paleef, bet fas zaur to, fa t hs weeglaki paturramas, arri dshwofchanaâ daudsreis wairaf labbuma parahda, ne fâ mahziba, fas taifni ween ifteikta. — Dfirdefim nu, fo farakftitajs*) pats par fcho grahamatu un par tizzibas-mahzibu fakka.

„Uf diwahm leetahm es pee fcho farunnu faliffchanaas esmu dsinnees. Es gribbeju, fur ween ta mahziba tahda bija, fa to warreja, to preekfchâ zelt is Deewa dshwofchanaas un is to fwehto wi hru dshwofchanaas, kurrâs fwehtais Gars mahjoja. Kur to tâ newarreja, tur to mahzibu mahziju pehz fwehto rafftu perfchahm, wai arr to ifteizu taifni ar pafcheem to perfchu wahrdeem. — Tad ohtrahrt es zihthâs tizzibu mahzidams to dshwofchanaâ eeffchâ west un ar to faweenohrt. Tapehz behrnus nemahziju tiklai fâ behrnus, bet tohs gan drihf wairaf wehl aiftrahdiju uf winnu dshwofchanau peeaugufcho fahrtâ. Jo ffolhlai peenahlahs behrnus tannâs maf ffolhas-gaddâs preekfch wiffaem nahlofcheem 50 wai 60 muhscha-gaddeem ar tizzibu apgahdaht. (Ar to nu pawiffam negribbu fazzihrt, fa mehâs ffolhmeiftari wiffu padarram; fur tad paliktu mahzitaju ammatâs? Bet pehz mannahm dohmahm buhs ffolhmeiftaram fawu ammatu tâ uffkattihrt un turreht, itt fa winfch buhtu tas, lam behrnu

*) J. Niffens, fchahs grahamatas farakftitajs, bija ffolhmeiftars pee labbas meiteu-ffolhas Gliffkattê, Wahzemmê; winfch 1857 wehl dshwojis.

us wiffu muhschu ar tizzibu jaapghda.) — Zaur tizzibas-mahzibu buhs behrneem eerahdiht, kà wiinneem wiffa fawa dsihwoschana, taggadeja ffolhas dsihwoschana un wiffa nahfoscha dsihwoschana ar Deewa wahrdeem draudsibâ jaturra; un pehz schahs eerahdischanas turretees, us to winneem jau ffolhâ jaraddinajahs. Rastti tizzibas mahzibu itt sibmigi nosauz: pamahzibu us deewbihjafchanohs. Tâ art irr. Ja nu tai tahdai b.ih.s buht, tad mahzoht ar ween trihs leetas jaisrahda, fahm pee ik latras farunnas buhs klast buht; weenreis parahdahs weena wairak, ohtreis atfal ohtra: grehki, Deewa schelastiba eefsch Kristus, un dsihfschanahs us swehtu dsihwoschanu jeb swehtifchanahs, kurrâ is atpestifchanas buhs isaugt. Jo fklaidraki kahda mahziba weenu no sch. hm trim leetahm aishnem, jo fwarrigaka ta irr, un jo wairak ta behrneem daudsinajama. — Atri nahfoschâs farunnâs schis tas nahs wairak reises pahri, un apspreedeseem tas nebuhs pa prahtam; man ta smahdeschana jafanemm, bet tomehr zittadi newarru darriht. Man neapnihtst — ar Bahwila wahrdeem falkoht — weenadas leetas ween runnaht un rakstiht, kad tiklai tas behrneem par apstiprinafchanu. Bet tâ wairak raises pahri nemdams es tomehr esmu zihtees, nemahziht apnikumâ wihse weenuadi ween. Tadeht raudsiju minnetahs trihs grunts mahzibas ar ween no zittas pusses behrneem preekschâ zelt, un tas ne mas naw gruhti, tadeht ka abbahm tahm mahzibahm, kurras tahs trihs minnetahs leetas kohpâ fanemm: mihlestibai, ar fo Deews muhs mihlo, un mihlestibai, ar fo mehš wiannu mihlojam, — irr dsihwiba eefschâ, pee kurras, tâ pat kà pee dabbigahs dsihwibas, ar ween fo jaunuu un jaunafu useet, jo wairak to apzerre.“

„Kad nu tizziba irr weena dsihwoschana un wiffas wiannas mahzibas stahw zitt' eefsch zittas un zitt' zaur zittu, tad par wiannu mahzoht arr newarr, kà p. pr. pee matematikas, no finnamas grunts eefahkt un tad pehz strehka ween us preekschu mahziht, kamehr wifš zauri. Behrns zaur kristibu irr eestahdihts paschâ kristigahs draudses un tizzibas widdû, un tâ paschâ kristigahs dsihwoschanas widdû effoschu wiannu ffolhâ usnem. Tadeht ffolhmeistars warr tuhlin paschâs pirmâs katkismes farunnâs jau scho to aishnem, kas us preekschu wehl mahzams; p. pr. pee bauflibas, fur wojaga, warr aishnem ewangeliumu un atpestifchanu, lai gan wehl ohtrâ tizzibas-lohjekli schi mahziba pilligi nahf preekschâ nemmama. Tâ es ar ween darriju. Ja ween faut kas man warreja to mahzibu, fo pat labban mahziju, fklaidraku

padarriht, tad to peeminneju. Tà Deewò, bauflibu dohdams, tuhlin arr apfohlifchanas flicht dohd (l. wehl wairaf farunnàs par defmit bauflü galla-wahrdeem). Tà darra wezjee katkifmu farafstijaji; Lutters fazzidams: Mums buhò Deewu bihtees un mihtloht; un wehl wairaf kahda zitta (Wahzu) katkifme, fur tuhlin pirma jautafchana tahda: Kas irr tawò zeenigais preeks dñhwofchanà un mirfchanà? us fo atbildehts: Ka es ar meef' un dwehfeli dñhwojoht un mirfhoht ne few pafcham, bet Jefum Kristum farwam Pefitajam peederru, kas ar farwam dahrgam affinim par manneem grehteem pilligi aifmakfajis un manni no wella fpehka ifpeftijis, ka nu bes manna debbes' Tehwa fkanas ne mats man no galwas newarr krist, un wehl wifò, kas man useet, man tikfai par muhfchigu fwehtibu ifdohdahò; kadeht winfch man arri zaur fwehto Garru muhfchigo dñhwofchanu apgalwo, un manni lahprahfigu un gattawu darra winnam ween dñhwoht. Te grehti, fchehlastiba un fwehtifchanahò tuhlin us reifu peeminneti un zaur to behrns no pafcha pirma galla pafchà tizzibas dñhwofchanas widdù ftabdinahts."

„Gedallifchanà zittadi pee Luttera turrejohò. Kam mas tizzibas-ftundu, lai paleef glufchi tif' pee Luttera wahrdeem un lai ifmett daschas no fchahò grahmatus farunnahm. Weenu leetu fazzifchu, fo efmu fajuttis: Jo fmalfaki Luttera ifflaidrofchanu apjerre, jo wairaf winna mafahò katkifmes jautumu dabbu nomanniht."

„Tahò farunnas naw pehò ftehdahm nomehrotas. Zaur to, fa farunnu gabbaleem atfal fawi ihpafchi wirfrafti, kas ar leelaku drikki drikketi, ffohlmeiftaram pahrfkats paleef weegfaks; winfch nu warr, fur gribb, ihfafi faxemt un arri weffelus farunnu gabbalus ifmeft, kas winnam tanni brihdi tif wajadfigi neleefahò. Jo mans padohms ne pa wiffam naw tas, fa to, kas fchinnì grahmata, wiffu nohjas ffohlà buhò zauri xemt. Bet man bij pilliga mahziba par wiffu jadohd. Zif ihfi wai zil garri ffohlmeiftaram kahda mahziba jamahza, to winnam pafcham buhò finnaht pehò fawas ffohfas fawadibas." Te man japeeleef, fo farafstijajs peektahò drikkes preekschrunnà wehl par fcho leetu fakfa: „Scho grahmatu apspreefchoht daschi fazzijufchi, ta effoht par dauds leela un ffohlà ne mas ne-effoht peewahrejama. Us to atbildu, fo jau efmu ifteizzis, prohti fa mans padohms ne mas tas naw, fa ta wiffa nohjas ar behrneem zauri jaxemm. Sawai

grahmatai zerru fapratigus lassitajus, fà jau if fattis grahmataš farakstajš to zerre, tahduš, faš proht isæmt, fo winneem preeksch fewis wajaga — te nu irr deesgan fo æemt — faš to laifu apdohma, faš teem preeksch tizzibas-mahzibas fskohlâ isnaht; faš scho laifu uf wiſſeem peezeem mahzibas-gabbaleem pa reifi finn isdallih; un faš proht, un ar ween jo wairaf to leelo ffunſti mahzabš, is fawa baggata finnaſhanaš krajhuma uf behrneem tomehr jo weenfahrtigaki (feklafi) runnaht. Faš nu weenu wai ohtru no ta neproht, fo peeminneju, taš tif pat pee behrneem ne fo neifdarrihš, ir tad ne, fad winnam to, faš jamahza, fà ar naſi preekschâ nogreestü.“ — „Ra eš zetturto un peekto mahzibas-gabbalu ne dohmaht tif gari ne-efmu iswilziš, fà pirmo un ohtro, taš tadehl notizziš, fa ſchee garraku iſſkaidroſchanu pagehr, ne wiš tadehl, fa eš abbuš ſakramentus maſakâ zeenâ turretu, ne fà bauſchlus un tizzibas-lohzeklus. Taš tikkai wehrâ jaleek, fa pee tam zittahm mahzibahm ar ween uf abbeem ſwehteem eeſtahdijumeem aiſrahdamš.“

„Jaune ſkohlmeiſtari gan laikam no wezzaka darba-beedra, faš ſche uf winneem runna, fahduš labbuš iſprohwetus padohmuš pee tizzibas-mahzibas peenemš. Leelaka dalka no ſcheem gan jau wezzi un labbi apſinnami, tomehr jo derrigi, un tohš aiſ teem daudš jauneem drihš aiſmirſt. Pirmkahrt: Ja mihta teew ta firdeš, faš luhſa tewiš dehl, tad mihlohš zittas firdeš tewim paſſak wehl. Un — fà tu mihlo, tà tu diſhwo. Scho (Terſtehgena) perſchu ſawai rohkas-grahmatai preekschâ eerakſiht: Faš zittus dohma mahziht ganniht, uf fewi tam buhš ſtipri manniht; pa preeksch few firdeš eedehtſi, fo zitteem auſtš fluddini. — Ohtrkahrt: Iſluhdſees fewim firfnigâ luhgſchanâ no augſchenes Kriſtus garru pee ſawas tizzibas-mahzibas. Ar firdeſheem un mohlahm ne neeka dabbuſees no Deewa ſwehtahm rohkahm. — to wajag iſluhgtees.*) — Treſchkahrt: Dibbinajat ihpaſchi trihš grahmataš, un uf ſarunnu ar behrneem taiſotees lai tahš Jums ſtahw preeksch garra azzim: bihbele, dſeefmu-grahmata, fakſime. Jo labbaki Juhš pa wiſſam bihbeli un dſeefmu-grahmatu pahrfinnafeet, jo weeglafi Jums

*) Rahdu luhgſchanu, fo wezz mahzitajš luhdſiš, lai ſkohlmeiſtars nemm arri par ſawu luhgſchanui: Waddi waddenu, gannit gannu, atſlehdſ' atſlehdſejam, dohd' dewejam. (Lateln.: Duc ducem, paſce paſtorem, aperi aperturo, da daturu.)

buhš eespehjamš kuru kuru mahzibu isskaidroht, peerahdiht un pee tahš preekschimes peeminneht. Tapehž wehrâ leekama ta paslubbinašana, to Pahwils šawam Timotejam dohd: Leež šinâ lassifšchanu. Sefšreis tas kungs ewangelijumu stahšdš us Juhdeem fakka: Wai juhs ne-essat lassijufchi? — Zetturtkahrt: Kas deen' no deenas tiffai isdohd un ne mas ne-eeenem, kriht bankrottê. Garra bankrotte — behdiga leeta! Leež šinâ lassifšchanu. Skohlmeistaram pulku wairaf jasinna, ne kâ wianam taifni tanni brihdi wajaga. Weens padohms: Ja Jums kahda mahziba wai leeta neskaidra, škširrat un dohmajat tuhlin pakka, un nepaleelat meerâ, lamehr to sinnat. Tâ Jums tas buhs sinnanis un ohtreis warrešet atfal to zittu nemt preekschâ. Jo: dšhwiba irr ihša, sinnatniba garra. Wehl kahda mahzibaman stahw prahâ, to kahds dseefmineeks (Šang Paulš) par lassamahm grahmatahm dohd: Ko wehrts naw lassihht diwreis, to wehrts naw lassihht weenreis. — Peektkahrt: Ja Jums kahds isteikumš, kahda perscha jaišskaidro, turratees zeešchi pee wahrd eem; nemmat wahrdu pehž wahrda preekschâ. Nahkoschâš šarunnâš usmannat labbi us to, kas kahdai perschai wai wahrdam par isskaidroschanu lohžindš eeslehgtš; tas ihpašchi tapehž darrihtš, lai tam wahrdam tif ahtri garram nesteidsahš. — Sestkahrt: Turrat šewim grahmatu, kur šchahdas tahdas masas leetas eerakstihht, to lassijufchi un to labprahht gribbat paturreht, un lassat šcho grahmatu, wai šchahš grahmatas daudsreis zauri. Es to no šawa tschetrpadsmita gadda esmu darrijš un tas man dauds labbuma neffis. — Septitkahrt: Nekawejatees jautajoht ilgi pee usšahkuma, šabeedroschanas zc.; taifni ween pee gruntšwardeem. Šhis padohms, „taifni ween pee gruntšwahrdeem“, itt ihpašchi derrigš, kad škohlmeistaram mas tizzibasstundu. Kam mas stundu, lai nemm tif' to wiššnohtigako un lai mahzibu labbi pehž laika eedalla. Pee haufškleem drihš par dauds ilgi nokawejahš, zaur to teem zitteem gabbaleem šlahde noteel.“

Tas gabbals, kas dašchai šarunnai preekschâ peeliktš, ihpašchi škohlmeistaram rakstihhtš. Tas isteiz šarakstijaja ihpašchas dohmas par to šarunnu, wai arti par kahdu gruhtaku wai šwarrigaku punkti tajâ šarunnâ. — Dseefmu-perschas šarakstijajš zittahm šarunnahm lizzis beigumâ, zittahm ne; tâ pat es ar to atšahju, lai gan ta buhtu weegla leeta, if katrai kahdu paššigu dseefmu-perschu peeliktš. Škohlmeistarš, kam patihht kuru deewahrdu stundu ar dseefmu-perschu nobeigt. patš gan tahš sinnahš ismekleht. Dseefmu num-

muri, kaš peefihmeti, irr wiſſi ſihmeti pehꝫ Wiſſemmes jaunahš
 dſeefmu-grahmataš. — Tanniš weetâš, ihpaſchi bauſchldš, kur Lut-
 tera iſſſaidroſchanâ mums kahdš wahrđš naw iſſti riſtigi pahrtulkohš,
 tur eš to riſtigo wahrdu tiklai lohziâdš eeflehgtu peefihmeju, negrib-
 bedamš eeratohš ſakſimeš wahrđuš daudš pahrgrohſiht. Japeefihme
 tee bij tapehꝫ. ka pehꝫ teem ta ſarunna bij ſarakſiita. Tâ pat arr
 tahdâš weetâš, kur wahrdu-ſalikſchana pehꝫ wallodaš liſſumeem itt
 nerikſtiga bija, lâ p. pr. treſchâ tizzibaš-lohzeſſi, tur to pahrgrohſiju.

Tâ nu Deewš man ſchegli palihdſejis ſcho darbu pabeigt,
 un man tiſ' wehl jawehlejahš un jaluhdſahš ar ſarakſiitaja wahrdeem,
 „kaut nu ſwehtaiš Garš patš pee laſſitajeem, ſkohlotaſeem un
 ſkholojameem ſcho ſarunna nedſihwahš rakſtu-ſihmeš dſihwaš darritu,
 ka lai tahš padarritu to, uſ to winnaš rakſtitas; lai padarritu to, kaš ſchaj
 grahmatai preeſchâ par mehrki uſrakſihtš: lai mahzitu atſiht to weenigi
 pateeſo Deewu, Tehwu, Dehlu un ſwehto Garru; un lai ſkohlotaſi un ſkholo-
 jamee tahdâ pateeſâ Deewa atſihſchana muhſchigo dſihwoſchana pa-
 nahktu.“ Uſ to lai Deewš patš no augſcheneš peeleeſ ſawu Amen!

Waltenbergê, Mai mehneſi 1871.

I. G.

Wirrakstu rahditajs.

Lapp. v.

Tizziba, draudsiiba ar Deewu	1
Bestizziba. Besdeewiba	6
Kas mahtei pee behrna deewibihafchanahs eefpehjams	9
Daschadas tizzibas pasaulē	14
Swehtee raksti	16
Swehtee raksti Deewa eedohiti	22
Weht zittadas peerahdichanas, ka swehtee raksti tizzami	27
Swehto rakstu bruhkeschana	34
Bihbele un ka ar to gabjis	37
Swehto rakstu slawa	44
Luttera mahsa katkifme	51
Baufsiiba	55
Es esmu tas Kungs taws Deews	60
Lew nebuhs zittus swehschus deewus turreht preefsch mannim	65
Deewu bihtees	71
Deewu mihtohit	76
Uf-Deewu zerreht	86
Par Deewa wahrdu	101
Swehrestiba	112
Swehto deenu swehtihit	116
Draudses deewkalposchana	127
Pasnizas-gads	133
Kas behrneem peenahlahs	139
Peeminas-raksti	151
Luhwaku mihlestita	173
Slepkawiba	182
Patflepkawiba	187
Lauliba	191
Laulibas pahrkahpschana. Laulibas schkirschana	195
Schkihti un kaunigi dshwoht	196
Kristiga feewa	203
Par ihpafchumu	210
Lew nebuhs sagt	215
Zif wahrds swarrigs	223
Pateesiba un messē	228
Ihsta tizziba usurrejis	468
Es tizzu Weenu swehtu kristigu draudsi	471
Luttera draudse	483
Es tizzu grehtu peedohschanu	487
Atgreeschanahs	490
Tizziba	493
Par nahwi	494
Meefas augschazelchanahs	500

Repateefu leezibu doht pretti tubwaka	234
Devitais un desmitais bauflis	245
Desmit bauſchtu galla wahrdi	251
Grehſe. Gedſimtee grehfi	254
Pafchdarritee grehfi	261
Grehku fohdiba	268
Apfohlſchana	275
Utklats uf desmit Deewa bauſchteem	284
Kriſtiga tizziba	289
Apuſtuku tizzibas-apeeziba	295
Swehta Tribeweeniba	299
Raddiſchana	305
Swehtee engeki	309
Launee engeki	313
Deews manni raddijis	324
Deews manni uſturra ar wiſſahm radditahm leetahm	330
Deews manni paſarga	339
Par fruſtu un behdabm	345
Labbums las nahk no behdabm	349
To wiſſu beſ nopekna un zeenibas	355
Par wiſſu pateikt	358
Jeſus. Kriſtus. Deewa Deels	364
Papreekſchlu ddinaſchanas uf Kriſtu	370
Kriſtus muhſu Rungs	376
Ritti Jeſus wahrdi	380
Genemts no swehta Garra un peedſimmiſ no jumprawas Marijas	384
Jeſus mahzibas ammatſ	389
Jeſus papreekſchluddinaſchanas	396
Jeſus brihnuma-darbi	397
Jeſus swehta dſihwoſchana	400
Zeetis, fruſta ſiſte, nomirits un apraktis	414
Manni paſudduſchu un paſuddinatu zilweku atpeſtijis un atpirjis	416
Manni atpeſtijis un wiſſeem grehkeem	420
Manni atpeſtijis no nahwes un no wella ſpehka	423
Semme kahpis ellê; augſchâzchlees no mirroneem	428
Utkahpis debbeſts; ſehdees pee Deewa labbahs rohkaſ; teefahs dſihwajohs un mirruſchohs	432
Kriſtus manſ lehninſch	434
Lai es wianna paſcha buhtu 2c.	437
Muhſchigâ taiſnibâ, nenoseedſibâ un swehtibâ	441
Swehtais Gars	446
Manni aizinajis	453
Manni apgaiſmojis	459
Manni ſwehtijis	464

Pastara teefa	513
Muhſchiga dſihwoſchana	515
Luhgſchana	520
Luhgſchanas daſchadiba	523
Luhgſchanas laifs un weeta	532
Zittu un paſcha luhgſchana	535
Mhriſgas eeraſchas pee luhgſchanas	537
Luhgſchanas paklauſſchana	539
Wai un fà Deews katru luhgſchana paklauſa	544
Rahdai buhs luhgſchanai buht	548
Jesus wahrda luhgt	551
Luhgſchana zilweku paſchu padarru labbaku	554
Tehwreiſa	556
Muhfu Tehws debbeſts	561
Ewehtichts lai teek taws wahrds	568
Lai nahf pee mums tawa walſtiba	573
Laws prahts lai noteek zaur manni	579
Laws prahts lai noteek pee mannis	582
Muhfu deeniſchto maiſi dohd mums fhodeen	587
Un peedohd' mums muhfū parahdus, fà mehſ peedohdam faweem parahdnekeem	593
Un ne-eewedd' muhs fährdinaſchana	598
Atpeſti muhs no fauna	604
So tew peederr ta walſtiba, ſpehks un gohds, muhſchigi	608
Amen	610
Par tehwreiſas bruhkeſchana	615
Stahſtijumi par tehwreiſu	919
Par abbeem ſakramenteem kohpà	623
Par ſwehto kriſtibu	626
Wehl ſchis tas par kriſtibu	645
Zaunektu eefwehtichana	653
Ewehta wakarina ſakraments.	657
Geſtahdiſchanas wahrdi	661
Par bitti jeb grehtu fuhdſeſchana	681

Uffahkums.

Tizziba, draudsiba ar Deewu.

Eefahkumâ pirmee zilwefi bija draudsibâ ar Deewu. Deewš ar winneem dšhwoja tà, kà tehws ar faweem behrneem. Pirmee zilwefi pašchi arr apsinnažahš draudsibâ ar Deewu effoht un juttahš par Deewa behrneem. Zaur pirmo zilwefu pirmo grehku ſchi draudsibas ſaite tikka pahrrauta, wiannu behrna-prahšs paſudda, un bihjaſchanahš no grehku ſwehta atreebeja pee wiſſeem zilwekeem eefahžahš. Šchi pahrrauta draudsiba nu zaur Kriſtu ar Deewu pilnigi atfal ſafeeta un muhſu dwehſeles ar Deewu atfal ſawee-notas. Žahn. 1: Žil daudš wiannu uſaehma, teem wiſch dewa wallaš (ſpehku), par Deewa behrneem palift.

Kad ſhinniš ſarunnâš tizzibu kà draudsibu ar Deewu apſihme-žam, tad ta teeſham patti labbaka iſſklaidroſhana. Itt labbi ſinnam, ka ſcho wahrdu bruhkedami, to ne-eſſam uſ zittahm wiſſahm (tà noſauktahm) tizzibahm ſihmejuſchi, fo arr tè newajaga darriht. Tiklai kriſtiga tizziba irr weeniga tizziba, t. i. weenweenigi pilliga, teeſham pateſiga; beſ Kriſtuš naw ne ſahdaš draudsibas ar Deewu, jo zittur naw peſtiſchanas. Taš lai ſkohlmeiſteram wiſpirnak irr ſinnamš, to lai wiſch tà kà par to mehrki uſſlatta, kam wiannam ſawi ſkohlâš-behni, kurri Kriſtuš wahrdâ kriſtiti, klahť jawedd. Tahda tizziga dšhwoſhana winneem tuhlin eefahkoht, no ſwehteem rakſteem wadditam, behrneem preekſhâ jařahda kà draudsiba ar Deewu, par to nebehdajoht, ka arri paganu tizzibu ſauž par tizzibu, lai gan wianni neſtahw draudsibâ ar Deewu; gan jau pehžak wiſš iſrahdiſees. Jo tiklai pee kriſtigahš tizzibas, zaur kurru ſtahwam iſſtâ draudsibâ ar Deewu, warram mehroht, — fo pehžak arr darriſim, — uſ ſahdu wiſſi zittas tà noſauktas tizzibas wehl ſcho wahrdu pehž pateſibas pelna.

Saruna.

Tizziba. Schodeen atkal no jauna katkifmes mahzibu eefahkam. Schinnis stundās darbošmees ar muhsu tizzibas-mahzibu. Mehs runnašim par tizzibahm, un wišpirmak par kristigu tizzibu, kurrā zaur fawu kristibu ešam eenahkufchi. Pahrs bihbeles perschu, no no kurrāhm warram redseht, kas tizziba irr. 1 Jahā. 1, 3: Jums (draudsehm) draudsiba irr ar mums (apustuleem), un muhsu draudsiba irr ar to Tehwu un ar wiāna Dehlu. Jahā. 17, 20. 21: Es luhdsu, lai tee irr weens eeksch mums. Tā nu tizziba irr draudsiba ar Deewu. Kur diwi weens ar ohtru draudsibā stahw, tur weenam dalka ar ohtru; tā man ar Deewu. Mehs abbi ešam kohpā weenoti. Lihds ar manni wehl dauds zittu ar Deewu beedribā. Kā jau fazziju: Juhš draudses ar mums apustuleem, un mehs kohpā ar to Tehwu un wiāna Dehlu. — „Un wiāna Dehlu;“ šchee wahrdi šhmejahš us muhsu kristigo tizzibu. Kristiga tizziba irr draudsiba ar Deewu zaur Jesu Kristu. Stahw rakstihš: Zaur zittu naw pestišchanas; kam tas Dehš naw, tam arr naw tas Tehwš; un Jesus patš fakka: Ne weens nenahf pee Tehwa (newarr ar to draudsibā tift), tā ween zaur manni. Tā tad nu weenigi zaur Kristu, kristigā draudse, kristigā tizzibā, irr ihštā draudsiba ar Deewu. Kam Kristus naw, kas to negribb, tas nestahw ihštā draudsibā ar Deewu, tam naw ihstas tizzibas.

Tizziga dšihwoščana. Ja zilwels kahds ihsti draudsibā stahw ar Deewu, jeb, ja kahdam tizziba irr, tad tahdu uofauz par tizzigu zilweku, un wišsu wiāna dšihwoščanu tizzigu. Swehtōš rakstōš šchahda tizziga dšihwoščana wehl ar zittadeem wahrdeem nosaukta, kurri katriš no zittas pusses mums tahdu tizzigu dšihwoščanu israhda. Trihs tahdus wahrduš gribbam apdohmaht: paslehyto dšihwoščanu ar Kristu, deembihjafchanohš, baggatibu eeksch Deewa.

Paslehypta dšihwoščana ar Kristu. Kol. 3, 3: Juhšu dšihwiba irr paslehypta ar Kristu eeksch Deewa. Draudsiba ar Deewu zaur Kristu te nosaukta par paslehytu dšihwoščanu. Šchi irr tizzigahš dšihwoščanas eekschpuffe, kas pasaules preekščā tā neatklahjahš. Tā irr weena dšihwiba, un dwehsele tad, no wiššas pasaules atšchibrufees, ar fawu Deewu dšihwo. Tā Jesus eet, tā fazzihš, „fawrup“ kahdā weentulā weetā, Deewu luhgt, pr. ar Deewu runnatees. Par luhgščanu mahzoht wiāsch arr padohmu

dohd: Ge-ej fawâ fambarî un peeluhds fawu Tehwu fleppenibâ. Dahw. ds. 119, 62 un 42, 9 lassam, fa Dahwids nakti, wisseem gulloht, augschâ zeltahs fawam Deewam pateikt un dseedaht un winnu peeluhgt. Tâ pat Jesus, Lukt. 6, 12; un Getsemanê. Tahda dshwofhana ar Deewu arr tapeh3 par pastehptu nosaukta, fa tif daudsi no tahs ne fo nesinn un itt ne maj newarr saprast, fas tabs no tahdas draudsibas un draudseschanahs ar Deewu atlez3.

Deewbihjaschanahs. Deews fazzija us Abraamu: Staiga preeksch manna waiga, kad pee katra sohla sinni un juhti: Deews irr pee mannis, Deews man irr klah. Winsch tad stahw preeksch tawahm azzim, preeksch tawa prahta, preeksch taweem wahrdeem, preeksch taweem darbeem. Ja tu stahwi tahdâ draudsiabâ ar Deewu, tad tu arr bihsees, grehtus darriht. Tâ Johseps: Kâ man buhs tahdu leelu launumu darriht un prett Deewu grehloht. Schahdu tizzigu dshwofhanu, kur zilweks bihstahs grehtus darriht, tapeh3 fa winsch draudsiabâ ar swehto Deewu, nosau3 par deewbihjaschanohs. Swehtee raksti to arr nosau3: ar Deewu staigaht. Par Genoku un Nou fazzihis: wianni staigaja ar Deewu. Pee tahdas deewbihjaschanahs arr klah peederr paklausiba prett Deewu, jo es sinnu, fa zaur nepaklausibu manna draudsiaba ar Deewu suhd, kâ deewamschehl pee Uhdama notikta.

Baggatiba eeksch Deewa. Zilwekam, fas baggats eeksch Deewa, irr augstakais preeks: Deewu luhgt, par deewischigahm leetahm dohmaht, ar zitteem par tahm runnaht, Deewu flaweht un winnam pateikt, winnam kalpoht un winna prahtu darriht. Wis3 zits: baggatiba, gohds, pasaules fahribas winnam ne fas naw. Zilweku, fas tahdâ draudsiabâ ar Deewu, Jesus nosau3 (Lukt. 12, 21) par baggatu eeksch Deewa. Tahds bija Dahwids, wianna ds. 84, 11: Weena deena fawds pagalmnds irr labbaka, ne kâ tuhstioschas zittas; gribbu labbaki pee deewa-namma fleegschna stahweht, ne kâ besdeewigo dshwohtkds mahjoht. 3 p.: Manna dwehfele eekahrojahs, mannas meefas preezajahs eeksch ta dshwa stipra Deewa. Leekat wehrâ: Meesa un dwehfele, wis3 zilweks. 27, 4 Dahwids weenu leetu no ta Kunga luhds, un peelee3 schohs wahrdu3: To mellefchu tikfufchi. Ko tad, Dohwid? lai ta Kunga namnâ warru dshwoht wissu fawu muhschu. Uffaws, D. ds. 73, 25: Kad es pee tewis —. Lukt. 2, 37: Anna neatstahjahs no deewa-namma, ar gawefchanu un luhgschanu deenas un naktis Deewam kalpodama,

Jesus muhfu Kungs falka Jahr. 4, 34: Manna barriba (manna wjadfiba, mans preek) irr, fa es ta prahtu darru, kas manni fuhtijis. Bahwils stahw faistih's Agrippa kehnia un wianna augstmanu preekshâ, kas leelâ grejnumâ tur fehdeja, un falka, ap. d. 26, 29: Es buhtu wehlejees, lai wiffi, kas manni fchodeen dsird, tahdi paleef, kahds es esmu (kristigs, til fwehtigs un baggats eefsch Deewa zaur Kristu), bes fchahm faitehm ween (kurras ne weenam newehlu). Zit baggats eefsch Deewa buhs bijis fchis wihrs! Wiasch arr falka Rohn. 8, 34 u. t.: Kas juhs fchirs no Kristus mihlestitas? un tad issauz: Ne nahwe ne dsihwiba muhs warrehs fchirt no Deewa mihlestitas, kas irr eefsch Kristus Jesus muhfu Kunga; wiffâs fchinnis leetâs meh's upwahram dauds wairaf zaur to, kas muhs mihtojis. Dsirdat: fchirt; itt fâ gribbedams fazziht: mannu draudsibu ar Deewu ne kas newarr isphstih, ne behdas, ne bailes, ne wajaschana, ne bads, ne pliffums, ne sohbins. Zit baggats eefsch Deewa!

Tizzigi zilweti. Tizzigas dsihwofchanas fwehta laimiba flaweta.

Jums, fâ jau eefahjis, wehl wairaf par tahdeem deewbijigeem zilwekem stahstichu, jums par fwehtigu preekshimi. Deewbijigam wihram kahdam prassija, us kahdu wihfi wiasch tahds palizzis, kahds nu effoht. Wiasch atbildeja: Kad wehl mas' biju, tad tehws manni nehma flehpi un fazzija: Mahzees pats deewbijaschanâ. To es turreju un darriju. — Schee wahrdi stahw 1 Tim. 4, 7 un wehl: Jo deewbijaschanahs derr pee wiffahm leetahm, kurrai irr fchahs flahteffofchahs un tahs nahlofchahs dsihwofchanas apfohlifchana. Bet us tahdu mahzifchanohs deewbijaschanâ fsubbinajamees, kad jau kas preekshimes wehrâ leekam, no kurrahm tad arri warram mahzitees, pehz tahm dsihwodami. Tapehz jums par dascheem deewbijigeem wihreem stahstichu, lai jums ta fwehtiba tiftu, fo minneta perscha peeminn; kurra fwehtiba? Lai jums fchi usleelifchana stahw peeminnâ, jo: ta Kunga bijaschanahs irr wiffas gudribas eefahfums. Jesus muhfu Kungs, zilweta fahrtâ semmes wirfâ dsihwojoht. Dohmas, wahrdu's un darbus, pat wiffmasafahs leetas wiasch turra draudsibâ ar Deewu. Wai finnat kaut fo ij wianna dsihwes-gahjuma, kas to apleezina? Sawâ diwpadfmitâ gaddâ wiasch darbojahs fawa Tehwa leetâs. Par katru gabbalixu maifes, fo rohâ nemm, wiasch pateiz. Pukles redsoht wiannam prahtâ nahf, fa Deews tahs gehrb; putnus redsoht wiasch dohma, fa Deews

tohs ehbina. Baggatâs weefibâs (Luhf. 14) winsch peeninn, fa nabbagi jaehdina. Winna barriba irr: Deewa prahtu darriht. Winna Tehwâs tam dohd dsert ruhktu bitteri; winsch fakka: tamâs prahts lai noieek. Winna pehdigais wahrds irr: Lawâs rohkâs, af Tehwâs. Tâ winsch fawu dshwofchanu un zeefchanu, ehfchanu un dserfchanu, runnaschanu un fluffuzeefchanu, dufmoschanohs un meerâ buhschanu un beidsiht mirschchanu lizzis draudfibâ ar Deewu. — Pahwils. Winna farra-dseefmu, tâ to gribbu nosaukt, dsirdejam: Kas muhs schirs no Kristus mihlestibas? 2 Kor. 6, 9. 10. Repasihstams un nizzinahts zilweku preekschâ, pasihstams Deewam; behdigâs, no usfkattes (5 p., sitteendâs, zeetumâ, darbds, nomohdibâ), bet preezigs fridi; Bihlippeescheem winsch ussauz, 4, 4: Preezajtees eefsch ta Kunga; es fakku atkal; preezajtees; fâ nabbagi, bet kas daudj baggatus darra (garrigâs mantâs: mihlestibâ, lihgmibâ, meerâ, pazeefchanâ); fâ tee, kam ne, fa naw, bet kam tomehr irr wiffas leetas, tapehz fa teem irr Deewâs. Tahds baggats eefsch fawa Deewa irr Pahwils. — Lutters. Jesus dshwofchana irr beswainiga, par pilligu preekschihmi if weenam, kas deewbihjigi gribb dshwoht. Tapehz raksti flubbina, Ebr. 12, 2: Lai usfkattam Jesu, tizzibas eefahjeju un pabeidseju. Lutters to no fawas puffes us-tizzigi darrijs, un no Jesus mahzijeas, bohmas, wahrduâs un darbus ar Deewu un winna wahrdeem un prahtu draudfibâ turreht. Putnu kahdu redsoht, Lutters fazzija: es to nemahku, fo tu mahki; tu nesuhdees, tu Deewam wiffu suhdifchanohs atwehli; bet es deewamschehl daudstreif wehl suhdohs. Winna feewai fawu deenestmeitu rahjoht, winnam tuhlin peehta luhgshana nahza prahtâ; us feewu winsch fazzija: Wai tu preeksch fawa spreddika arr tehweisu luhgusi? Pawaffaras jautumu apzerrejoht winsch eedohmajahs grehfus, kas wiffu famaita un fazzija: Paradihses jautumu deesgan, kaut tikkai grehku nebuhtu. Ehdeenam us galdu effoht winsch fridi kusti-nahts runnaja par Deewa schehlastibu, kas mums wiffu dahwina. — Ka deewbihjafchanahs no grehkeem farga, to rahda Jahsepa preeksch-sihme: Kâ man buhs tahdu leelu. — Par Krijsostoma basnizas-tehwu fazzija: Winsch nebihstahs no ne fa zitta, fâ ween no grehka. Zinzendorfs, brahku-draudses dibbinatajs, daudstreif mehdsja fazziht: Man tikkai weena ilgofchanahs, un ta irr Winsch. Winsch gribb fazziht: Jesus. — Bet zil swehtigs (= swehtilaimigs), meerigs, preezigs irr deewbihjigs zilweks, tas wiffwairaf zeefchanâs parahdahs.

Arri no tahdeem te fahdus jums par preekschimi peeminnu. Skriwers. Winsch farakstija to dseefnu: Jesus, mannas dwehfel's faule. Schis pats wihrs par iddeenischko fakkam'wahrdu bij isredsejis to: Ka behdigee, bet ar ween preezigi. Bahwilu Gerhardu atstahdinaja no ammata un maifes, wiannam arr wehl dauds jittu behdu bija. Winsch dseed tajâ dseefmâ: Tohs grehkus wiffus — 6 p.: Es nakt' un deenâ dseedaschu no tawas mihlestibas; tew meesa, tew irr dwehfel' nu par uppuri padohdahs. Es dschwodams tew dschwoschu par gohdu, par pateifchanu; es muhscham peeminneschu, fo tu man labba darrijis un mohlas zeesdams pelnijis, — tew' flawedams flaweschu. Wiffas wianna dseefmas, un to wiannam dauds irr, par frust' un behdahm, frustâ un behdâs taifitas, flann no preeka par Deewu, zaur kurre winsch wiffas behdas ar fahjahm minn. — Bihlipsis Nikolai. Winna ta dseefma: Ka spohschi spihd mans Jesulinsch. Tanni draudse, furrai winsch bija par mah; jitaju, 1597 mehris til breefmigi plohsjahs, ka daudsreis weenâ paschâ deenâ 30 zilwefu ij wianna draudses us kapsehtu bij ahra nessami. Tur winsch redseja schahs pasfaules leetu isnihzibu, un padewahs ar wiffu firdi gluschi muhschigahm, debbesigahm mantahm. Rahdâ rihtâ scho dseefnu usrakstoh, winsch aismirsa wiffu, kas wiannam apfahrt bija, pat sawu pufsdeenas ehdeenu, kamehr pehz pufsdeenas pulksten 3 scho dseefnu few pascham par leelu preeku bija gattawu dabujis. — Ru, behrni,

Tad darboj'tees deewbihjafchanâ, un
Baudat un redsat, jif laipnigs tas Kungs.

Bestizziba. Besdeewiba.

Sarunna.

Bestizziba. Kad pirmais zilweks, fo Deews pehz sawa gihma bija raddijis, grehfoja, tad beidsahs wianna draudsiba ar Deewu. Tâ pat tas wehl irr; Es. 59, 2: Juhfu noseegumi darra schkirfchanu stary jums un juhfu Deewu. Ja tizziba irr draudsiba ar Deewu, tad schkirfchanahs un atfazzifchanahs no wianna irr bestizziba. Schi schkirfchanahs no Deewa nu noteek, fâ nu pat dsirdejam, zaur grehkeem. Grehki tad nu irr wainigi pee bestizzibas, pee dschwoschanas bes Deewa.

Rà ta parahdahs. Tahdu bestizzigu zilweku, kas dsihwo bes draudsihas ar Deewu, raksti nosauz par besdeewigu. Bes — Deewa; pee dohmahm, wahrdeem un darbeem, kurròs tahda dsihwo-schana parahdahs, wianam Deewa truhsti, naw klahf. Trijadà wihjè wiansch tà no Deewa, no Deewa wahrdeem un prahta neleekahs sinnaht. Besdeewigais (kurfch irr tahds?) pasaulè dsihwo bes Deewa. Besdeewigee ehd un dserr bes Deewa; tà? eet gulleht un zekahs augschâ, strahda, zeesch, preezajahs, dohma, runna, dsihwo, mirst — bes winna. Rà? Jer. 44. 15—17. Jeremijam 7 p. bij jafakka: Kapeh; juhs darrat til leelu launumu? Tee wianam atbild 16 p.: Ta Kunga wahrdam mehš negribbam klaufiht. Mehš darrifim peh; teem wahrdeem, kas no muhsu mittes isgahjafchi. Un tà pat runna 15 p. wihri un seewas un wiffa tauta. Tà pat tas deewamschehl wehl taggad pee daudseem bestizzigeem, besdeewigeem zilwekeem. Tahdeem naw ne luhgschanas, ne deewkalposchanas, ne swehtdeenas swehtifchanas; naw ne tahda preeka spreddiki, tahdu dseefmu lassiht, nelassohf; tahdi nekad neapzerre Deewa schelastibu, ne kad neprassa: wai Deews arr gribb, lai to un to darru? ne kad neklausa, kad firdsapstana pamahja: nemello, nesohd; teem ne tahdas bihjaschanas no Deewa, pasleppeni tee bes bailehm launu darra, ja til teefu rohkàs nekriht. zittadi wianem weenalga, taisniba wai netaisniba. Weenu tahdu es pasinnu, tas mehdsja fazziht: Par weenu kapeifu, fo ar netaisnibu dabbutjis, warru til pat dauds pirkt, tà pat weenu, kurru es taisnigi pelnijis. Tahdi irr besdeewigee.

Nemeers. Zilweka dabba arr peh; kristifchanas paliffufi tahda, ka wianam paschâ firdsdiskumâ eefschâ ar weenu wehl ilgoschanai peh; Deewa wajaga buht. Zo dwehfele, kas Deewu nemekle, Deewu negribb, mekle pasauli un wianas lustes, tapeh; ka firdij kaut ka wajaga, kas to peepilda. Bet wiffa fkreeschana un dsifschanahs peh; schahs pasaules mantahm newarr dwehfelei meeru nest, newarr firdi pildiht, to tiffai warr wiffaugstaka manta: Deews. Augustins pats isbaudijis, fo wiansch fakka: Dwehfele irr bes meera, kamehr ta pee Deewa meeru atrohd: pr. zilweks, kamehr wiansch bes Deewa, bes ilgoschanahs, bes draudsihas ar Deewu dsihwo, irr nabbags un noschelojams te un peh; nahwes. Zo arr Salamans dabbutjis fajust. Wiansch stahsta mahz. 2, 5 u. t.: Es taisnju dahrsus un jaukus dahrsus, un stahdiju wiffadus augligus kohkus eefschâ;

es taifju few dihkus, lai is teem flazzinatu to meschu, kas ar koh-
keem salloja: es dabbujohs kalpus un kalpones; es fakrahjohs arri-
dsan fdrabu un seltu; es eezehtu few dseedatajus un dseedatajas un
mihligas dseefmas; fo mannas azzis eefahroja, to es tahm neatrahwu, es
nenoturreju sawu firidi no ne kahdas lihgfimibas; tad es greejohs
pee wisseem saweem darbeem, un raugi, wifs bija neleeliba un no-
mohzifchanahs. Zif nelaimigi un nemeerigi besdeewigee, to smehtee
raffi daudreis apraksta. Gf. 57, 21: Besdeewigeeem naw meera,
ta mans Deews fakfa. Zj. 15, 20: Besdeewigais behdajahs alla-
schin. — Kahda dseefma par besdeewigeeem ta fakfa: Gan blehschu
zelsch leels eefahloht, pa pukku-lejahm steidsahs; bet
muklains tahlaf aiseejoht; pehz elles-purrâ beidsahs. —
Pa pukku-lejahm steidsahs: fahrumâ un lihgfimibâ dshwoht;
par firdsapfianu nebehdaht; sawas eegribbas pildiht. Bet muklains
tahlaf aisejoht. Jo launa firdsapfiana to fahf baidiht, neleetigi
pawadditais dshwibas-laifs winnam nahf prahtâ, launas fahribas
winnu apmahz, grehts to dsenna un tam nedohd ne kahdu meeru.
Jo: Spehlejees ween ar grehtu, un to besdeewigais darra, kâ?
tad winsch driht ar tewi spehlejees. Tur flahf peenahf wehl wez-
zums, nespehts, wahjiba. Winna zelsch pehz elles-purrâ bei-
dsahs. Jo zekka galla stahw nahwe ar wiffahm sawahm bree-
fmahm. D. ds. 73. 18. 19: Tu tohs wedd' us flihdenam weetahm
un tohs nogahj; zif winni peepefchi eet bohjâ! tee isnihfî un eet
bohjâ ar breefmahm. Deewa teefu un muhschigo pasufchanu eedoh-
majotees, besdeewigo tahdas dohmas warreni fagrahb un kaut winsch
arr agraf par to buhtu smehtees. To schis stahstis apleezina.
Woltehrs (Voltaire) bij wiffzauru muhschu Deewu un winna wahr-
dus saimojis. Us mirschanas-gultu gulloht winsch sawam ahrtsem
puffi no sawahm mantahm peedahwaja, ja schis paspehtu winnu
til' puss gadda ween wehl pee dshwibas paturrecht. Un schi pee-
dahwaschana bij dauds fo wehrta, jo Woltehrs bija lohti baggats
un tur flahf til' ftohps, ka winsch wakkardis no Pruhfchu kehniina
prohjam eedams, waffu fwezjes, kas us pils treppehm dedfa,
teschâ bahja. — Wehl. Un schi mirschana irr tikfai eefah-
kums no galla, fam ne kahda galla naw. Râ tas prohtams?
Weidsiht, behrni, fanemmat un paturrat scho pateefibas-wahrdu:
Wehl ne weenam naw sawa deewbihjafchanahs schehl
bijufi, bet daudseem gan sawa besdeewiba — tad

tas jau pa wehlu bija. Ja, teef' irr: Bes tewis (Deews) staigajoh't mäs zefsch us nahwi ees; tapeh; neatstahj manni, tad labbi isdohfees. Par pabeigumu wehl lassifim par deewbihjigo laimi un besdeewigo nelaimi is poscheem swehteem raksteem. D. ds. 1: Swehtigs tas zilweks, kas nestaiga besdeewigo runnäs. —

Kas mahtei pee behrna deewbihjaschanahs eespehjams.

S a r u n a.

Kad deewbihjaschanai jacesahkabs? Matt. 21, 16: No behrnianu un sibdamo muttes es teifschanu fataisfchu. Ja Deews no scheem gribb teifschanu, tad deewbihjaschanai jau agrä jaunibä jacesahkabs, un kad nu mahte ta irr, kurrai wiffagraf un wiffwairaf ar behrnu jadarbojahs, tad wiäna arr wifflabbati pee ta warr palihdseht? pee ka? Jo, fakk. 22, 6: Mahji puischam fawu zekku, tad wiasch ir wezs palizzis no ta neatkaphfees. Brihnum's, bet teefa irr un peedsihwohts, ka gan drihji wiffi pateefi deewbihjigi zilweli tahdi ar Deewa palihgu zaur fawahm mahtehm tikluschi. Re ilgu laiku atpakkal 120 Amerikaneeschu mahjitaji bija fapulzejuschees. It weenu no wiäneem usprassija, lai stahstoh't, zaur kahdu zilweku wai zilwezigu gaddijumu Deews wiänu us atgreeschanohs waddijis. No teem 120 wairaf ne ka 100 fawahm mahtehm to gohdu dewa. To paschu ar kahdeem stahsteem peerahdisim, ko? Anna, Samuela mahte. Zaur ko Samuels teizams? Launu, netiflu puischu starpä dsihwojoh't wiasch paleef deewbihjaschanä: us wiäna ailsuhgichanu Israels eenaidneekus uswahr; panihkluscho deewkalposchanu wiasch atkal uszell; ka wiasch taisnigs bijis, to wiffa tauta leezina, 1 Sam. 12. Tahds un wehl leelaks wiasch zaur fawu deewbihjigo mahti, Annu, tizzis. Deewam wiäna sohlija: Ja tu fawai kalponei dohfi dehlu, tad es to tam kungam nodohfchu wiffu muhschu; wiänas jauka flawas-dseesma leezina no wiänas deewbihjaschanahs: ik gadda wiäna fawu dehlu apmekleja. Ginika un Loïda. Ginika bij Timotejus, Pahwila mahjekka, mahte un Loïda wiäna mahtes-mahte. 2 Tim. 1. 5: Es atgahdajoh's, tä Pahwils raksta, tahs beswiltigahs tizzibas, kas jau pirmal mahjojusi eefsch tawas mahtes-mahtes Loïdas un eefsch tawas mahtes Ginikas; un 3, 15: Tu no ma-

fahm deenahm fwehtohs rakstus jinni. Timotejus tohs gan buhs no sawas mahtes un mahtes=mahtes mahzijeos. Ka Timotejus pa teesi labš fristigs zilweks bijis, to redsam pee tahs leezibas, to Distra wiinanu dewa, ap. d. 16; un pee tahs mihlestibas, ar to Pahwils wiinanu mihloja; Pahwils to sawas grahmatas par dehlu fauz. — Monika. Monika bija Augustina basnizas-tehwa deew-bihjiga mahte. Uutters leezina, ka winsch (bes ween bihbelé) Augustina rakstos wiffwairat ewangeliuma skaidro mahzibu effoht atraddis. Sawos behrna- un jaunekla-gaddos Augustins bija pahrgaltwigs un palaidnis un ruhpišch grehzineckš, lai gan mahte wiinanu ruhpiigi ween bij audsinajusi. Behrns buhdams winsch bija kuhtris, apsagga mahti kehki un pagrabbâ, pratta isweizigi melloht un neschas us leeku pasauligu gohdu. Jaunelis tizzis winsch palikka wehl slittaks. Winsch gan usihtigi mahzijahs, bet tikkai lepnibas un augstprahtibas dehl. Winsch pats par fewi fakka: Es biju tik apstulbohts, ka buhtu warrejis nofarht, ja manni beedri manni buhtu turrejusch par masaku besgohdi, kâ wiinanu paschi bija; es isdohmaju pulku nedarbu, ko ne kad nebiju darrijis, — lai tikkai wiinneem warretu patikt. Wehlaki winsch wehl pa gallam palaidahs un fahribas-grehkam padewahs. Monika wiinanu deewbihjiga mahte to ne kad neaismirfa. Wiinanu to pamahzija, luhdsa, luhdsa ar affarahm, deen' un nakti ta Deewu luhdsa, lai wiinanu dehs atgreetohs. Bet 13 gaddu wis tas lif-fahs pa walti buht un Augustins dshwoja, kâ jau eefahzis, weendos grehdos prohjam. Deewbihjigs bihskaps, kam wiinanu sawas behdas fuhdsjeja, dewa padohmu, lai Deewu luhdsoht. Kad nu wiinanu to wehl luhdsa, lai schis tak pats ar wiinanu dehlu runnajoht, tad schis Deewa wihs fazzija: Paleez ween meerâ, tas newarr buht, ka dehs, kas tik daudš affaru maksa, pasustu. Schis wahrds Monikai kehrahs pee firds un lif-fahs, itt kâ no debbesim runnahts. Beidsoht nahza Deewa stunda un Augustins atstahja sawus neschkihstohs un netiklohs grehku zelus un netizzibu, un eefahza tizzigi un deewbihjigi dshwoht. Winsch pats apleezina: Mahte manni diwreis dsemdesusi (meesigi un garrigi); nespehju isteikt, zil wiinanu man lohti mihla. Mahtes laime nebij issakkama. Wiinanu preezajahs un gawileja, un pateizibas affarahm birsoht to Kungu slaweja, kas neissakhoht wairat warr darriht, ne kâ luhdsam un faprohtam. — Konna. Wiinanu bija mahte Nazijanžas Gregoram. Nazijanža bija pilsehtina Mas-Ahsjâ. Ap 380. gaddu wiinanu us Konstantinopeli par bihskapu

aizinaja, un winsch wehrà leekamò jawas spehzigahs mahzibas un
 deewbihjigahs dshwoschanas dehl: Keisara ezejtam dusmigom guber-
 natoram winsch kahdreif drohschirdigi pretti stahjahs, fazzidamò:
 Tu waldi ar Kristu; ar winnu tu turri sawu ammatu; no winna
 tew tawò sohbins: glabba to, fà tihru, swehtu dahwanu tam par
 gohdu, kas tew to dewis. Tu effi Deewa gihmis, un tu arr
 waldi par tahdeem, kas scho paschu Deewa gihmi nefs. Mahzees
 no Deewa, zilwekus mihloht jo starp wiffceem deewischkegem tikku-
 meem, kas zilwekam eefschà, labdarrischana ta leelafa. Es dohmaju,
 no scha masa stahstina juhs muhsu Gregoru jau mahzijatees pasiht.
 Tahds winsch tizzis atfal zaur sawu mahiti, Ronnu. No winnas
 juns dauds mas stahstischu. Winna bija lohti uszhtiga pee luhg-
 schanas un Deewam til padewigo, fa pat wiffgruhtatàs behdàs no
 winnas ne kahdu waidu-balsi pirms nedfirdeja, kamehr winna Dee-
 wam bij pateikusi. Nepeckussusi ta wahjus un nabbagus, atraiknes
 un bahrius apmekleja, furreem winna neiffakloht dauds labba dar-
 rija. Winnai, tà pat fà Monikai, bija paganu wihrs, bet tà pat
 fà Monika, tà arr winna to, ihpachi zaur sawu deewbihjigo dshwo-
 schanu, pee kristigahs tizzibas peegreesa. Til drihs fà ween warre-
 dama, Nonna ar sawu pirmdsunmuscho dehtu, Gregoru, us basnizu
 steidsahs, tur winna to Deewam eefohlja un luhdsa, lai tas zauru
 muhschu Deewam paliktu swehtihis, un par sihmi schahdai eefwehti-
 schanai ta winna masàs rohjinàs ewangelijuma-grahmatu eelikka.
 Dsirdeim wehl par winnas gallu. Tas bija swehtigs, tà pat fà
 winnas dshwoschana. No wahjibas un wezzuma gruhtibahm ne ko
 nejudama, ta kahdà deenà, fà eeraddusi, basnizà ghja Deewu luhgt.
 Un te tas Kungs to fauja pee fewis. Ar weenu rohku pee altara
 turredamahs un ohtru luhdsotees us debbesim pazehlusi, winna fauja:
 Kristus, mans lehnix, effi man schehligò! un tà fauzoht winna bes
 dshwibas altara preefschà nokritta. Gregors winnas dehs, kas par
 sawas mahtes dshwoschanu un winnas gallu daschas dseefmas tai-
 fjis, weenà no tahm fakka: Apraudat, mirstige, mirstigo tautu; bet
 ja kahds tà fà Nonna mirst, tad es neraudu. — Antusa. Winna
 bija leela basnizas-tehwa un mahzitaja Krisostoma (latw.: seltamuttes,
 winna leelas runnatneezibas dehl tà nosaukta) mahte. Winnam
 runnajoht laudis pulku pulkeem speedahs flahit un daudsreis 10,000
 zilweku winna speeddiki klaufjahs. Jau dsirdejuschi, fa par winnu
 mehdsa daudsinahit: Krisostoms no ne fa zitta nebihstahs, fà ween

no grehta. Winna mihlafais wahrds bija: Deews lai irr flawehts par wissu. Tit' 20 gaddu wezzai buhdamai Antusai wihrs nomirra. Winna apnehmahs atraifnes fahrtâ palift, lai par sawa dehla audsinaschanu labbafi warretu ruhpetees.

Pee wissahm schahm mahtehm peepildijees, fo Pahwils par mahti facka 1 Tim 2, 15: Ta buhs isglahtta zaur behrnu dsemdechanu (behrnu audsinaschanu), ja winna paleef tizzibâ un mihlestibâ un swehtifchanâ un gaddibâ. Un Luttera wahrds: Ar saweem pascheem behrneem wisspapreefschu debbesis nopelnam. Kâ tas saprohtams? Bet arr elli, tâ winsch peeleeft klah. Kâ wehl bija wifs teikums? Kâ tas jafaproht? Te klah kahds stahsis. Saundarri wedda us sohda-weetu pee nomaitaschanas. Winsch luhdsahs, lai ar mahti, kas arr klah bija, winnam laujoht wehl runnaht. Kad nu ta winnam bija klah westa, tad winsch tai pee aufs leezahs, itt kâ winnai pasleppen fo fazzicht gribbedams. Bet ne fo nefazzijis, tas winnai neganti aufi eefohda. Kad winnu tahda nedarba deht par safohditu blehdi lammaja, tad winsch fazzija: Ja mahte manni wehl masu buhdamu par sagschanu un melleem buhtu strahpejusi, tad manni taggad gan us sohda-weetu newestu.

Zaur fo mahte mohdina un wairo deewbihjaschanohs pee behrna? Zaur preefschihmi, pamahzifchanu, luhgschanu. Labba preefschihme. Pahwils no mahtes fahro, lai ta pa preefschu patti paleef tizzibâ, mihlestibâ, swehtifchanâ un gaddibâ. Kapetz Pahwils to facka? Tapedz ka behrni, mahti deewbihjigu redsoht, winnai pakkal sflubbinasees. Tâ tas pee wissahm te peeminnetahm mahtehm notizzis; tâ? Kahds tizzigs wihrs fazzija: Ar mahtes-peenu esmu deewbihjaschanohs eefihdis. Kâ tas prohtams? Ir te tam wahrdam taifniba: Ahbols nekriht tahlu no ahbeles; kâ? Kas mahtei jadarra, ja gribb, lai behrns Deewu luhds? lai nemello? lai nepeewill? lai naw gresnis? fakkat paschi wairaf wehl. Wezzaku paschu preefschihmi ne kas newarr atfwehrt. Wezzafi sawus behrnus sfohlâ weddoht mehdi fazzicht: Labpraht gribbetu, lai mans behrns fo eemahzitohs, jo ta jau wisslabbaka manta, fo behrneem warr doht. Wai tas tâ irr? Kurra tad irr wisslabbaka manta? Kahds efoht teizis: Mahtes deewbihjaschanohs nizzinaht, irr gan eefpehjams, bet to aismirst, tas irr ne-eefpehjams. Arri tehnam un mahtei tas wehrâ nemmams, fo Pahwils Timotejam pawehl, 1 Tim. 4, 12: Paleez par preefschihmi dschwoschanâ, mihlestibâ, garrâ,

tizzibâ, fchihstibâ. — Pamahzifchana. Râ mahte to warr, kas tahdam, kas par ffohlmeistaru gribb palift, gaddeem jamahzahs, lai winfch kahdreif warretu mahziht? Ko dohmajat, kâ winna to warretu darriht? Wairaf isdewigôs ne kâ noliftôs brihshôs winnu dohmas uf Deewu grohsiht: Kas mums dohd maifi? Kurfch leel ahboleem augt? Wai tu netizzi wis, ka Deews sinn, kad effi mellojis? winfch tew til dauds dohd un tu winnu wehl ar neleetigeem, nekaunigeem wahrdeem warri fskumdinaht? Wai tu nesinni, ka par katru wahrdu, ko tu isrunnajiis, tew atbildeschana jadohd? Jesus pazeetigi panessa, kad winnu apfplaudija un apmehdija, un tu to neeku newarri panesti? Winfch nelammaja pretti, kad winnu lammaja, un tu —? Dohdi labpraht, jo to ko tu zitteem darri, to tu Jesum darrijis. — Mahte jamahza, lai behrni deewbihjafchanohs arr dshwofchanâ parahda, lai ta winneem par eeraddumu paleef. Pee minnesim kahdus no tahdeem isdarrijuneem, furreem if deenas, if neddelas wajag eegadditees. Ghdama-luhgfhana, wakkara- un rihtaluhgfhana, taifniba un pateefiba wiffâs leetâs un Deewa preekfchâ; fwehtdeenas fwehtifchana; eeraddinafchana labbu darriht, peedoht. Pamahzifchanai un isdarriifchanai wajaga kohpâ buht, zittadi pamahzifchana naw ne kahdâ wehrtê, ja teizams eeraddums naw klah. — Luhgfhana. Deewbihjiga mahte Deewu luhds, lai tas winnas puhliu. pee behrna audfinafchanas fwehti. Tâ Monika darrija. Wai jums wehl tee wahrdi prahtâ, ko bihfkaps uf winnas fazzija? Un tâ arr notifka.

Weidsiht klaufatees kahdu stahstu, kas rahda, kahds fpehks mahte un pat mahtes-wahrdam par behrnu. Deewbihjigs wihrs kahds gahja uf basnizu, fur nu pat preekfch juhrneekem gribbeja deewwahrdus turreht. Basnizai eepretti frohga durru preekfchâ winfch eerauga wezzigu matrosi fehshoht, rupju un warrmahzigu no ufflatet, kas rohkas frustifki falizzis, ar zigaru muttê, weenaldfigi ui warr buht pat nizzinadams fawus beedrus uffkattija, kas winnam garram eedami uf basnizu steidsahs. Draugs, tâ winnu fwefchais usrunnaja, wai Juhš nenahfat mums lihds uf basnizu? Ne, tâ juhrneeks fklarbi atbild. Ja teefa, kâ man leelahs, tad Jums kounas deenas bijufchas, tâ fwefchais lehni tahlat runnaja; wai Juhfu mahte wehl dshwa? Matrosis galwu pazehlis un fwefcho stihwi uffkattoht ne ko neatbild. Bet fchis wehl jautaja: Nu, draugs, ja Juhfu mahte te buhtu, kahdu padohmu ta Jums buhtu demufi?

Un matrosiſ ūſzehlees un ar roſku aſſaru, fo nebija warrejiſ ſawal-
diht, noſlauzidamſ, ar lehnu balſi ſazzija: Geſchu juns libdſ.

Daſchadaſ tizzibaſ paſaulé.

Sarunna.

Tizziba irr draudſiba ar Deemu zaur Kriſtu. Jau dſirdejam, fa beſ Kriſtuſ naw ne ſahdaſ draudſibaſ ar Deemu. Bet tomehr
Zuhdu, paganu un Turku tizzibaſ ſauzam par tizzibahm. Tad nu
mumſ pee kriſtigahſ, tà weenweenigi iſtahaſ un pateefigahſ tizzibaſ,
jaiſmelle un janomehro, ſahdâ wiſſé ſchahſ trihſ zittahſ tizzibaſ wehl
ſcho wahrdu pelna.

Pagganu tizziba. Pagani dſihwo Deemu nepaſihſt un neſtahw
ar wiannu draudſibâ. Bet no ta uſrakſta, ſaſ uſ wiannu altari
Atehnâ bija laſſamſ, ap. d. 17, 23: „nepaſihſtamam Deewam,“
redſam, fa tee wiannu melle. Bet wianni to melle uſ aplameem zel-
teem, ahrpuſſ Kriſtuſ, un tà wianni, Deemu neatradduſchi, draudſibâ
nahſ ar ſaweem deeweſteem un zaur to alloſchanâ, grehſôſ un beſ-
deewibâ. Bahwila apuſtuliſ paganu buhſchanu aprakſta, ſahda ta
ſenn laikeem jau bijuſi un wehl irr, Gw. 4, 17. 18: Tee ſtaiga
ſawa prahta neleetibâ, ſapraſchanâ aptumſchoti, ſweſchi buhdami no
Deewa dſihwibaſ. Tee ſtaiga ſawa prahta neleetibâ, t. i. wiannu
prahtſ neſſahſ uſ neleetigahm, nepaſtahwigahm leetahm: uſ ſchahſ
paſauléſ ſahribahm un preeſteem, tapehſ arr wianni tahm ween pak-
kaſ ſkreen un dſennahſ. Wiannu ſapraſchana irr aptumſchota. No
dſihwa Deewa ne fo neſinnadami, wianni ſawuſ zelluſ lohza mehmu
deeweſku preeſſchâ, kuruſ wianni grehzigu zilweku gihmî taiſijufcheeſ;
taſ nu wiannu prahtu aptumſchoja un wehl aptumſcho tà, fa wianni
grehku ne maſ par grehku neturra. Wianni irr ſweſchi, t. i. atſen-
nejufcheeſ (no: ſenn) no Deewa dſihwibaſ. Deewiſchliga dſihwo-
ſchana, ſaſ zaur ſwehto Garru nahſ: mihleſtiba, lihſgmiba, meereſ,
pazeeſchana, laipniba, labprahtiba, tizziba, lehnprahtiba, ſchliſtiba,
wianneem tiſtri ſweſcha. Rohm. 1, 19 u. t. taſ patſ apuſtuliſ iſ-
ſtaſſta, tà taſ pee paganeem zehlees. 19 p.: Deewa atſihſchana
teem ſinnama jau no paſauléſ raddiſchanaſ, prohti no Ahdama,
teikahſ wiſſé. 21 p.: Deemu tee naw gohdinajuſchi nedſ wiannam
pateiſuſchi, bet ſawâſ dohmâſ paliffuſchi neleefchi un zaur to wiannu

neprattiga firds aptumschojusees. 23 p.: Reijnihziga Deewa gohdibu tee pahwehrtijufchi gihmi, kas lihdfigs nihzigan zilwekam un putneem un tshetkafhigeem lohpeem. Tã nu winni draudfibu zeh-lufchi ne ar dshwo Deewu, bet ar radditahm leetahm. Tãhs pafshas nodallas zittãs perschãs wiafch tabdus grehfus un netikfunus uffskaita, kurreem pagani bes bailehm padewahs. Kurri tee irr? — Weena leeta man jums wehl ihpafchi japeeminn. Mellus, bestaunibu un ftepkawibu mehš turrã par itt leekeem grehkeem. Bet pagani tohs neturra ne ween par ne kahdeem grehkeem, bet winni wehl tohs uffskattija un uffskatta par tahdahm leetahm, kas pee winnu deewkalposchanas peederr; winni dohma ar fchahm trim leetahm fa-weem deewekkeem patift un tohs zaur tahm gohdaht. — Katram krittitam peenabhãhs palihdseht, lai pagani no fawas frschu allibas un no fchãhs lohti behdigas buhshanas walkã teef. Kã tas dar-rãms? pee missijones darba palihdseht. Missijones darbs irr, par to gahdaht, lai paganeem ewangelijums teef fluddinahts. Kã pee ta palihdsefi? ar luhgshãnu un dahwanahm.

Zuhdu tizziba. Te pa preekschu jaischkirr, wezzahs derribas Zuhdu tizziba un muhsu starpã dshwodamo Zuhdu tizziba. Wezzahs derribas Zuhdu tizziba tã pat kã kristiga tizziba irr pateefa, deewiga, Deewa eezelta. Wezzahs derribas fwehtee Deewa wihri bij ar Deewu ihstã draudfibã zaur tizzibu us apsohlito Pestitaju. Bet wezzahs derribas tizziba wehl nebija pilligi parahdita, wehl nebija pilliga draudfibã ar Deewu, jo Kristus zilweka kahrtã tai wehl truhka: Ne weens nenahl pee Tehwa, kã ween zaur manni. Wezzahs derribas Zuhdu tizziba bij tã kã waddone, kas kristigã tizzibã eekschã wedd, kã tas jau arr pee apustukeem notifka. Abbas tizzibas weena ohtrai lihdfinajahs tã, kã apsohlishana peepildishãnai, kã seeds auglam. Seeds apsohla augli, kas negattaws wirnam jau eekschã. Jf seeda nahf auglis ahra. — No fchãhs wezzahs derribas Zuhdu tizzibas muhsu laika Zuhdi (Schihdi) gaufschi tahlu nogahjuschi. Kristu winni negribb atficht par pafaules Pestitaju un tapehz wifs tas, fo winni no wezzahs derribas wehl zeeni turreht, tohs ne kad ihstã draudfibã ar Deewu nefawedd.

Turku tizziba. Scho Turku jeb tã nosauktu muhamedeeschu tizzibu Muhameds ap 600 pehz Kr. dibbinajis. Muhamedeeschi Kristu par Deewa Dehlu neusãem, bet to par praweeti un semmaku par Muhamedu turra. Tã nu winnu tizziba irr aplama un newarr

draudsibâ west ar Deewu. Bes tam muhamedeescheem wiinu tizziba neusppeesch firds schkhistibu, swehtischanohs un deewbihjaschanohs; bet wiina mahja, fa Deewam warroht patikt ar gluschi ahrigeem darbeem ween, ihpafchi ar scheem trim: luhgschanu, gaweschanu, dahwanu dohschanu. Grehtus wiini tikfai par ahrigu launumu turra un par zilweka dsikku samaitaschanu wiinu tizzibas-grahmatâ, foranâ, ne kas nestahw. Wiini nesinn no Pestitaja un sadraudsinataja ar Deewu, un ja kahds waiza: Kâ warru dabbuht Deewa schelastibu un sawu grehtu peedohschanu? tad forans tahdam newarr apmeerinadami atbildeht.

Pahrskats. Kad nu ihsumâ wehl tahs tschetras leelafahs tizzibas pasaulê pahrsfattam, tad to atrohdam. Pagani mekle ar Deewu draudsetees, bet wiinu neatraddufchi, tee nahf draudsibâ ar deeweekteem un zaur to grehtôs, alloschanâ, besdeewibâ. — Bezjahs derribas deewbihjige. Juhdi bija ihstâ draudsibâ ar Deewu, bet ta wehl nebija pilliga, tapehz fa Kristus wehl nebija par zilweku palizzis. — Scha laika Juhdi un muhamedeeschi gan arr mekle ar Deewu draudsibâ tikt, bet smahde to, kas zaur Kristu winneem peedahwata, un tâ neteef ihstâ draudsibâ ar Deewu. Tikfai kristiga tizziba irr ta atdabbuta, pateesa, pilliga un ihstena draudsiba ar Deewu zaur Kristu.

Pahrskats ar skaitkeem. Rehkina, fa pa wissu pasauli wairaf kâ 1200 millijoni zilweku dsihwojoht. No teem irr wairaf kâ 300 mill. kristito, 5 mill. Juhdu, 130 mill. muhamedeeschu un wairaf kâ 800 mill. paganu. (Gauschi saprohtams tas behreem teef zaur „missijones fahrti“. Idohta Rihgâ no kristigu rakstu gahdatajeem.)

Swehtee raksti.

Sarunna.

1. Swehto rakstu wehrtiba is wiinu wahrdeem. Iau agraf dsirdejan, fa kristiga tizziba irr draudsiba ar Deewu zaur Kristu. Nu japraffa: Kâ warr tikt draudsibâ ar Deewu zaur Kristu? Trefschais tizzibas-lohjeklis atbild: Zaur sawa pascha spehtu un sapraschanu eelfsch Jesus Kristus manna Kunga newarru tizzeht, bet swehtais Gars manni zaur ewangelijumu aizinajis. Bet ewangelijums

ſwehtōs rakſtōs atrohdamōs. Tapehꝫ pa preeſſchu ar teem eepaſiſſimeeſ. Wixnu wehrtibu wiſſflabbaki iſ wixnu wahrdeem (noſaufſchanahm) ſinnaht dabbugam; tohō atrohdat uſ bihbeleſ pirmo lappu.

Swehta grahmata, ſwehtee rakſti. Tad nu bihbele irr ſa-rakſtita. Rakſtijumam pretti ſtahw ſtahtijumōs. Notikſumōs, kaſ ſtahtijumōs uſglabbajahōs, naw wairō drohſchi tizzamōs, bet paleef par nedrohſſchu teiku un pa wiſſam tad, ja tahdō mutti no mutteſ gahjiōs. Bet rakſti, uſrakſtijumōs, atſarga wiltigu pahrtaiſſſchanu, miſſeſſchanohōs. Paſchā eeſahtumā rakſti wehl nebija. Bet ſcho truhſumu ziſ ne ziſ iſpildija pirmo zilweku ilgaiō muhſch, jo Roaō wehl 58 gadduō ar Abraamu ſohpā dſihwojiōs. Tahdā wiſſē tee ſtahtii par paradihſi, grehtōs kriſchanu ec. mutti no mutteſ eedami, nahſuſchi no Ahdama uſ Metuſalu, no Metuſala uſ Nou, no Nouō uſ Abraamu, 2000 gaddōō zaur tiſſkai tſchetreem zilwekeem. Drihſ iſgudroja rakſtiſſchanōō ſkunſti. Bihbelē ta pirmoreiſ peeminnetā 2 Mohſ. 17, 14, tad Joſuū Amaleku uſwahreja un Deewō Mohium pawehleja: Rakſti to par peeminnu tahdā grahmata. — Bihbeleſ norakſtijumi wiſſi ziſ zittam lihdiſigi un tiſkai zaur maſeem rakſtiſſchanōō miſſeſjumeem weenō no ohtra iſſchkirrahōs. Uſrakſtijumōs irr paſtahwiſgō, nepahrgrohſſigō, tapehꝫ arr Jeſuō un apuſtuli uſ to aiſrahda, Jah. 5, 39: Mellejat rakſtōōs. Jah. 20, 30, 31: Schiō ſihmeō irr rakſtitaōs, lai juhō tizzat.

Swehti. Swehtee rakſti. Swehtōs irr tiſ daudi, kà: atſchkiſtō no paſauligahm, iſnihzigahm leetahm, atſchkiſtō preeſſch deewiſchſigahm, muhſchigahm leetahm. Bihbele irr ſwehta trijadā wiſſē: pehꝫ ſaſneō, eeſſchōō, mehrka. — Saſne. Laſſat 2 Peht. 1, 21: Deewa ſwehtee zilweki runnajufſchi, dſihtii no ſwehta Garra. Swehti zilweki (kaſ taō irr?) tur eeſſchā runna. Swehtaiō Gars wixnuō uſ to dſinniōs. Schee wahrdi diwlahrtigi parahda ſwehto rakſtu ſaſneō ſwehtumu; kà? — Geſſcha. Bihbeleſ eeſſcha irr ſwehta. Kaſ taō irr? Bet tomehr daudi neſwehtu notikſumu tur peeminneti, ka: Dahwida laulibaō pahrlahpſſchana, Kaina ſlepſkawiba, Juhdaſa wiltiba? Ja, bet wiſſi ſchee darbi par neſwehteem un grehziſgeem noſaukti. Swehtee rakſti wiſſuō neſwehtuō darbuō un wahrduō un wiſſaō neſwehtaō nodohmaō wedd Deewa ſwehtaō teeſaō preeſſchā: Deewō redi, duſmojahōs, beedina, apſohla, ſohda; un tā pat wiſſzauri. Tapehꝫ bihbeleſ eeſſcha tahda weenteēſiga, uſ Deewu ſlattidama, ſwehta, iſ katra lappa, ka wairō naw ohtraō

tahdas grahmatas pasaulē. Kapeh; tad nu bihbele ſwehta, wiinas eefſchu uſſattoht? — Mehrkis. Mehrkis tas, peh; ka jadsennahs. Swehteem rakſteem arri tahds mehrkis un ſcha mehrka gals irr muhſchiga dſihwoſchana. Tad nu ſwehto rakſtu mehrkis irr ſwehts. Kristus luhds ſawu Tehwu, Jah. 17, 17: Swehti tohs tawā pateeſibā, tawi wahrdi irr pateeſiba. Deewa wahrdi un prahts (gribba) ſwehts rakſts ſinnami darriti; tee irr pateeſiba; Jeſus luhds, lai Deews zilwekus zaur teem ſwehti, t. i. lai ſwehtee rakſti pee wiinneem tahdu ſpehku parahda, ka tee atſtahjahs no iſnihzigahm, grehzigahm leetahm un neſſahs uſ deewiſchligahm un muhſchigahm leetahm. Arri 2 Tim. 3, 15—17: Swehtee rakſti tewi warr darriht gudru uſ debbes-preeku; jo wiſs rakſts, no Deewa eedohts, derr pee mahziſchanas, pee pahrllezjinahſchanas, pee norahſchanas, pee pamahziſchanas, ſas irr taiſnibā, lai Deewa zilweks irr pilligs, pee wiſſa labba darba pilligi fataiſihts. Wiſs ſchis ar weenu wahrdu faktoht irr ſwehtiſchanahs (eefſchiga labboſchanahs). Kapeh; bihbele ſwehta, ja wiinas gallamehrki wehrā nemmam?

Bihbele. Bihbele irr tif dauds, fā: grahmata (biblia irr: grahmatas). Scho wahrdu ap 400 peh; Kr. Kriſtoſoms peenehmis. Tam nu buhs noſihmeht paſchu augſtako, wiſſderrigako grahmatu, wiſſu grahmatu grahmatu, fā bihbeli art mehds noſaukt. (Arri jauna derriba Greeku wallodā eefahlahs ar to wahrdu bihbele [biblos]: ſchi irr ta grahmata no Kriſtus dſimſchanas.) Schi grahmata, pr. bihbele, irr grahmatu=krachjums no a) daſchadeem rakſſineekeem: praweeſcheem, preeka-mahzitajeem, apuſtukeem. Kurri tee irr? b) daſchadōs laikōs rakſtita. Mohsus grahmatas irr wiſſwezzakahs grahmatas pasaulē. 1500 pr. Kr. ſarakſtitas. Wiſſas jaunahs derribas grahmatas jau 100 g. peh; Kr. bija rakſtitas. Schis grahmatu krachjums tad nu apnemm laika gabbalu no 1600 gaddeem*);

*) „Bihbele naw weena patte grahmata, un naw weena wiſra un weena laika rakſts. Wiina irr dauds rakſtu krachjums, daſchadu rakſtneeku ſarakſtita, dauds gaddu=ſimtenōs rakſtita; un no wiſſeem ſcheem daſchadeem rakſteem kohpā iſnabl weena weeniga, kohpā peederriga, kohpā eedama, pamaſam attibſtidamahs, pilliga grahmata, furrā ne weens gabbals netruhtſt, un arri ne weens gabbals naw pahraſs wai peezeekſchams. Schi leeta pee bihbeles irr weeniga, neſalithſinajama, to no ne weenas grahmatas pasaulē newarr fajziht; un pee bihbeles tas tabeht jo wairaf apbrihnojams, ka wiina leelakai dalkai ſaſhti un praweeſchu=rakſti eefſchā, ka wiina wiſſpahr uſ pateeſigeem notifku;

e) daschadâs wallodâs. Bezza derriba irr Ebreeschu (pahrs nodaku Danijela grahmata Kaldeeschu) un jauna derriba Greeku wallodâ rakstta. Apokriju grahmatas Greeku wallodâ raksttas.

Bezza un jauna testamente. Testamente apshme Ebreeschu wallodâ derribu; jo Deews no tihras schelastibas derribu ar mums darrijs un ar mums pasudduscheem zilwekeem draudsiba eedewees: Es buhschu jums par Deewu un juhs buhsheet manni laudis. Lateineeschu wallodâ testamente apshme pehdigo nosazzijumu. Ebr. 1: Deews pehdigâs deenâs runnâjs us mums zaur to Dehlu. Pee ta paleekam, ka zittu grunti ne weens newarr list pahr to, kas jau irr lista. Deewa testamente mums fakka diwas leetas (tò jau il furra testamente): Kas winna prahts irr, pehz ka mums jadshwo; un kas no winna mums gaidams. Zaur scho derribu Deews muhs usnehmis par behrneem; bet ja mehs behrni, Rohm. 8, 17, tad arr effam Deewa un Kristus mantineeki. Kurfch tad tas mantojumâ? Tit. 3, 7: muhschiga dshwofhana. Testamente eet spehla wehl tad, kad winnas taistajs mirsi. Jesus mirshana mums wissu to mantojumu peeschirr. Schahs irr jaunahs derribas affinis, kas par daudseem teel isleetas par grehku peedohshanu. Kahds tà irr fazzjis (Harms): Tee, kurri ne weenâ testamentê naw peeminneti, te diwâs peeminneti. Kâ tas faprohtams? Wai tu arr peeminnehts, peeminnetâ? Deews negribb, ka kahdam —; Deews gribb, ka wisseem buhs muhschigo —. Jau pee fristshanas ta tew apshlita. Nu tad fagrahb muhschigo dshwofshanu.

Deewa wahrdi. Tapehz ka tannis Deews us mums runna. Kaddibâ Deews us mums runna par fawu labbumu, bet ne par fawu swehtumu; zaur firdsapstnau winsch runna par fawu swehtumu, bet ne par fawu schelastibu. Te par wissu. Runna, lai tewi pasihstu, tà kahds gudris wezs pagans fazzija; jo zaur runnu zilweka

meem dibbinajahs, wissas fawas mahzibas vateefigeem notiffumeem peebeedrodama, un ka winnai tadehl leela 1500 gaddu garra strehka kohpâ peederrigu notiffumu wajadscha, bes kurteem schohs rakstus neubtu warrejuschu rakstibt, scho vateesibu atsiht, schahs mahzibas pasluddinabt, un kurri, no zilweku padohma un spehla gluschl fwabbadi, til' weenigi rebz Deewa noliffuma warreja notift. Kas scho leetu labbi spehz wahrdohmaght un var winnas vateesibu wahrleezinatees, tas faprathts, zil stwri ta veerahba, ka bibbele vateefiga un deewiga. Zittas veerahdshanas newajaga, un wehrtigatas, jautakas wairs naw." (Menten, Versuch einer Anleitung etc.)

dohmas un prahts teef sinnami, tà pat arr Deewa dohmas un prahts. No ta, fo Deews fawòs wahròòs uf mums ranna, mahzamees pasiht wiina buhshanu, wiina prahtu (gribbu), wiina waldischanu un wiina zekkus. Ebr. 1, 1: Deews daschu reis un daschadi (zaur notifikumeem, fapæem, mutti prett mutti, fà ar Mohsu, xc.) zaur praweeshcem runnajiis, pehdigàs deenàs zaur to Dehlu.

Parahdijums (parahdischana). Arri tà bibbeli nofauz, jo Deews, kas neredjsams un apflehts (1 Tim. 6, 16: kas nepee-eetamà gaischibà dshwo; fo ne weens zilweks naw redsejis), schahs grahmatas stahstòs un mahzibàs zilweku azzim paleef redjsams un flattams. Paradihsè Deews staiga; Abraamam winsch meefigi parahdahs; wifs Israels pee Sinai falna wiina balsi dsird. Kristus irr wiina gohdibas atspihdums un wiina buhshanas gihmis. Kas manni reds, reds Tehwu. Kahds Deews irr, tas zaur Jesus zilwezigo dshwofchanu mums sinnams tizzis: Wissfpehzig, fwehts, mihligs. Zaur to tad arr ihpaschi Deewa prahts mums tizzis sinnams, kurre zilweks patò no sewis nesinn, fo winsch ne mas nesinn. Kas tad nu irr Deewa prahts? wai tew tas sinnams? 1 Tess. 4, 3: Schis irr Deewa prahts: juhfu fwehtschana. Jahn. 6, 40: Schis irr ta prahts, kas manni fuhthijs, lai ik kattris, kas to Dehlu reds un eefsch ta tizz, muhschigo dshwofchanu dabbu.

2. Kas bibbelè atrohdahs. 1. Stahstu-grahmatas. Wezzà derribà no Mohsus lihds Esteri; jaunà derribà ewangelijumi un apustulu darbi. Ewangelijums irr: preeka-sinna, pr. preeka-sinna par Kristu un par muhsu dwehseles fwehtibu. To, kas schahdu preeka-sinnu nefs, fãuz par preeka-mahzitaju. Kahdi irr to tschetru wahrdi? 2. Mahzibu-grahmatas. Wezzà derribà no Sjaba lihds Salamana augsto dseefnu; jaunà derribà apustulu grahmatas. Kurre apustulu? Kurras grahmatas? Apustulis irr muhsu wallodà tif daudj, fà: fuhthits. 3. Praweeschu-grahmatas. Wezzà derribà tschetras leelas (kurras?) un diwpadsmit masas (kapehjs leelas, kapehjs masas?); jaunà derribà Jahna parahdischanas-grahmata. Ihsti jafalka pehjs 1 nod. 1: Jesus Kristus parahdischana Jahnam. Praweets irr wihrs, zaur fo Deews runna. Bes tam wiffàs schinnis grahmatas atrohdahs: Luhgshanas, dee-

wigaš atbildeš, pateizibaš. un flawas-dseefmas, fuhtitaš grahmataš zc. Peeminnat lahdas no tahm.

Bausliba un ewangelijums. Biħbeles eefſchu dšillaki apflattoht, wianu eedallam bausliba un ewangelijumã. Ewangelijums irr preefa-ſinna par to, ko Deews darra; bausliba irr pawehle, laš fakka, laš mums jadarra. Proħwes deht te lahdas perſčas peeminnu, kurrãš ewangelijums atrohdahš: Eš zelfchu eenaidu —; kã tehws par behrneem apſehlojahš —. Miħlojat ſawu eenaidneefuš — taš peederr pee bauslibaš; kapehž? Ewangelijums jatizz, p. pr. ka Deews muhš gribb darriht ſwehtuš; bausliba jadarra. Ewangelijums ſtaħta ihpaſchi par Deewa ſehlaſtibu (miħleſibu, apſehloſchauohš); bausliba rahda Deewa ſwehtumu un taiſnibu. Wezzã derribã atrohdahš bausliba un arr ewangelijums. Bet kad nu ewangelijums ar Kriſtu wehl parahdiješ (1 Tim. 2, 11: Zo Deewa ſehlaſtiba, kaš wiſſeem žilwekeem peſtiſchanu atneſš, irr atſpihdejuſi. Engeliš, Lufk. 2, 10: Paſluddinaju jums leelu preeku; ihſti: ewangelijumu: Jums ſchodeen Peſtitajš dšummiš), tad wezzã derribã ewangelijums tiſkai apſohliſhana, aiſrahdiſhana uš Deewa ſehlaſtibu eefſch Kriſtuš, kaš uš preekſchu wehl notizzihš. Jaunã derribã ewangelijums irr peepildiſhana. 1 Peht. 1, 10: Praweeſchi par to ſehlaſtibu; ko jums bija dabbuht, papreekſchluddinajuſchi. Lufk. 10, 24: Daudš praweeſchu un leħniau gribbeja redſeht, ko juhš redſat —.

Wehl žittada eedalliſhana. Biħbeles grahmataš eedallahš diwãš leelãš dalkãš. Pirmoi dalkai peeſkai taħdaš grahmataš, kurrãš ſwehti wiħri no ſwehta Garra dšhti ſaraſtijuſchi. Šchaš grahmataš peenemmam par waddoneem ſawai tižžibai un dſiħwoſhanai; un par weenweenigeem waddoneem. No wezzahš derribãš te peederr taħš grahmataš no Mohſuš liħdš Malakiju. No jaunahš derribãš wiſſaš. — Pee ohtrahš dalkãš peederr apokriſu grahmataš. Tiſkai wezzã derribã taħdaš atrohdahš un pr. taħš grahmataš no Žuhditeš liħdš wezzahš derribãš beigumam. Apokriſu grahmataš Greeku wallodã apſiħme: paſleħptaš grahmataš. Winnãš tapehž tã noſauktaš, ka winnãš paſleħptaš turreja un Žuhdu ſwehtfoš preekſchã nelaffija. Winnãš naw ka žittãš wezzahš derribãš grahmataš, Ebreeſchu, bet Greeku wallodã ſaraſtitãš un pehž Malakija praweeſcha laika. Winnãš neatrohdahš ne weenãš papreekſchluddinaſchanãš; to leekat weħrã. Žil ſchiš grahma-

tas wehrtas, ja tahs ar ihsstahm swehto rakstu grahmatahm falihdsina, par to Lutters fakka (lassat pee Juhdites), ka tahs essoht tahdas grahmataas, kas swehteem Deewa raksteem lihds naw turramas, bet tomehr derrigas un labbas lassiht. Apokrifu grahmataas nestahw pee wisseem krisiteem weenada zeena. Kattoki tahs zitteem swehteem raksteem gluschi lihdsigas turra. Angleem un reformirtu draudsei wiinu ne mas sawas bihbels naw, tapehz ka wiini tahs, ka zilwezigas grahmataas — kas taisnibu fakkohht wiinas art irr — deewigahm grahmatahm negribb peeffaitiht.

Swehtee raksti Deewa eedohti.

Sarunna.

1. Kas tas irr. Wissu to, to Deewa swehtee zilweli bihbeli rakstijuschi, wiinneem Deews dewis, eedewis; ihsti: eedwaschojis. Tapehz scho grahmata pa reisi par Deewa wahrdeem nosauz. Tur warram lassiht par Deewa dohmahm, Deewa padohmeem, bauschteem Deewa apsohlschanahm, beedinaschanahm, bet kas zilwezigas wahrdds issazzitas un zilwela garram sawrohtamas. Basauligas sinnaschanas wissu ar gudru aprehinaschanu un ilgu dohmaschanu igudro un sinnaht dabbu, p. pr. swaischrau-mahziba (astronomija); ta tas ar bihbels mahzibahm naw. Wiina mahza p. pr. par dschwoschanu pehz nahwes. Bet wiina to ne mas neaplezina un nepeerahda ar til un til dauds smalkahm leezibahm, bet weentefigi fakka, tas irr ta un ta. P. pr.: Ta stunda nahk, kurrâ wissi — Scho perschrau lassijuschi fakkam: tas irr Deewa wahrds par muhschigo dschwoschanu, pr. to turram tahda pascha zeena, itt ka Deews pato to us mums buhtu fazzijis.

2. No ka to sinnam, ka swehtee raksti Deewa eedohti. 1. Bihbels perschas. 2. Pehk. 1, 21: Deewa swehtee zilweli runnâ juschi, dsihiti no swehta Garra. 2. Tim. 3, 16: Wifs raksis, Deewa eedohts, derr pee mahzischanaas. Abbas perschas sihmejabs us wezzo derribu. Preeksch jaunahs derribas mums irr Kristus wahrdi. Matt. 10, 20: Juhb ne-essat tee, kas runna, bet juhfu Lehwa Gars irr, kas eeksch jums runna. Jahk. 16, 13: Pateesbas Gars juhbs waddihs wissâ pateesiba. Urr apustuli ta pat par sewim fakka. 1 Kor. 2, 7—10. — 2. Wihri, kas bihbeli fa-

rakstijufchi, pašchi bija deewbihjigi un jau tapeh; mums
 wiinu raksteem jatizz. Pašchi pee fewim wiini sinnoja un jutta,
 la tee wahrdi, fo tee runna, naw wiinu wahrdi, bet Deewa wahrdi.
 2 Sam. 23, 2: Ta Kunga Garš irr zaur manni runnojis un
 wiina walloda irr zaur mannu mehli notiklufi. Pahwils fawas
 grahmataš wiffwairaf ta eesahf: Pahwils apustulis, ne no zilwekeem,
 arri ne zaur zilwekeent. Ko wiašč ar to fawu grahmatu laffita-
 jeem tuhlin gribb fazzih? 1 Kor. 14, 37 wiašč fakka: Ja kas
 ščkeetahš isflahšitajš effoht, wai garrigš, tam buhš atšihf, la taš,
 fo jumš rakstu, irr ta Kunga bauflis. Gal. 1, 11. 12: Tas
 preeka = wahrds, kas zaur manni pašluddinahtš, naw peh; zilweka
 prahta, jo arri es to ne-efmu dabbujiš no kahda zilweka, nedš mah-
 zijees, bet zaur Jesus Kristus parahdišhanu. Zif ruhpiigi Pahwils
 atščkirt to, kas is wiina galwas, garra un dohmašhanahm zehlahš,
 no ta, fo wiinam Deewa Garš bija eedewis, to redsam 1 Kor.
 7, 10, fur wiašč fakka: Bet laulateem ne es pawehlu, bet taš
 Kungš. 12 p.: Bet zitteem es fakku, ne taš Kungš. 25 p.:
 Bet es dohmu fawu padohmu. 11, 23: No ta Kunga to efmu
 dabbujiš, fo arr jumš efmu eedewis. — 3. Sirdš leeziba. Ja
 zilwekš kahds Deewa wahrdam padohdahš, tam pašham dohmāš,
 wehlešhanāš, apremšhanāš, wahrds un darbds pa wiffam pašlauša,
 tad wiašč firdi pahreežinasees, la bihbele naw zilweku bet Deewa
 wahrdi. Lik tahlu ik weenam no jumš, behrni mihtee,
 jateek. Ta irr ta ihštena un pateefiga nojehššana, par fo Kristus
 fakka Jah. 7: Ja kas gribb wiina (Deewa) prahtu darriht, taš
 no šchahš mahžibas šaprattihš, wai ta, no Deewa, jeb wai es patš
 no fewis runnaju. Pahwils Rohm. 1 nekaunahš Kristus ewangeli-
 juma dehl, jo —. Šchis spēhtš, te semmes wirfū jau pestiht
 un šwehtu darriht, šwehteem raksteem ihpašchi zaur to, la wiini
 warr apmeerinadami atbildeht, ja prašam: Kas irr Deews? Kahds
 wiašč prett manni? Kahds es prett wiinu? Kā irr un kas buhš
 ar manneem grehkeem? Kur atraddušči meeru ar Deewu? Kā buhš
 ar manni peh; nahwes? Kā warru palikt Deewam patihkams un
 tšchallis us labbeem darbeem? Us wiffahm šchahm jautafšanahm juhš
 mahlat atbildeht. Bet eita un prohwejat tahš preekščā likt tah-
 deem, kas Deewa wahrduš ne sinn, ne gribb sinnaht, tee jumš ne-
 dohš ne kahdu atbildi, wai warr buht tahdu, us fo firdš newarr
 palautees. Bet Deewa wahrdi warr firdij meeru un preeku doht,

itt fà ar Pahwilu fakkam, Rohm. 5: Mums meers irr pee Deewa zaur Jesu Kristu muhsu Kungu. Affins-leezineeki mantu un affinis mihlafi atdewufchi, ne fà fcho meeru laidufchees atræmt. No fa winni firðis gan buhs bijufchi pahrtleezinati? To winni arr pašçu mohu un, fahpu widdü preezigi apleezinajufchi. Tahds spehks, fà fwehteem raksteem, naw ne fahdeem zitteem raksteem. Rahds spehks? Ja nu firði fajuhtram, fa tas irr deewigs spehks, tad tahds spehks warr zeltees tiffai no ta, fa fwehtee raksti Deewa pašça eedohti. Un ohtradi: Schis deewigais spehks eekschigi un pateefigi leeziina, fa fwehtee raksti Deewa eedohti. Tubkftofchu kristito zilweku fcho spehku fajuttufchi; atraddufchi to, fo zitti uf zitteem zelleem ne muhscham neatradda. Rahds tà irr fazzijis: Swehtee raksti, pašçi deewigi buhdami, arri zilwekam fawu dabbu peeleeft un to deewigu darra. Rà tas prohtams?

3. Uf kahdu wihji tahda fwehto rakftu deewiga eedohschana notiffufi? To zif ne zif fapratiffim, eewehrodami, fà fkolhà mahza un mahzahs, fkolhmeiftars faweem fkolheneem mahza to, fo tee wehl nefimm. To fo winsch fimm, to winsch ij fawa garra winnu garram fimmamu darra. fkolhenu gars nu tà fakfoht ar winna garru faweenojahs, fohpà faacet. Tà pat Deewa Gars Deewa wihreem eekschigi bija par fkolhmeiftaru un winneem to fazzija, fo ne weens ne fimmaja, ne warreja fimmah. Brihnums irr mahzifchana un mahzifchanahs, jo tur naw ne kas zits, fà fkolhmeiftara gars, kas zaur wallodas fkanu pee fkolhenu garra ftrahda. Brihnums un wehl daudj leelaks brihnums irr fwehta Garra eedohschana. Ja kahds gribbetu fazzih, to newarru fapraft, tapehz to netizzu, tahdam gan nebuhtu taifniba. Jo tif pat maf faprohtam, fà fkolhenam zaur fkolhmeiftara wallodas fkanu warr tahs pašças dohmas tift, kas fkolhmeiftaram irr; un fchis noslehpums tomehr katru deenu muhsu wiffu preekshà noteek. — Wehl. fkolhmeiftars behrnu garru ar warru nepeespeesch. Winsch kaut fo fakfa, un weens no winna fkolheneem to tà, ohtris zittadi eegaume; abbi tomehr rittigi. Tà arr Deewa Gars apustulus naw patwarrigi apmahzis, bet if weens fawu eeraftu wihji un pilligu fwabbadibu patureja. Tomehr Deewa Gars par to gahdaja, lai winni to, kas pee Deewa walftibas peederr, rittigi fapraftu, itt fà Jesus fakfa: Winsch juhs waddihs wiffà pateefbà. Katram apustulam bija fawa fawadiba (weikliba, ja tà warr fazzih), pee kurras turredamees winsch Deewa walftibu uiffat

tija un eegaumeja. Tà p. pr. Jahnis apustulis Kristu ihpafchi fà Deewa Dehlu eewehroja; wiafch skattahs us Kristu itt fà us tahdu, kas pafauli jaunu dshwibu un jaunu mihlestibu nefs. Pahwilam Kristus fà pestitajs is behdahm un grehku-nahwes; zaur Kristu schelastiba notikkufi. Jehkabs Kristus walstibu turra par liffumu, kam brihwi un no mihlestibas japaklaufa, un ne fà peespeesti, 1, 25; 2, 12. Pee tik daschadigas eegaumeschanas wiffi apustuli tomehr weenà prahtà par to, fà Kristus pateefs Deewa Dehls un Kristus draudse Deewa walstiba, kas zilwekus fwehtus darra*). Bet irr un paleet noflehpums, us tahdu wihsi fwehtais Gars Deewa wihreem Deewa wahrduš muttè un spalwà lizzis. Tomehr fawà lihdsibà redsejam (kurra ta lihdsiba bija?) fà tahda fwehta Garra eedohschana naw netizzama**).

4. Zil fchi mahziba swarriga. Pirmkahrt. Nu wairs neschauamees, fà bihele irr Deewa wahrdi. Mehs Gw. 4, 14, wairs neeffam behrni (nepastahwigi un lehttizigi) un nelaischamees schaubitees un mehtatees no ik katras mahzibas wehja. Nu 1 Kor. 2, 13 apustuli nemahja un nerunna ar zilwezigas gudribas ismahziteem wahrdeem, bet ar wahrdeem, fo fwehtais Gars mahja. Arri 1 Kor. 2, 5 muhsu tizziba nestahw zilweku gudribà,

*) Ja eewehrojam, zil mas pee tahdas eedohschanas Deewa Gars to raksmeeku fawadibu aiskahris, tad zaur to eeskattamees Deewa gudribas dskumà, kas fwehtohs rakstus preekfch tik daschadigeem zilwekeem lizzis rakstih, jo wiafch griib, lai wiffi iglabbjahs un pee pateefibas atshschanas nahf. Zilweki ar zeeschu, weenteesigu dabbu Jehkaba apustulam ihpafchi peekrittihš. Mibhtigas, mibhtas firdis fwehta Jahna Pestitaja mihlofchana peewilks. Drohscheem, dedfigeem, garrà spehziigeem zilwekeem Pahwils buhs patš patthkamais. Tà bihele irr preekfch wisseem, un wiffu tur eefschà atrohd, kas winnu dabai un fawadibai jo derrigs.

**) Daschi jautajufchi, wai tas arri effohf Deewa Garra eedohs, kad Pahwils Timotejam II. 4, 13 usdohd, winna mehteli un grahmataš lihds nefs. — Pahwils faweem lassitajeem ustizz, fà winneem wairaf faprafchanas, ne fà teem irr, kas tà aklam waja, zittadi wiafch tur arr ta rakstihu, fà zittur raksta: Es faktu, ne tas kungs: neff' to mehteli lihds. Ka Deewa Garram nebija wjadšigs Pahwilam to eedohf, lai Timotejus mehteli nefs lihds, to un wairaf wehl wafchi vagani, hottentotti un Buschmani, fapratthš. Bet ta perscha fawà weetà stahwoht rahda, fà wiffa ta grahmataš irr riktiga, fà Pahwils winnu rakstijis, un ne ar nodohnu farakstita un igudrota; tà pat tahs fweizinafchanas fcha apustula grahmataš. Ka bihele irr pateefiga, t. i. taifniga, ustizzama, bes isliffchanahs, to schahdas weetas winnà wiffskaidrati apleezina.

bet Deewa spehla. So pee firds nemt irr gan wjadfigs, un pa wiffam schinnis laifds, fur wiffada zilweku mahziba gribb buht ta pat zeenijama, ka Deewa wahrdi. — Dhrkahrt. Ne weens newarr zittadi par muhsu tizzibu mahziht, ka fwehtds rakstds stahw. Lai zilwefi gan zittas leetas gudraki paleef, gudraki wianni tomehr par Deewu un deewigahm leetahm newarr palikt, ka bihbele par tahm irr. So tikkai Deews warr no deewigahm leetahm leezinahrt; to winsch fwehtds rakstds darrijs un wiannu newarr pahrgudroht ne engeli ne zilwefi. Kamehr Kristus draudse pasaulé pastahw, wiannas notikkumi scho apleezinajufchi. Dauds mahzitaju zehlfchees, mahzidami, ka fristigahs draudses pa wiffam wairs newajagoht. Bet ar laifu schahs mahzibas par aklamahm atfhtas. Winnas suddufchas; bet Kristus draudse irr palikkufi. Taphz, behrni mihlee, peexemmat, to Pehteris fakka II. 1, 19: Juh's darrat labbi, fwehtohs rakstus wehrâ nendami, itt ka spihdo-fchu fwezzi tumfchâ weetâ; un Bahwils 1 Kor. 3, 11: Zittu grunti ne weens newarr likt pah to, kas irr likta, furra irr Jesus Kristus; un Lutters: Tam Deewa wahrdam nebuhs rint, lai trakko, kam tiht trakkoht; kurrâ dfeesmä schee wilzeeni at-rohdahs! — Drefchahrt. Jesus fakka Jahn. 7, 16: Manna mahziba naw manna, bet ta, kas manni fuhtijis. Winsch gribb fazziht: manna mahziba naw mannis pascha isgudrota, bet Deews man to eedewis. 17 p. to apleezina: Ja kahds gribb wianna (Deewa) prah tu darriht, tas no schahs mahzibas saprattih's, wai ta no Deewa, jeb wai es pat's no fewis runnaju. Jesus to ta dohma: Ja kahds Deewa prah tu darra, tad tas pat's deewifchtigs paleef. Nu pat winsch farwu mahzibu par deewigu apleezinajis: Darrifim pehz tahs, tad paliksim arr deewifchtigi un fajuttifim, ka wianna mahziba irr no Deewa. Nu, behrni, fakkat man, to juhs darrifect, lai warrat tizzeht un firfnigi pahrléezinatees, ka fwehtee raksti teefcham Deewa eedohti? Ko juhs darrifect, gribbedami, lai bihbele jums paleef tik dahrga, ka ne weens pulgotajs to paschu ka Deewa wahrdu's jums newarr laupih't? Deewbihjigs wihrs fazzijis: So deewifchtigaks zilweks paleef, fo wairaf winsch fwehto rakstu deewibu fajuh't. Kâ tas gan nahzis, ka zilwefi tahs tizzibas dehl: fwehtee raksti irr Deewa wahrdi, laidufchees ar rattu fadaufitees, galwas nozirstees, dedfninatees? Te klah't peelectu wehl weenu fw. Bernharda wahrdu: Kristu drihsaf fagrahb jaur pakkalstaigafchanu, ne ka jaur

Iaffifchanu. Abbus fchohs teifumus paturrat. Weidscht luhgfimees: Kungs, mahzi man darriht pehz tawa labba prahta. Dohd man jaunu firidi. Neatnemm fawu fwehto Garru no mannis. Taws wahrds lai irr mannu fahju fpihdeklis un gaifchums uf manneem zelleem, tas lai irr mannas dwehfeles barriba, mans preefs preefa un behdas, dsihwiba un nahwe.

Wehl zittadas peerahdischanas, fa fwehtee raksti tizzami.

Sarunna.

Jau no ta, fa peerahdijam, fa fwehtee raksti teem wihereem, fas wiannus usrakstija, no Deewa Garra eedohti, mums buhtu deefgan, lai wiinneem warretu tizzeht. Yet nahfsm fawai wahjai tizzibai palihga ar wehl zittadahm nenizzinajamam leezibahm. Kemfim tadehl wehra: tohs wihrus, fas bihbeli farakstija, brihnumadabus un papreekschluddinafchanas, fwehto rakstu spehlu.

1. **Wihri**, fas fwehtohs rakstus usrakstufchi. Winni apleezina, to fo fazzija, pateefbu effcht, jo wianni warreja un gribbeja pateefbu fazzicht.

Warreja. Kemfim apustulus par leezineekeem. 1 Jahr. 1, 1: Mehß effam dsirdejufchi, redsejufchi, flattijufchi un aptaufstijufchi to dsihwibas wahrdu. La nu wianni to, fo usrakstijufchi, ar azzim redsejufchi, ar aufim dsirdejufchi. Jesus tas Kungs to ta gribbeja: Juhß effat leezineeki par fcho leetu; juhß buhfeet manni leezineeki (Luhf. 24. 48. Ap. d. 1, 8). Apustuli orr daudstreiß ap. darbös uf fcho azzu- un aufu-leezibu atfauzahs, fazzidami: Mehß effam par to leezineeki. Tur klahht wehl japeeminn, fa wianni ne maf nebija lehttizigi; redseht un dsirdeht Lohmam nebija deefgan, winsch gribbeja tauficht; kad? un ta notilka; jo ir wiannam par Kristus augfchâzelschanohs bij jaleezina. Ro Luhkas pats naw redsejis, to winsch dsirdejis no teem, fas to redsejufchi, Luhf. 1, 1. — Genaidneeki uf fchahdu leezibu ne fo newarreja atbildeht, lai gan labpraht to buhtu darrijufchi. Pahwils augstahs teefas preefschâ runna par Jesus krusâ fischanu un augfchâzelschanohs un tur ap. d. 4, 14 stahw: Teem nebija fo pretti runnaht.

Gribbeja. Winni gribbeja pateesibu fazzihit, jo winni bij deewbihjigi. P. pr. winni gribbeja Deewam paklausihit: Deewam wairaf jaklausu, ne ta —; winni negribbeja ne kahda leeka gohda; pee frohpla: Ko juhs us mums sfattatees; Karneelam semmê metto- tees: Zellees augshâ, es arr esmu zilweks; nemelleja ne kahdu naudas-pelau, bet Pahwils strahda patš ar sawahm rohlahm. Kahds labš winneem no ta atlezj, kad winni mahza un raksta un ta darra? To, ko zilweziga dabba eenihd, to, kas win- nai reebigs, to winni israugahš: nizzinafchanu, kaunu, nabbadsibu, behdas, wajaschanu un breefmigu nahwi. — Wiš tas winneem neuseet negaidoht, bet teem jau eepreefch flaidri un gaischi bija sinnameš, ka ta notiks. Jahr. 16, 2: Kas juhs nokaus, schkittihš ar to Deewam kalpojš. Jahr. 15, 18—24: Ja pa- faule juhs eenihd —. Lai wehl wairaf warram pahrllezinatees, zil swehtš un teizams firdsprahš bijiš scheem tizzigeem Deewa wihreem, kas bibheli farakstijusch, un lai winnu wahrdeem jo wairaf warram tizzeht, lassifim kahduš wehrâ leekamuš gabbaluš.

1 Kor. 4, 9—13: Jo es schkeetu —. Ar scheem wahrdeem: Mehš effam gekki, Pahwils gribb fazzihit: muhs par tahdeem turra, tapehž ka nedsennamees pehž warraš, pafauliga gohda un baggatibas.

2 Kor. 4, 8—10: Muhs wiffur spaida —.

2 Kor. 11, 23—30: Bai tee irr Kristus kalpi —.

1 Tess. 2, 4—9: Bet ta, ka mehš no Deewa effam pah- bauditi —. Ar teem wahrdeem 9.: Ka mehš ne weenam no jums gruhti nebuhtum (ka Kristus kalpi), Pahwils gribb fazzihit: Muhsu zeenibas dehl mums gan buhtu brihw, sawu pahrtifku no draudšes prassihit (Luhf. 10, 8), bet —. Kapehž schohš gabbaluš wehl lassijam?

2. Brihnuma-darbi un papreefchfluddinafchanas. Arri tohs praweeschi un apustuki par leezinatajeem peenehma, lai warretu tiz- zeht, ka Deews zaur winneem runnaja. Mohsuš to asfina, kad Deews winnu aizinaja, 2 Mohf. 4: Winni man netizzehs, neds mannu balfi (ka Deewa balfi) klaufihš. Tadehl winnam sawš sišlis semmê jamett 2c. un rohka asoti jaeebahsch. Tad tas Kungs runna 8 p.: Un ja winni tew netizzehs un neklaufihš pee pirmahš sihmes, tad winni tew tizzehs pee ohtas sihmes. Un ta arr bija. Teem, kas praweeschu un apustulu laika dsihwoja, brih- numasihmes bij neapgahšami leezineeki, ka tas, ko winni runnaja,

bija deewigs. Tahdu leezibu arr peenehma. To redsam pee Nika-
dema, Jah. 3, 2: Meissar, mehš sinnam, ka tu effi mahzitajš no
Deewa nahziš; jo ne weenš tahš brihnuma-sihmes newarr
darriht, fo tu darri. Jesus brihnuma-darbu dehl Nikademus
tizz, ka winna mahziba no Deewa. Bet tas, kas ar brihnuma-
darbeem weenreis peerahdihtš, (kas?) tas us laiku laikeem
peerahdihtš preeksch mums, kas swehtoš rakstus zirtu wehl aug-
stafu leezibu dehl turram par Deewa wahrdeem. Ebr. 2, 4: Kur-
rai (pr. apustulu mahzibai) Deewš leezibu dewiš ar sihmehm un
brihnumeem un daschadeem spehkeem un ar swehta Garra isdalli-
schanahm.

Papreekschfluddinaschanas. Wissi mehš gan weenà prahtà
par to, ka tiklai weenš irr, kas nahkoscho laiku sinn un no ta
jau eepreeksch warr fluddinaht un sinnu doht, Deewš; Gf. 42,
8, 9: Gš esnu tas kungs —. Bet ja zilwesi par nahkoscho laiku
stahsta, tas neatprettijama leeziba, ka winni ar neredjamo, wissfinno-
scho un wisspehzigigo Deewu draudsihà stahw. Tà tas ar swehto
rakstu usraftitajeem teescham bijiš; kà? Winnu papreekschfluddina-
schanas, kas leelakai dallai jau peepildijuschahš mums leezina, ka
arr winnu zittas mahzibas irr pateefas un deewigas. Swehtš
rakstš dautš papreekschfluddinaschanu. Daschas no tahm tahdas,
ka winnas praweefcheem wehl dšihwojoht, wai arr drihš pehž winnu
nahwes, peepildijahš. Laudim, kas tobrihd dšihwoja, tahdas pa-
preekschfluddinaschanas rahdija, ka tee wahrdi, fo praweefchi runnaja,
pateefigi Deewa wahrdi bijusch. Redsefim. Elijas pasluddina
baddu-laiku us trim gaddeem un — leetus nelihšt; pehž winsch
fakka Akabam, 1 kehn. 18, 44: Gejuhdi un aisbrauz, lai leetus
tewi neaisnem! un — leetus lihšt. Suaneem wajadseja Isabeles
meefas ehst pee Jesreles muhreem un — tà noteef, 2 kehn. 9, 10.
Samarijà tahdš badš, ka mahte kahda patti farwu behinu nokauj
un ehd, 2 kehn. 6, 24 u. t. Te Elisa fakka: Nihstu puhš miltu
maksahš weenu sihkeli. Wirfneekš kahdš to negribb tizzeht. Elisa:
Ar farwahm azzim tu to redsefi un no ta ne-ehdifi. Abbas schahš
leetas til' Deewš ween warreja sinnaht un fazziht. Abbas arr
noteef. Kà? Ko laudis tobrihd gan buhš tizzejusch? un fo gan
mehš taggad wehl? — Zittas papreekschfluddinaschanas muhš wehl
wairaf pahrliezina. Winnas dohtas preeksch wisseem lai-
keem, un wissdš laikdš winnas pamasam spehkà eet. Tà

nu tahs mums il katra deenu wehl bihbeles deewibu un pateesibu apleezina. Schahs papreekschfluddinaschanas nesihmejahs wis us masahm, neezigahm leetahm, bet us wiffleelakahm, par walfstibahm, tautahm un wirau likteni eepreeksch stahstidamas. Un pee wiffa ta weenu paschu mehrki azju preekschâ turredamas, prohti Deewa walfstibu. Pahrs leezibu. Zaur Mohsu preeksch 3300 gaddem papreekschfluddinahts, 5 Mohs. 28, 33: Tu, Israel, buhfi spaidihts un fadaushts. Tu buhfi par breefmibu, par fakkam'wahrdi un smeekla-walloodu siarp wiffseem laudim. Tas Kungs tewi iskaihs siarp wiffahm tautahm. Tas Kungs dohs tew tur drebboschu firidi un nonihtufchas azjis 2c. Schahs papreekschfluddinaschanas mums wiffseem redsoht peepildijufchahs. — Zitta papreekschfluddinaschana sihmejahs us Kristu: Apsoblihts Pestiajs nahks no Abrahama fehklas, no Juhda jilts, no jumprawas; pat wirau dsimshanas laiku Danijels 9 nod. apsihmejis 2c. Wifs tas pehz gaddu-simteneem, pa dallai pehz gaddu-tuhkfstoscheem peepildijees. Tur klahit wehl Kristus papreekschfluddinaschana por Jerusalemes isposhtifchanu un samihdihchanu. Julijans Akruttejs 360 g. pehz Kr. tihschi scho Jesus papreekschfluddinaschana gribbeja kaunâ likt. Bet paganu rakstneeks kahds, kas Julijana laikâ dsihwoja, stahsta, ka deewannammam grunti eerohkoht, tuhwoimâ breefmigas ugguns-leefmas is semmes ahra schahwufchahs, ta ka no buhwefchanas bijis jaakstahjahs. Ka teescham peepildahs Jesus papreekschfluddinaschana par faru walfstibu, kurrai fahkotees tik' 12 zilweku peederreja un tal tik leelai bija palikt, weenigi zaur wirau wahra spehtu, bes sohina, to katra deenu redsam. Debbes un semme suddihs, bet manni wahrdi nesuhd!

Papreekschfluddinaschanas peeskaitamas wehl labbak pee ta, ko Deews mums sinnamu darrijis. Wiasch gribb, lai mehš few pascheem par preeku to sinnam. „Zaur to, ka mums papreekschfluddinaschanas sinnamas, muhsu tizziba irr pilliga; muhsu zerriba preeziga; pazeeshanahs sipra, tadehl ka zaur papreekschfluddinaschanahm sinnam, kas gallâ notizzihš; istureschanahs kaunâ laikâ gudra. Papreekschfluddinaschanas farga no alloschanahm, kaut tahs wiffseem par pateesibu liktohs, un irr lohti wajadsigas pee laika un pasaules notikkumu riktigas apfkattishanas un pahrspreeshanas.“ (Menkens.)

3. Swehto rakstu spehts. Schis irr treschais pamats, us to

fwehto rakstu patefiba un deewiba dibbinajahs. Kas fwehto rakstu spehku fawâ firđi fajuhť, tahdam tas patti wiřflabbaka, wiřřřipraka leeziba par fwehto rakstu deewibu, řa jau pirmal eřřam runnajufchi. řa Pahwiř to fajuttis, Rohm. 1. 16: Eř neřaunohs Kriřtus ewangelijuma deht; jo tas jau irr Deewa spehķs, par peřtiřřhanu il řatram, řas tizz. Řahđs spehķs te fwehteem rakřteem irr? řhis peřtiřřhanas-řpehķs diwejadi atřpihd, řa: no grehķeem řargadamš un meerinadamš?

No grehķeem řargadamš. řer. 23, 29: Wai manš wahrđs naw řa řa uggunš? řa tas řungš řalka, un řa weřřers, řas akmina-řalnuš řagrauřř? Weřřers un uggunš řpehķ zeetas leetas pahrwehřř, řa pat Deewa wahrđi zeetas řirđis. řa Saulu, řas řřahřa —. řa Auguřřinu, řas řaur Rohm. 13, 13: řai gohđigi řtaigajam —, pahrwehřřtahš. řer. 4, 12: Deewa wahrđs irr dřihwš un řpehķigš —. 1 řor. 1, 18: řas wahrđs no řruřta irr geřřiba teem, řas pařuhđ, bet teem, řas muhřřigi teef iřřlahtbi, teem tas irr Deewa spehķs. řhi peřřřina leezina par Kriřtus miheřřibu, řas řruřta-nahwē munš parahđiřřeeš un řurrai tahđs leelš spehķs, řa ta ware no grehķeem řargahť. Pahwiř: Kriřtus miheřřiba muhš řpeeřř. řutterš: řittadi newarru. — No daudř pateřřigeem notiffumeem, řas apleezina, řa weena patti peřřřina wai řpreddiķis grehķigu řahřdinášřanu uřwahřeja, jumš tiķķai diwuš řahřřiřřu. Weřř řemneekš nodřřhwoja řawuš pehđigohš gadduš weenâ řawu iřprezzeto meitu mahřâ. řai gan winnam mař bija pee rohřas, tomehř řhis pař mařumš winna mantaslahřigo meitu un řahř wihru řahřdinaja. Weřřajš winneem bij aiřdewiř 25 dalderuš un nu winni abbi ihpařři uř to dohmaja, řawu parahđa-řihmi řaut řa weřřajam atřemt. Řahđâ walfarâ, winneem atřal par to řarunna-joteeš, winnu triřřpadřmit gaddu weřřa meitene, řurrai druřřiz pa-gruhta galwa bija, nopuhlejahš řřo řřohlmeiřřara uřdohto peřřřu mahřjoteeš: řo tas řilweķam palihđi, řa winřř wiřřu pa-řauli řamanto un tam tomehř řawa dwehřele řuhđ? řeb řo warr řilweķš doht par řawas dwehřeleš atřiriřřřřanu? řa eeradduřř pađiřři (diķti) mahřiteeš, ta wai řimtureiř řřo pařřu peřřřu weenâ bařři, puřřmehř pađřeedadamâ wiřřē řauri řłaitija. řet weřřakeem řři peřřřa bij řohti reebiga, tadehť řa ta winnu nodohmai gluřři preřři bija. řapehķ tehwš řařřija: řu warřetu arř řřuffam mahřiteeš. řehřnš, řahđu břiđbi řłauřřiř, mahřjoteeš břiđ

attal bija dširdamš. Pehdigi tehws bahrgi pawehleja: Ej nu gulleht, newarr jau ne weena wahrda dehl tawas dunduroſchanas runnaht. Wianna gabja, bet no gultas wehl reiſ' reiſahm ahra ſkonneja: Ko tam zilwekam palihds zc., kamehr aiſmigga. Ku wez-
zaki wiſſu, kaſ wehl bija wajadſigs, ſawa ſtarpâ norunnaja. Dhtrâ rihlâ tehws gabja uſ riju kult. Bet pirms kâ wiſch bij ahra iſ-
gabjis, meitene jau bija pamohduſees un padikti prohwejuſi, wai perſchu wehl mahſoht. Tâ nu tehvam pee ſawa deenas-darba eetoht ſchi mahziba bij lihds jaemum: Ko taſ zilwekam palihds zc. Rijâ wiannam ſchi perſcha weenahdi auſis ſkonneja, un faut gan nopuble-
jahs, to no prahtha ahra dſiht, taſ wiannam tomehr neisdewahs. Beidſoht ilgafi to wairš newarredamš iſturreht, wiſch ſprigguli no-
ſweeda un gabja uſ kalnu (mahju) ſeewai ſazziht, ka no wiannu walfarejahs norunnas ne kaſ neisnahſſoht; wiſch negribboht pahra dalderu dehl ſawas dwehſeles ſwehtibu pameſt. Seewa wiannam jau durwis pretti nahja, jo ir wiannai Deewa wahrds itt kâ maſ-
ſkere ſirdi bij eekheeres, kaſ weenahdi dſillat' eekſhâ ſpeedahs, jo wairaf wianna nomohzijahs to iſraut. Wezza tehwa mantojumu wianni nu atſtahja neaiſkahrte, meerigi gaididami, ziſ no ta taiſni-
baſ dehl wiinneem peekritta.

Weena leeta arr lohti wehrâ leekama. Tahdeem wihreem, fur-
reem Deewa wahrdu ſpehſ ishti eekſhâ mahjo, irr tâ fakſoht dee-
wiſchliga warra par neatgreesteem laudim, tâ ka warreni kehniſi un
leekungi appakſch ſchahdas warras (kahdas?) lohzijuſchees. Redſeſim,
wai teefa. Grodus bihjahs no Jahra, tâ Markus ſtahta, 6, 20,
ſinnadamš, ka Jahniſ bija deewbihjigs un ſwehts wihrs. Weliks
iſtruhlahs, tad Pahwils wiannam par taiſnibu, ſchliſtibu un
nahſoſcho teefu ſtahtija, Jahniſ Knoks, † 1572, tizzibaſ iſſkaidro-
tajs Schottu-ſemmê, gribbeja weenreiſ kahdâ baſnižâ ſpreddiki ſazziht.
Kattolu wirſbihſlaps, to ſinnaht dabbujis, likka ſaldata pulkam piſ-
ſehtâ nahht un Knokſcham ſazziht, ja ſchis uſ kanzeli kahpoht, tad
ſaldateem eſſoht pawehlehts, wiannu ſemmê ſchaut. Draugi wiannu
gan waldija, lai nekahpoht uſ kanzeli; bet wiſch ſazzija: Regribbu
ne kahda zilweziga palihga ne aiſſahweſchanaſ; manna dſihwiba
ſtahw Deewa rohâ; ja manni ween ar warru neatturrehs, tad
rihtu ſpreddiki ſazziſchu. Wiſch kahpa kanzelê un ne weens wiannu
nedrihſteja aiſkahrte. — Juhs gan ſinnafeet man ſtahtihht par Lutteri,
kam no Wartburgas uſ Wittenbergu reiſojoht gribbeja tâ pat gabdi-

tees? — Wiß tas muns atgahdina weenu wahrdu, fo jau agraf daudsmajahm: Jo deewiſchligats zilweß paleef, jo wairaf wiaſch ſwehto rakſtu deewibu ſajuht. Wai to ſaprohtat? Raß gan ar ſcheem wahrdeem apſihmehtä? — Mahjatees nu Deewa wahrduß, behrni; paturrat tohß; apdohmajat tohß ſawäs ſirdis *).

Meerinadams. Swehtee rakſti warr deewigu meeru doht, tapeh; wianni paſchi teefcham arr deewigi buhß; par ſcho leetu ohträ ſahrtä aprunnafimees. Meerinaſchanu behdäs ſemmes wirſu. Paſaule, lä ta meerina? Zitteem jau arr tä pat gaddahß, ne tew ween; to jau zittadi newarr grohſiht; newajaga tik dſilli eekſchä eedohmatees, bet to no prähta ahträ dſiht zc. Swehto rakſtu deewiga meerinaſchana: Wiſſi juhſu matti —; ſlattatees uf putneem —; wiſſas ſawas ſuhdiſchanahß —; kalni atkahpfees un pakalni —; ſcha laika zeefchanas neatmakfa —; redſi, ſawäs rohkäs es tewi rakſtijis — zc. — Grehku peedohſchanas meeru. Ze paſaulei naw ne fa, ar fo meerinaht, bet ſwehteem rakſteem daudj: Zilweka Dehlß irr nahjis —; kaß pee mannis nahf, to —; ſwehtais wafkarehdeens. Weenreij dſilli ſirdi tikku fuſtinahtß, kad mahjitajs deewgal dneeku runnu eefahka ar to dſeefmu: Kad grehki manni beede. — Meerinaſchanu nahwê. Paſaulei pa laikam pat tur wehl zerriba, fur wiſſa zerriba jau pa gallam; bet prett nahwi un kappu un ſatruhdeſchanu un piſhſchleem tai tomehr ne ſahdas meerinaſchanas. Bet ſwehtee rakſti — af zil baggati! Kur es eſmu, tur arridſan mans kalps buhß; ne weens tohß neiſraus —; nahwe, fur tawß dſellons —? es gribbu atraifhtß tift —; es gribbu, fa fur es eſmu, arri tee irr ar manni — zc. — Schahß deewigahß meerinaſchanas dehl, fo ſwehtee rakſti wiſſadäs behdäs eedohd, Deewa wahrduß ittin jauſi ar leetu un ſneegeem ſalihdſina. Eſ. 55, 10. 11: Jo itt lä leetus un ſneegß —. Leetus iſſlahpuſchu ſemmi atſpirdſina; ſneegi ſilda; tä pat Deewa wahrdi katru peh; meera twihkſtoſchu ſirdi. Scho Deewa wahrdu eepreezinafchanu arr Dah-

*) Ze wehl kahduß zittus ſtahtus par Deewa wahrdu ſpehku warr peelift, no fa wiannu derriba nomannama. Tas ſtahtß par Zihena generali, pee ſwehta wafkarina ſarunnahm ſtahtihß, arr te klacht peederr. — Beſdeewigs ſelle pilſſehta dſirdeja, lä waktneekß ſtundu iſſauza un tad to perſchu dſeedaja: Pamohdees, tu paſuddis jehß, negulli wairß, zilweka behrns —. Df. gr. 617, 7. Zaur ſcho perſchu wiſch atgreesahß.

wids haudijis. D. ds. 119, 92: Ja tawa baußliba nebuhtu manna eelihgsmofchanahs bijufi, es jau fenn buhtu bohjá gahjis fawás behdás (behdás: kad winnam allás bij jaflahpftahs, daudsreis maifes nebija, fawa dñhwiba nebija drohfa, no glubnetajeem apwakteta). Arri Pahwils, 2 Kor. 7, 4: Esmu peepildihts ar eepreezinafchanu, esmu pahp pahrim preeka pils wiffás muhsu behdás. — To paschu winfch arr Rohmeefcheem 8, 35 fakka: Kas muhs fchirs no Kristus miblestibas? — Ja tad nu ne kas pasaulé — ne nauda, ne gohds, ne tikums — tà newarr meerinaht, tà fwehtee raksti meerina, un tuhftiofchi fcho meeru jau fajuttufchi, to tad gan par fwehteeem raksteem fazzifim? Kas til deewigi warr meerinaht, tam pascham wajaga deewigam buht.

Swehto rakstu bruhfeschanu.

Sarunna.

Ja tad nu fwehtee raksti irr Deewa wahrdi, tad tee arr tà Deewa wahrdi jabruhke.

1. Swehtohs rakstus lassihht. Jau Israela laudim bija pawehlehts, ar wezzahs derribas raksteem tà darriht. 5 Mohs. 6, 6—9: Schee wahrdi, to tew fchodeen pawehlu, lai tew pee firds eet; tew buhs tohs faweem behneem peekohdinaht, un no teem runnaht sawà mahjá fehshoht, pa zellu eetoht, gulloht un augfchà zellotees re. Josuam Deewa pascha pawehleschana, Jos. 1, 8: Lai fchi baußlibasgrahmata neatfahjahs no tawas muttes, bet apdohmajees tanni deen' un nakti. Jahseps (Josephus). Zuhdu stahstu-rakstneeks, fakka: „Israela tautai patti leelaka gahdashana bija, sawus behrnus labbi audfinaht; baußlibu winneem tà fakloht firdi eerakstija, tà ka winni, par to prassiti, to til pat labbi pahrsinanaja, tà sawus wahrdu, — un pat kalpi un kalpones.“ Tur klaht wehl tahs paslubbinaschanas jaunà derribà. Jahn. 8, 47 Jesus fakka: Kas no Deewa, tas Deewa wahrduß klaufahs. Ko fchee wahrdi gribb fazzihht? Zittureis: Meklejat rakstos. Pahwils pamahza Timoteju sawu mahzellu, 1 Tim. 4, 13: Leez jinrà lassifchanu. Berroas krisitee ap. d. 17, 11 flaweti par tahdeem, kas melleja ik deenas rakstos. Mohru-semmes kambarjunkurs, ap. d. 8, fwehtohs rakstus

fawós wahgós lassija. Ja wezza derriba tif daudf lassita, gif daudf wairaf mums jauna derriba jalassa. Deewbihjigi kristitee to arr ne kad naw aismirfuschí darriht. Lutter's latru gaddu diwreif bihbéli zauri lassijis. Waldenseeschi tif labbi Deewa wahrdu's mahzeja, fa tattoku preesterus daschreis Deewa wahrdu's Waldenseeschu behrni apfaunoja. No kurrenes winni tohs dabbuja? Swehtohs rakfius winni pa gabbaleem norakfija un no galwas ismahzijahs. Klaufatees fo jauku wehl jums stahstischu. Zittreisejais Wirtembergas herzog's, Karli's, wehl jaunibas gaddos buhdams, nahza daudsfreis pawaffara us Finsbronnas meestu un apmettahs tur kahda semneeka mahja. Te herzog's us plauktu grahamtu uskattija, kas winnam, kattolam effosham, patikka, bihbéli. Winfch semneeku jautaja: Wai tu fawu bihbéli arr ustizzigi lassí? Semneek's kas protestants bija, atbildeja: Ka tad, augstiba, if deenas weenu nodalku. Herzog's, to brihdi nowehrojis, kad semneek's lauka bij ijahjis, ahtruma duklatu bihbélé eelikka un to nolikka atkal us plauktu, fawá weeta. Schirrotees winfch semneekam peefohdinaja: Nu, ta ta tu man neapnizzis lassí fawu bihbéli, tur tu leelu mantu atraddisi. Semneek's atkal: Ka tad, augstiba, if deenas weenu nodalku. Gaddu wehlat herzog's atkal bija flacht un steidsahs prassiht: Nu, wai tu arr neapnizzis lassiji fawu bihbéli? Ka tad, augstiba, if deenas weenu nodalku. Pasneedi man taf fawu bihbéli semmê. Herzog's to fewim apsinnamo tappas-puffi usschihra un — dukfats wehl bija tur pat. To fawá westes-teschâ eebasdams winfch us semneeka fazzija: Kapehz tu manni apmelloji? Ja tu fawu bihbéli buhtu lassijis, tad tu scho duklatu buhtu atraddis. — Ja, if weenâ bihbélé selta-gabbals eelshâ; ka tas prohtams? melle ween uszihtigi, tad to atraddisi, un wisspapreekfch — lassí. — Kad jalassa? Rihâ, waffarâ, swehtdeenâ.

2. Tohs pasargah un patureht. Swehtigi tee, kas Deewa wahrdu's dsird un tohs pasarga. Tad nu Deewa wahrdi ne ween jalassa un jaklaufahs, bet arr japasarga. Matt. 24, 15. Jesus peeminn weenu Danijela praweescha wahrdu: Kas to lassa, lai to labbi apdohma. Ja to, kas lassih's un dsirdeht's, apdohma, tad to arr jo weeglaki warr patureht. Arri par Mahriju fazzih's: Winna wissus tohs wahrdu's patureja, tohs fawâ sirdi apdohdama. Wezza derribâ daudsfreis peefazzih's (p. pr. 2 Mohs. 12, 26; Jos 4, 8): Kad juhfu behrni juh's waizahs: Kapehz juh's ta darrat? tad jums buhs fazzih't ec. Prohtams fa Deewe's

gribbeja, lai wezzaki Deewa wahrduš un Israela ſtahtuš paturra un paſarga, ka lai tohš ſaweem behrneem warretu mahziht. Kriſti-gam zilwekam daudi gabbalu iſ ſwehteem rakſteem no galwas jaſinna. Tee jumš naw tikkai ſkohlâ jamahzahš, bet arr tad weenahdi wehl, kad jau ſkohlâ buhſeet iſgahjuſchi. To ne-aſmirſtat. Ko eš ſazziju? Ja, jo wairak gabbalu iſ bihbeleš tew prahtâ un paſanna, jo labbaki un pilligaki tu ar teem warri pamahziteeš un uſ ſwehtibu paſklubbinateeš. Jahn. 14, 26 Jeſuš fakka: Swehtaiš Garš jumš atgahdinahš wiſſu to, ko eš jumš ſazzijiš. Bet kam ne kaħdu Deewa wahrduš naw paſanna, tam Deewa Garš tohš tahdōš brihšchōš un laitōš, kurrōš winnam to ihſi wajaga, arr newarr atgahdinahſt. Taš lohti wehrâ leekamš; kaš taš wehl bija?

3. Deewa wahrdeem liſt uſ ſewi ſihmeteēš. Wiſſu to, ko tu ſwehtōš rakſtōš laſſi, tew buhš ſaxemt un uſſkattiht tâ. itt kâ Deeweš to uſ tewi buhtu ſazzijiš. Swehtee rakſti paſchi arr to tâ gribb. Rohm. 15, 4: Wiſš, kaš eepreekſch rakſtihtš, taš mumš par mahzibu eepreekſch rakſtihtš, lai mumš zaur pazeekſhanu un Deewa rakſtu eepreezinakſhanu zerriba buhtu. 1 Kor. 10, 11: Wiſſaš ſchahš leetaš — pr. kaš 4 Moſi. 14 rakſtitaš — winneem notikluſchahš par preekſchſihmehm un uſrakſtitaš mumš par pamahziſchhanu. Deewbihjigi zilweki ar weenu tâ darrijuſchi. Wahji-neekš kaħdš gribbeja, lai winna gultai pretti uſ ſeenu ſchohš wahrduš rakſtoht: Kungš, taš ko tu miħlo, guk wahjſch. Par to neluhlodamš, ka Lahzaruš mahſaš ſchohš wahrduš uſ Jeſu ſazzijuſchahš, wiſſch tohš par ſaweem wahrdeem neendamš Jeſu ar teem uſrunnaja. Zittam atkal ſchiš wahrđš bijiš par leelu apmeerinataju: Eš tewi neatſtaħſchu, nedš tewi pamettiſchu. — Tew tawi greħti peedohti. — Deeweš, eſſi man greħzineekam ſchehligš. — Te klaht peederr luhgſchana peħz ſwehta Garra; ap. d. 16, 14: Taš Kungš Lihdi-jai ſirdi atdarrija, to wehrâ xemt, ko Pahwiš runnaja.

4. Ar paſemmibu laſſiht. Runna, Kungš, tawš kalpš klaufahš. Kurſch to ſazzijiš? Samuelš Deewam kaħwa runnahſt, un patš gribbeja klaufiteēš. To daſchi negribb. Ar to, ko wiħni ſwehtōš rakſtōš laſſa, tee negribb iſtiht un meerâ buht, bet gribb to labbaſ iſſinnahſt ar ſawu prahtoſchhanu. Ne! fur Deeweš runna, tur zilwekam kluffu jazeekſch. Swehtōš rakſtōš jau arr wiſš taš, ko zilwekam wajaga, lai ſwehtš warr palikt, lohti ſklaidri iſſazzihſt. Un ja tew

daschas weetas tumshas leelash, kurras tu tomeht gribbetu saprast, tad tutrees pee scheem padohmeem: Turri tumshash weetas prett gaischahm; apflatti, us kurre weetu bihbelê schi wai ta perscha aishrahda un tad to usschthris, salihdsini ar pirmejo; nemm' par palihgu spreddiki; dseefmu-grahmatu; katkismi; luhdi' padohmu no sawa dwehfeles-ganna; luhdi' Deewu. D. ds. 119, 18: Aldarri mannas azzis, lai usluhkoju tawas bauflibas brihnumus. Lassî swehtohs raksius ar swehtu apdohmu.

5. **Gfi swehteem raksteem paklausigs.** Schi patti wiffleelata leeta, un wifs, zits, kas nu pat fazzihis, lai til' us to flubbina. Swehteem raksteem paklausih, tas wifflabbalais palihgs winnus saprast. Swehtee raksi paschi arr gauschi us to dsenn, lai to, ko lassijuschi, arr darram. Matt. 7, 24 u. t. Jesus, sawu kalna spreddiki beidhis, us klausitajeem falka: Jf katru, kas schohs mannus wahrduš klausa un un tohs darra, lihdsinaju — —. Jahn. 13, 17: Ja juhs to sinnat, labbi jums, ja to darrat. 15, 14: Juhs effat manni draugi, ja juhs darrat, ko jums pawehlu. Rakstu-mahzitajs gribb par leelako bauſli ar Jesu teeptees. Bet tas Rungš, winnam to lihdsibu par schelſirdigo Samareti stahstijis, pee leel flah: Gj un darri ta pat. Rahdu mahzibu wiasch ar to schim wihram un ir mums dewis? — Jehf. 1, 22—34: Bet effat ta wahrda darritaji un ne tikkai klausitaji —. Lassim un apdohmasim wehl Matt. 7, 19—23: Jf katru kohfu, kas labbus auglus nenefs —. Wiffi schee wahrdi mahja, ka ne kas muhs no darriſchanas neatſwabgina, un lai mehš arr ka gribbedami aifrunnatohs (ar labbeem darbeem, apnemſchanahm, lusti pee Deewa wahrdeem, luhgſchanu, lihdsjeetibu zc.).

Bihbele un fà ar to gahjis.

S a r u n n a.

Bihbele wiffwezzaka grahmata pasaulê; Mohsus grahmatas 3300 gaddu wezzas. Pa scho laiku gan daschadi ar to gahjis, un wianas gahjums ne ween jauks sinnah, bet mums arr laisch Deewa mihleſibas un gudribas dsikumds eeskattitees, un zaur to ihpaschi mehš teekam pamuddinati, Deewam pateift. Klausitees tad, ko jums stahstischi. Jau Mohsum Deews pawehleja usrakstih, p. pr. 2 Mohj.

17, 14, fur wiffpirmoreis rakstifchana peeminnetā; arri 5 Mohs. 31, 26. Zittas wezzahs derribas grahmatas wehlaſ zitta peh; zittas ſarakſtitas. Daſchas grahmatas, ſas bihbelē peeminnetas, paſudduſchas, tā p. pr. taiſno grahmata, ſo Joſuus 10, 13 peeminn. Ap 480 pr. Kr. Gra wiffas wezzahs derribas ſwehto rakſtu grahmatas weenā grahmatā ſakrahja, tā kà ta munē wehl ſcho baſtu deenu irr. Laikam wiſch arr Juhdu ſkohlās eetaiſjīs un gahdajīs, lai ſwehtdeenās tur Deewa wahrduš (bauſlibu un praweefchuš) laſſa. Tā wehl bija Pahwila laikā, ap. d. 15, 21. Juhdi wiſſau tapeh; par ohtru Mohſu noſauza.

Ap 300 pr. Kr. mahziti Juhdi Egiptē wezzo derribu no Ebreeſchu wallodās Greeku wallodā pahrtulkoja. Tas bija Deewa gudriš padohmš, jo zaur to Deewa wahrdi arri paganeem tikka ſaprohtami, tadehē ſa wiſſi mahzitee laudiš ioreiš Greeku wallodu ſaprohta. Rahda teika ſtabſta, ſa 72 Juhdi pee ſchahs pahrtulkoſchanas eſſohē ſrahdajuſchi. Zannahs derribas grahmatas jau 100 g. peh; Kr. lohpā ſakrahtas. Wezza derriba wiſſpirmal Ebreeſchu un jauna Greeku wallodā ſarakſtita. (Par apokriſu grahmatahm jau runnajahm.) Wehlaſōš gaddu-ſimtenōš eefahla bihbeli arr zittās wallodās pahrtulkoht. Tahdās ſemmēs, fur deewkalpoſchannu Lateineefchu wallodā turreja, kà Italiā zc., drihš lateiniſki pahrtulkotu bihbeli bruhkeja. Scho pahrtulkojumu (Vulgata), ſo pahweſti peeahmuſchi, kattoki wehl taggad zeeni; bet daſchas weetas tur nerikiti pahrtulkotas. Peh; ſcha pahrtulkojuma wehlaſ lihds Luttera laikam wiſſi zitti pahrtulkojumi tikka taiſiti. Uſſilaš, bihſkaps, zetturtā gaddu-ſimtenē gabbaluš no bihbeles pahrtulkofaja Gohtu, Pehteriš Walduš wehlaſ Frantſchu, Wikleſš Anglu un Huſš Behmeefchu wallodā. — Ap 1200. gaddu nemahziteem laudim aiſleedia bihbeli laſſiht.

Wiſſas bihbeles bija rakſtitas. Zaur to bihbeles bij gauſchi dahrgas. Smukki norakſtita bihbele maſſaja 500 dalderu. Ap 1274 algadſcham 15 gaddu buhtu bijis jaſtrahda, lai paſpehtu bihbeli nopirt. Grahmatu-ſrahtuwās mehdsja ſmukki norakſtitas bihbeles ar kehdehm peefſiprinaht, lai ne weenš tahš ne-warretu prohjam neſt. Ap 1440 drikkelſchanas ſkunſti iſgudroja un Dahwida dſeefmas bija patti pirma drikketa grahmata. 1464 Mainzē pirmo pilligo bihbeli, Wahzu wallodā drikketu, iſdewa; bet ta wehl ar ween gauſchi dahrga bija. Nu bihbeli daudſreiš pahri drikkēja un lihds 1519. gaddam jau 14 bihbeles iſderwumu Wahzu

wallobâ fassaitija^{*)}). Wiſſas ſchahs, no Lateineefchu wallobas wah-
ziſſi pahrtulkotas, bija gauſchi ſliktas, neſſaidras un nederrigas.

Luttera bihbeles-pahrtulkofšana. Ko Lateineefchu bihbeles pa-
lihdsēja, kurras laudis neſapratta, un ko tahdas neſſaidras bihbe-
les palihdsēja, tahdas winnas wiſſas preeſch Luttera laiſeem bija?
Un tomehr zil lohti wajdsēja, lai laudis ſwehtohs rakſtus mahles-
wallobâ dabbutu laſſiht. Jau 1517 Lutters ſawôs 95 teikumôs
bij ſazzijis: Kriſtigahs draudſes iſti pateeſa manta irr
Deewa gohdibas un ſchehlaſtibas ſwehtais ewangelijums.
Arri Wormſe wiſch gribbeja, lai winnu ar „ſwehto rakſtu lee-
zibahm“ ween pahrllezinajoht. Tâ nu ſwehtee rakſti winnam
paſcham bija par tižibas pamattu un wiſch gribbeja, lai tee ar
gitteem par to paliktu. Tapeh; wiſch pa to laiku, komehr Wart-
burgâ dſihwoja, gan drih; weenâ paſchâ gaddâ wiſſu jauno derribu
pahrtulkoja un to 1522 liſſa drilleht. Bezjo derribu wiſch pa
gabbaleem iſdewa, no 1523 eeſahohht lihds 1534, kurrâ gaddâ
pirmoreis laudim pilliga bihbele tikka rohkâ. Tâ nu Lutters 12
gaddu pee wezzahs derribas ſtahdajis.

Gruchtibas pee pahrtulkofšanas, pa wiſſam wezzâ derribâ, bija
lohti leelas. Neapnikdams un ar leelu uſzihtibu Lutters ar ſaweem
draugeem katreis, kad bihbeli no jauna drilleja, ta atkal pahrlabvoja.
Mateſijus, Luttera draugs, par to tâ ſtahſta: „Weena deena mahza
ohtru, tapeh; arr Lutters, til ko bihbele bij no jauna drilleta, to
no pirma galla atkal nehma preeſchâ, un ar leelu ruhpihu, uſzihtibu
un luhgſchanu to zaur zaurim pahrluhkoja. Un kad nu tas Kungs
apſohlijis, wiſch gribboht tur klahht buht, fur diwi wai trihs winna
wahrdâ fanahht un winna Garru iſluhdsahs, tad Lutters eezehla fa-
nahhtſchanas, uſ kurrahm winna draugi ik neddelas kahdas ſtundas,
preeſch wakkara-maltites kohpâ ſaraddahs. Tur fanahza kohpâ
Bugenhagens, Melanktons, Jonas ic. Daſchreis arr ſweſchi mahzi-
taji klahht peenahza. Weenam nu bija Lateineefchu bihbele preeſchâ,

*) Pee tam bihbeles weht ar weenu gauſchi rettas bija. Lutters bija jau 20 gaddu
wezs jauneklis, kad wiſch Geſurtes uniwerſitetes grahmatu-ſrahnuwâ pirmoreis
bihbeli redſēja. Wiſch lohti bibrnijahs, tur eeſchâ wairak uſeedams, ne lâ
to ſpreddikôs un uſ kanzelehm iſſſaidroja. Stahſis par Annu, Samuela mahſi,
rimais winnam uſmettahs, ko ſahrigi laſſija. Tur klahht wiſch ne ko wairak
newehlejahs, ta to, weenreis arr tahdu grahmatu par ſawu dabbut. Un Deews
to winnam baggatigi dahwinajis.

ohtram Ebreeschu, treschom Kaldeeschu, zetturtam Greeku, peektam Wahzu un zitteem zittadi dsilli rakkii. Jf weens jau eepreefsch us teem wahrdeem bija fataisijees, par furreem gribbeja pahrspreest. Lutters nu sawas dohmas isteiza, kahdâ wihsê tohs gribboht pahrtulkoht, un tad if weenu jautaja un klausijahs, fo katriis par to fazzija." — Lutters Ebreeschu wallodas dehl daudstreis ar Juhdeem un sweschu wallodu prattejeem farunnajahs, un ar wezzeem laudim, gribbedams labbus Wahzeeschu wallodas wahrduis no teem mahzitees. Kahdreis winsch meesneekam likka daschas aitas nokaut, gribbedams sinnaht, fâ wissu pee aitas wahzifki nosauzoht (pee uppureem, p. pr. 3 Mohj. 9, 19). — Zittureis winsch Spalatina mahzitajam rakkija, lai wiannam plehfigo putnu, mescha-lohpu un dahrgo afminu wahrduis un winnu isskatti falkoht (dehl Jahb. par. 21). Dahrgohs afminus Lutteram, fâ bij wehlejees, atsuhtija, lai tohs apflattoht. — Ja dauds maj gribbam nosfahrst, jif besgalligi gruhst schis bihbeles pahrtulkoschanas darbs bijis, tad jaapdohma, jif mas zittu palihdsigu leetu un grahmatu atraddahs, no furrarm warretu mahzitees; fa Ebreeschu un Greeku wallodas bija nedsihwas wallodas (t. i. tahs wairs nerunnaja) un tiffai retteem pasihstamas, ihpaschi Ebreeschu walloda: tur flahst wehl Wahzu wallodas neweikliba, pa wissam garrigâs leetâs. Dsirdesim, fo Lutters patis par to falka: „Rabbi gan sinnu, jif ammata, usihtibas, sapraschanas un prahta pee labbas pahrtulkoschanas wajaga. Es us to dsinnohs, lai pahrtulkojoht tihri un flaidri warretu runnaht un mums irr gaddijees, fa diwas neddelas un pat trihs, tschetras neddelas pehz weena pascha wahrda meklejuschi un waizajuschy, un taf daschreis ne-essam atradduschy. Wihlips, Aurogallus un es tã pee Sjaba strahdajahm, fa pa tschetrahm deenahm tif fo trihs strehtus paspehjahm pahrtulkoht. Pahrtulkotu un gattawu istaisitu to nu if katriis warr lassihht un bruhkehht; fkreem ar azzim trihs, tschetras lappas zauri un ne reis nepeedurras; bet nenomanna, kahdi zelmi un blukki tur us zella gullejuschi, tur winsch nu pahri eet, fâ pa ehweletu dehli un jif mums bijis jafwihst, kamehr tahdus zelmus un blukkus no zella nohst dabbujahm, lai tur tã weegli warr staigaht. Arschana labba, kad tihrumis tihrs, bet pee kohfu un fruhmu, islauschanas labpraht ne weens negribb flahst kertees." Kahdâ grahmatâ winsch draugam rakkia: „Es tahdu nastu usschmees, kas gan drihs eet pahri mannam spehklam. Nu saprohtu, kas pahrtulkoschana irr un kapehz lihds schim wehl neweens to naw

usnehmees. — Schobrihd strahdajan praweeshds, tohs pahrtulkojoh. Al Deems, kahds flahbs un neisdewigs darbs tas, Ekreeschi rakstneekus peespeest, Wahzu walloda runnaht. Ra winni spahrdahs un itt ne mas negribb fawu ebrejisko wihs attsht un Wahzu rupjo dabbu peenemt; ittin ta pat, la kad lastigallai fawa mihliga melbija buhtu jaastshj un dseggufes kulkofchana jausneemahs. — Zittureif wihsch par fawu pahrtulkofchanu ta fakka: „Ar labbu firds-apfianu warru leezinaht. la scho darbu ar wiffleelako ustizzibu un ruhpihu esmu strahdajis, un man pee ta naw ne kahdas wiltigas dohmas bijufshas. Jo ne artawu par to ne-esmu nehmis ne mellejis, ne ar to pelnijis. Arri fawu gohdu ar to nemelleju, to Deems mans Kungs sinna; bet to mihleem krissiteem par labbu strahdaju un par gohdu tam, kas debbests fehsh un man il stundas tik daudi labba darra, la, lai gan tuhstoschreis tik daudi pahrtulkotu, es tomehr nebuhtu pelnijis, weenu paschu stundu dshws un wesselahm agzim buht. Wifs, kas es esmu un kas man irr, irr winna schelastiba un mihlestiba; tapehj lai wifs arr noteef winnam ween par gohdu, preezigi un no firds.“

Bihbeles eenaidneeki. Muhts kahds Luttera laika weenreis fazjia: Ja Lutters nebuhtu nahjis, tad mehs laudim buhtu eemahjijufchi, fehku ehst. Teefa, jo nabbaga laudis no Deewa wahrdeem ne fo jau newarreja sinnaht. Bet kad bihbele bija pahrtulkota, tad Lutters il weenu warreja sfubbinahht, lai pats mefle, fam taisniba. Luttera eenaidneekem schis winna darbs tapehj nepatikka, bet to tomehr newarreja kaweht. — Jurris herzoghs kahdam mahjitam wihram Dresden, Em se cam, Luttera wiffshwakam eenaidneekam, pawehleja jauno derribu pahrtulkoht. Schis to darrija. Luttera wahrdu un preekschrunnu wihsch ifslaida, tajâ weeta fawu wahrdu likdams, un ta Luttera pahrtulkojumu par fawu darbu isdewa, tiklai wiffslabbakâs weetâs famaitaja. Lutters pats jautprahrtigi par to ta fakka: Man preeks, la mans darbs ir zaur manneem eenaidneekem paschirrahs un ka Luttera grahmatu bes Luttera wahrda, ar winna eenaidneeka wahrdu laffa. Ra es gan wehl labbaki warretu atreedtees!

Swehtiba, kas no Luttera bihbeles pahrtulkojuma zehlahs, bija neiffakkoht leela. Nu ihsti ta bija, itt la praweeshi un apustuli lauschu starpa staigatu; itt la warretu sehdeht pee pascha Pestitaja kahjahm un winna jaukohs, laipnigohs wahrdu klaufitees. Kas

agrati nebija ne dšrehts: ka nemahzitee laudis un seemas bihbelt lassija, to nu wiffur warreja redseht. Bezzi un jauni, mahziti un nemahziti, wibri un seemas, baggati un nabbagi nu Lutteri aistahweja un winnam palihdseja zihnitees. Bet kluffibâ winna darbs besgalligi wairat swehribas nessa. „Zif dauds firſchu, kam Deewa wahrdu agraf bij atrauti, nu ar teem atspirdsinajahs, meerinajahs un eepreezinajahs preekôs un ſahpês! Zif dauds jauneku un firmgalwu dwehſeku zaur teem ween no pohſta-zella neatgreesahs! Zif dauds jau grehtôs pasudduſchu un ismiſſuſchu zaur teem veewilkti tam, kas lehnprahſigi un paſemmigi wiſſas behdigohs un gruhſtirdigohs ſew ſaht ſauz! Kaš tohs warr ſkaiht, winnu teeſham pa millijoneem.“

Latweeſchu bihbele. Lihdi 1696 Latweeſcheem paſcheem ſawas bihbeles wehl nebija. Gan ſahdus 100 gaddus agrati jau eefahka uf to dohmaht, Latweeſcheem grahmatas gahdaht un paſchu pirmo 1586 drikkleja. Schinnî pirmâ grahmatâ, to par rohſas-grahmatu noſauza, bija eeſchâ: Luttera kateſime, ewangelijumi un lekzjoni un ſtahti par Jeſus zeſchanu, mirſchanu un augſchâ-zelſchanohs. Weh-lati-ſaraktſija ſpreddiku grahmatu, pahrtulſoja Dahwida dieeſmas un Siraka grahmatu, un kas nu pratta laſſiht, tee druſzin jau warreja baudiht no Deewa wahrdu maies. Bet Deewa wahrdu ihſtais awohſs, pilliga bihbele, Latweeſcheem wehl trubka, un kamehr tabs nebija, muſſu tehſemmê tif pat behdigi un tumſchi laiki waldija, ſâ preekſch Luttera laika Wahſemmê. Zif knappa tolaik te bij atſiſchana, prahta-gaiſma un mahziba, zif maſ mahzitaju un ſkohlmeiſtaru, baſnižu un ſkohlju, par to warr paſaſſitees Schulza Kurſemmes ſtahtu grahmatâ un „zella beedri“ 1865. 11. nrî u. t. Bet Deews ſawâ neiſidibbinajamâ ſchehlaſtibâ arr par muſſu tautu apſchehlojahs un tai palihdseja ahra tikt no tahdas tumſibas.

Widſemme tolaik peederreja Kahrtam XI., Sweedru lehniam. Schis nu Widſemmes generalſuperdenta, Jahna Fiſchera, luhgſchanu paſlauſija un dahwinaja 7500 dalderu Latweeſchu bihbeles pahrtulkoſchanai un drikkelſchanai, un pawehleja, lai ſcho darbu driht pa darroht. Ernſts Glik (Glück), Allukſnes prahweſis, ſcho darbu uf-nehmahs. 21 gaddu wezs wiſſſch uf Widſemmi bij atmahzi un uf ſemmehur dſihwodams driht muſſu wallodu eemahzijees. Bet lai jo labbaki Ebreeſchu un Greeku wallodas, iſ kurrahm bihbele bij pahrtulkojama, warretu eemahzitees, wiſſſch Widſemmi atſahja un reiſoja uf Wahſemmi, fur 3 gaddus wehl mahzijahs. Utpakka at-

nahfufcham generalfuperdents winnam nu to grubto darbu uftrizeja, pr. bikheli Latweefchu walloda pahrtulfoht.

Glikka mahzitajs nu neapnizzis deen' un nakti ftrahdaja pee fcha darba un ar Deewu palihgu tas pehz 8 gaddeem bija pabeigts. Bet pirms ne la pahrtulfojumu lifka drikteht, Glikka mahzitajs daschus rafftu finnatajus un ammata-beedrus Nihga bija faaizinjais. Ar fcheem winsch nu wehl 3 mehnefchus kohpa ftrahdaja, winneem famu pahrtulfojumu preefcha laffoht, to pahrlabbojoht un par daschu grubtu wahrdu ar teem farunnajotees.

Par to naudtu, fo Sweedru tehniksch bija dewis, drikketajs til 1500 bikheli usnehmahs drikteht. Papihri no Franzijis parafstija. Bet fuggineefkam, kas papihri uf Nihgu wedda, Turku juhbras laupitaji usbrucka un fuggi ar wiffu mantu porehma. Kuggi pahrmeflejoht tee nu neko zittu neatradda, la papihri ween, un praffija, kam tas derroht. Bet dsirdejufchi, fa uf to gribboht Deewa fweftohs wahrdu drikteht, tee palikka dohmigi un bailigi, bikhamees, fa Deews winneem fcha laupijuma dehl wehtru wai zittu fahdu nelaimi nepeesuhtoht un atdewa papihri ar wiffu fuggi, kas laimigi Nihga atbrauza. Nu eefahzahs leela driktefchana. — Lai gan agraki fchi wai ta grahmata no wezzahs wai jaunahs derribas bij tiklufi drikketa, tomehr agraki ne la 1696 pilligu bikheli gattawu un eefetu newarreja dabuht.

Ku, behrni mihlee, Deews if weenam no jums famus fweftohs wahrdu zur Glikka mahzitaju rohka dewis, — tad nu peelufkojat, fa juhs tohs bruhkejat la Deewa wahrdu, laffat, mahzatees un pehz teem arr darrat. Raffoht jums gan daschi wahrdi un teifumi tumfchi isliftees un fwefchadi fflannehs, tapehz fa tolak, tad bikheli pahrtulfoja, muhsu wallodu til labbi wehl nepratta, la fchobrihd to proht. Glikka mahzitajs muhsu wallodas lifkumus itt labbi nebija eewehrojis un pahrtulfojoht muhsu wallodu pehz Wahzu wallodas lifkumeem grohffjis. Dascham weenteeffigam laffitajam, zittas wallodas neprasadamam, tadehl drihs gan warr gadditees, fa winsch fahdu teifumu bikhelê labbi newarr faprafi. Tapehz es arr tahdu bikhelêsfperfchu, furrâ drufzin patumfchi wahrdi un pagruhta walloda atrohдахs, juhfu preefcha peeminnoht, labpraht Glikka mahzitaja pahrtulfojamu zil fpehdams tahda wihsê pahrtaiwu, la ihffs Latweets to buhtu fazzijis, un to darru tapehz, lai juhs tahdu perfchu wai teifumu labbaki un weeglafi faprohtat. Jau dsirdams, fa daschi

mahziti wihri, fas muhsu wallodu gruntigi proht, no fristigas mihle-
stibas pafstubbinati uf to dohmajoht, bihbeli no jauna un rittigati
pahrtulkotu, mums rohkâ doht. Lai Deews palihds!

Bihbeles-beedribas. Tahs Anglija zehlusshahs. Rahds mahzi-
tajs Anglija, Wehles (Wales) aprinkti, sinnoja, fa winna draudsê
leelakai dallai mahju ne weenas bihbeles nebija. Winesh mekleja
palihgu Londonê un luhdsa, lai winnam palihdsiht naudu falassiht,
par fo winna draudsei warretu bihbeles pirft. Scharla (Charles)
mahzitajs Londonê, kahdâ sapulzê scho leetu luhdsa pahrdohmaht un
stubbinaja, lai preeksch Wehles aprinka bihbeles-beedribu eezeltoht.
Rahds baptistu mahzitajs, fas arr klahit bija, fazzija: „Bet kapeh;
tad bihbeles-beedribu preeksch Wehles ween? Kapeh; ne preeksch wiffas
pafaules? jo laikam jau arr zittur bihbelu truhst.“ — Un ta 1804,
7. merzi Britteeschu un ahrsemmu leeto bihbeles-beedribu grunteja.
Winnaas beedri if gadda dahwanas dewa un schahs beedribas ap-
nemshanahs bija: katram ne-eespehjneekam bihbeles eegahdashanohs
atweeglinaht. No ta laika gan driht wiffas Giropas semmês un ir
zittas pafaules-dallâs bihbeles-beedribas atrohdamaas, taggad jau pee
7000. Anglu bihbeles-beedriba jau 20 millijonu bihbelu 160
wallodâs isplattijusi, 130 wallodâs winna bihbeli pirmoreis pah-
tulkofjusi. Schai beedribai Londonê leels nams peeder un pirmês
35 gaddês, famehr bija stahwejusi, ta 18 millijonu rubulu isdewusi.

Lai nu par to deesgan. Pateiskim Deewam ar to, fa winna
dahrgohs wahrduas uszihrtigi lassam, tohs ta Deewa wahrduas zeena
turram un no wiffas firds peh; ta darram, fo Deews mums winnaas
pawehl. Weidsiht dseedasim 510 ds. 1 p.: Labb' tam, fas mihto
Jesu —, un 6 p.: Dohd, Jesus, fa es tohpu —.

Swehto rakstu slawa.

Sarunna.

Bugenhagens, Luttera draugs, if katru gaddu 1. aprili Luttera
bihbeles pahrtulkofchanai par peemianu pateizibas-swehtkus swehtija.
Ka winesh schohs swehtkus swehtijis, to nesinnu, bet man leelash,
fa arri mehs isgahjuscha stunda tohs eefahkam swehtiht. Ka? Tas,
fo jums par bihbeli un winnaas pahrtulkofchanu stahstiju, lai jums

ar weenu mihlâ peemianâ stahw. Schodeen eefim tahlati un tad farwus fwehtkus beigim. — arr bihbeles-fwehtkus, kas diwas deenas (kattifmes-stundâs) stahwejuschi. — Jums daschus stahstiaus un teifumus peemineschu, kas fwehto raktu slawu issakka, kâ nu gaddifees un kâ man prahâ eekrittis; jukku jukkam un raibi kâ pukku wainafu...

1. Mahrtina Luttera dseefma par bihbeli¹⁾.

Kur bihele naw gahdata mahjâs, wai! kur tuffchiba!
 Launs garâ tur labprah mahjo gan¹⁾, bet Deewam tur naw patiffchan'.
 Ak zilwezia, ak zilwezia, neschehlo farwu krahjumia',
 Un nedohd launam paspahni, bet nopirz mahjahm bihbeli.
 No rihta to jau usschirri²⁾, prahs lai us to stahw dedfigi.
 Tur sîhmês, bohstôs eemahzees³⁾, tai lassihht lassî; fataifees
 Tur sewim fwehtu mittefli⁴⁾, to darri few par bulwerki⁵⁾, —
 Tohs wahrduâ, kas jo spehzigî, tur stahdi wirfû tiffuschî;
 Kâ karrogu tohs pazelli, lai wihzinajahs warreni⁶⁾.
 Par preeksturramahm brunnahm ta lai tew irr behdâs, lihgfmiâ.
 Ak zilwezia, ak zilwezia, neschehlo farwu krahjumia'!
 Ja bihbeles tew newaid wehl, lai pehdigs grassis tew naw schehl
 To nopirkt. Steidsees, usschirri, to Deewu luhgdams islassi,
 Un paschâs nahwes-ziffinâs to turr' wehl sawâs rohjinâs.
 Lai lassifchan', lai dshwiba ar to teef sahka, nobeigta⁷⁾.

2. Lutterâ kahdrei' us Melanktonu, Jonasu un zitteem faweem draugeem fazzija: Bihele irr gauschi leels un plafsch mesch, kurrâ dauds un wiffadi kohki aug, no kurreem daschadus augkus warr noschliht. Jo bihbelê mums baggata eepreezinaschana, mahziba, pamahzifchana, apfohlifchana un beedinaschana. Schinnî meschâ naw ne weena kohka, ta wirfch wehl fakka, fo es nebuhtu krattijis un pahri ahboku wai reekstu nopurrinajis. — No wirfch ar to sîhmeja?

¹⁾ Bezza Berenta pahrtulkota.

²⁾ Jo til' ar Deewa wahrdeem tam warr pretti stahweht, kâ Jesus; Gw. 6, 16. 17.

³⁾ Rihta agrumâ; agrâ jaunibâ, kâ Timotejus. — ⁴⁾ Dfennees to ar ween jo wairak mahzeht un farast. — ⁵⁾ Tâ kâ tu farwâ dshwofli if deenas dshwo, tâ dshwo if deenas ar farwahm dohmahm, wahrdeem un darbeem Deewa wahrds. — ⁶⁾ Prett grehkeem, fahrdinaschanahm, launahm fahribahm. — ⁷⁾ Leez arri zitteem Deewa wahrdu gaischumu redseht, rahdi to farwâ dshwofchana. — ⁸⁾ Bihele lai irr tawa pirma un pehdiga gahmata.

No scheem Quttera wahrdeem fahds mahzitajs Wabzu walloda dsee-
fminu ta'ijis, kas Ulmanna pahrtullota ta' skann:

Uj kalnu fohks irr stahdihts, ar selta-augelem ispuſchkohts; tas
wiſſeem laudim rahdihts un tahlu redſams wianna gohd's. Un daudſ
irr allasch bijuſchi, kas ſeltu meſlejahs, — tee fohku krattihht nahku-
ſchi, ar augelem pildijahs.

Bet lai Deews ſinn fa' krattahs, taf tufſch wiſſſch muſſſcham
nepaleek, un ja tur labbi ſkattahs, — jo wiſſnam nemm, jo wiſſ-
nam teek. Kas paſſihht augli gahrdu? Kur fohkam dſimtene? Es
teikſchu fohka wahrdu, — tas: ſwehta bihbele.

3. Benjamin's Frenklin's, ſibbena-dſieſſchu iſdohmataj's, ij
ſawu wezſtehwu laikeem ſcho ſtahſta. Tolaiſ, kad bihbeli laſſihht
Anglijã bij aiſleegts, wianna familija lohti pehz ſchahs ſwehtahs
grahmataſ ilgojahs. Winneem bija kahda Anglu bihbele, bet ta
wiſſruhpiſgaki bij jaglabba, jo pee nahwes-ſtrahpes bij aiſleegts, ſcho
grahmatu laſſihht. Schee labbee lautini nu iſdohmaja ſawadas doh-
maſ. Winnu wezſtehwa leelam lehnkrehſlam appakſchã bija lahde,
kurraſ wahku warreja aiſſlehg't. Scha wahka eekſchpuſſe nu atwehrtu
bihbeli ar ſchnohrehm peefehja. Kad nu tehwa-tehws behrneem
gribbeja preekſchã laſſihht, tad wiſſſch krehſla atſlehg'to wahku prett
ſaweem zelteem atgahſis, lappas, kas abbãſ puſſes, ar ſchnohrehm
ſaturrejahs, no weenas puſſes uſ ohtru puſſi ſchẽihra. Weenam no
behrneem pee durrim bij jawakte un tuhlin ſinna jadohd, ja kahdu
teefas-fullaini pamannija. Drihs tad wahku atkal aiſtraiffja un ne
weens newarreja ne dohmaht, ka tur appakſchã bihbele paglabbata.

4. Fridrik's Gudrais, Salkſchu deewbihjigais kurſirſis, bija
uſzihtigs bihbeles laſſitaj's. Jau no jaunuma wiſſſch bij eekehmees,
wehrã leekamus wahrduſ, ſo bij laſſijis wai dſirdejis, ſawã lambari
uſ ſeenu rakſihht. Uſ nahwes-gultu gulloht wiſſſch Spalatinam, ſa-
wam piſmahzitajam, pawehleja, ſcho peiſchu: Tit lohti Deews pa-
ſauli mihojis, ka wiſſſch ſawu paſchu weenpeedſimmuſcho Dehlu dewis.
lai wiſſi tee, kas eekſch wianna tiſz, nepaſuhd, bet muſſſchigo dſihwo-
ſchanu dabbu; un: Schis irr ta prahts, kas manni ſubtijs, lai iſ
ſatris, kas to Dehlu reds un eekſch ta tiſz, muſſſchigo dſihwoſchanu
dabbu, un es wiſſnu uſmohdinaſchu paſtarã deenã — ar leelem
bohſſabeem uſ kahdu tahpeli rakſihht un to ſawai gultai pretti uſ-
lahrt. Tee wahrdi: Nahkat ſchurp pee mannis wiſſi, kas behdigi
un grubhtirdigi eſſat, es juhs atweeglinaſchu, — wiſſnu ihpaſchi

vehdigâs stundâs un nahwei waigâ skattotees atspirdsinaja, un winsch tohs wisseem klasteffoscheem dsirdoht labpracht pabrskaitija. Schohs paschus wahrduâs daudfreis isfalloht winsch arr aismigga. Tawas leezibas turru par sawu mantu muhschigi.

5. Deewbihjigais Gellerts bija profesors Leipziga. Rahdâ mahjibas-stundâ winsch saweem studenteem tahdas grahamatas eeslawe, kas labbas lassih^t). Weidsohi winsch schohs wahrduâs peeleef un mehs tohs peenemsim, itt fâ us mums runnatus: „Par wissahm leetahm wairaf es wehlejohs, lai juhs swehtohs rakstus lassitu; jo tee irr wissas pateesibas un atsihschanas krahjums un muhs warr weenigi gudrus, tiklus un laimigus darriht; tee irr awohts, kas iswerd meeru un wissaugstako preeku dsihwibâ un nahwê. Esmu peezeesmit gaddu dsihwojis un dsihwojoh^t daschadus preekus baudijis. Ne weeni man nebija pastahwigafi, beswainigafi un laimigafi, ne fâ tee, kurrus manna firds no tizzibas waddita mekleja un baudija. To sawai firdsapstanaai leezinaju. Esmu peezeesmit gaddu dsihwojis un dsihwojoh^t daudj gruh^tibu zeetis; bet tuuschôs brishôs ne fur wairaf gaismas, wairaf spehta, behdâs ne fur wairaf preeka un drohschibas ne-esmu atraddis, fâ Deewa wahrdu awotâ. To sawai firdsapstanaai leezinaju. Esmu peezeesmit gaddu dsihwojis un wairaf ne fâ weenreis pee nahwes-wahrteem stahwejis; esmu fajuttis, fa ne kas, itt ne kas zits, fâ tiklai tizzibas deewigais spehts, nahwes isbailes palihds uswahreht; fa ne kas zits bailigo dwehfeli no laika muhschibâ ee-eetoht newarr stiprinah^t un firdsapstanaa, kas muhs apfuhds, khus^tinah^t, fâ ween swehta tizziba us muhsu Pestitaju. Scho Deewa preekschâ leezinaju.“

6. Bihbeles-beedribas taggad ihpaschus kristigus laudis peenehmuschas, kas wissur pa mahjahm apfahrt eet, bihbeles par lehtu malsu laudin peedahwadami. Schee bihbeles-nessfeji apfahrt eedami daudj fo dabbe dsirdeht. 1849 wianni Hainburgâ mahju no mahjas eedami bihbeles pahrdahwajuschⁱ un turklaht arr tahduâs wahrduâs usrakstijuschⁱ, fo par atbildi dabbujuschi. Pee leelakahs dakas wianni weenaldsibu, nizzinaschanu un apsmeeschanu atradda, bet gaddijahs arr tahduâs laudis atrast, kas par Deewa wahrdeem un wiannu isplattischanu firsnigi preezajahs. — Mums pascheem par mahjibu, un lai muhsu schahs deenas swehtfi buhtu pilligi, es jums

*) Gellert moralische Vorlesungen. Die neunte Vorlesung.

dauds mas fo is schahdu bihbelu-nessēju usraštijumeem preekschâ lassifchu. Man, fâ kristigam zilwekam, taf laikam paschaj fawa bihbele buhs, tã kahda feewa bihbelu-nessejam atbildeja, kad schis wiñnai bihbeli dahwaja. (Pehz wiñnas dohmahm katram kristigam zilwekam fawas bihbeles wajagoht. Ja.) — Ja kahdam kahds launums peesittahs, tã zitta feewa fazzija, fur zittur tad warr kertees, ne fã pee bihbeles? Bihbele jau ta weeniga grahmata, kas nofkummufchu un apbehdinatu zilweku warr no isniiffeschahanahs pafargahit un wiñnam spehku un meeru doht. — Kahda wezza feewina bihbelu-nessejam laipnigi us plezzu ñidama fazzija: Kã tad es warretu buht bes bihbeles; no bihbeles un deenischfahs maisites jau jadsihwo! (Ja, dwehfele un meefa, abbas jabarro.) — Kahda kluffa, darbiga meita luhdsfahs, lai mahte bihbeli pirkoht, jo, tã wiñna fazzija, kad mums Deewa wahrdi mahjã, tad arr Deewa swehtibas netruhs. — Kahdi ne fenn apprezzejuschees laulatee laudis pirka bihbeli, par „wiñwajadsigako leetu fainneeziã.“ — Ur assarahm kahda mahte par fawu nomirruscho dehlu stahstija, kas par matrosi us tahlu juhras-zellu taifidamees, pa preekschu pehz fawas bihbeles un tad pehz fawahm zittahm leetahm fneedsees. Ku-Urleanã us nahwes-gultu gulkoht wiñsch fawu bihbeli un naudü draugam eedewis, lai wiñnai atfuh-toht; un nu wiñna daudsreis fawa dehla bihbelê lassohit; jo ta wiñnam bijusi par wiñmihlako laika-kawekli un preeku us juhru un tahs dehl wiñsch daudsreis ar preeku no faweem rupjeem beedreem apfneeschanu panessis. — Pahrs laulato lauschu tã stahstija: 1813. un 14. gaddã (kurrõs karra dehl Hamburgã gan behdigi klahjahs) daschas bailes muhs mahzijuschas, fur palihgs jamekle, un mehs palihgu dabbujahm, tã ka dauds reisahm bij jaisfauz: Ta irr ta Kunga rohka! — Wezs wihrs kahds fazzija: Ja it weens tã darritu, fã bihbele mahza, tad mums wiñfi schee nemeeri nebuhtu. — Un kahds strahdneeks to gauschi prahtigi israhdija. Bihbeli appaksch galda turredams wiñsch fazzija: Redsat, tur nu irr bihbele, un tif ilgi, kamehr to tur glabba, ar labbaki nepaliks! Tad wiñsch to pahri par galwu zeldams fauza: Bet tad, kad wiñna augstu un us galdu atwehrta stahw, tad labbakus laikus fagaidisim. — Bihbelu-nessěji daudseem bihbeles pirkschanu zaur to atweegloja, ka wiñni to naudü pa neddekahm pa masakahm dallahm fanehma*). — Zits

*) Behrni te warr buht eeschelodamees fazzihis: tabdeem taf wajadsetu bihbeli schkinfoht. Bihbeles-beedribas arr schkinfo bihbeles, bet minneteem tuffchine-

bihbelu-pahrdewejs jau daschas mahjas pa welti bija istaigajis, kad us weenreis kahda balsis is gultas sauza: Te arr wehl weens grehzi-neeks, kam Deewa wahrdu wajaga. — Kahda meita pirka bihbeli, is kurras sawai 91 gaddu wezzai mahtes-mahtei preekschâ lassihit, kurra ar ween wehl par sawu nomirruscho dehlu stahstija, kas juhr-neeks buhdams til labpraht bihbeli bij lassijis.

7. Diweem puiseneem Londonê 1820 weenâ paschâ deenâ tehws un mahte nomirra un tohs us ahtru rohku bes raddeem un draugeem atstahja. Wiaksi nu apnehmahs sawu tehwa-brahli Liver-pulê usmekleht un no ta palihdsibu luhgtees. Turpu ejoht wiaksi frohgâ naktsmahju kuhdsahs, so winneem mihligi dewa. Krohdsi-neeks, jaunata puisena zella-fohmâ smukki eeseetu bihbeli redsams, us to fazzija: Tew naw ne naudas ne pahrtillas, pahrdohd man sawu bihbeli, es tew par to 1 rub. 80 kap. sohlu. — Labba mirstu baddâ, ne kâ sawu bihbeli pahrdohmu, tã puisens, firdi kusinahts, atbildeja. Kapeh; tad schi gramata tew til mihta? tã frohdsineeks waizaja. Puisens atbildeja: Septianus gaddus wezzu buhdamu manni is schahs gramatas mahzija; es mahzijohs sawus grehkus atsihit un ilgojohs peh; kahda atpessitaja. Schinni gramatã to atraddu un nu es wiakam dshwoschu, un Deewa wahrdi lai man irr par gaischumu us manneem zelleem. — Krohdsineeks wiaku pahrbauhidams tam wehl 30 kap. wairaf sohlija. Ne kã, puisens atbildeja, sawu bihbeli ne kad nepahrdohschu. Bet ko juhs tad eefahkseet, tã frohdsineeks fazzija, kad tehwa-brahlis juhs nepeenemm? Ja arr Tehws un mahte muhs atstahj, tad tomehr tas Kungs muhs usnem, tã puisens preezigi atbildeja. (Tã tad winsch arr bihbeles-perfchas mahzeja; kur schi perfcha atrohdamã?)

8. Kad Walteris Schots (Scott), flawenais rakstneeks, ne ilgi preeksch sawas nahwes no Italijas sawã tehwsennê atpakkã nahza, tad, sawu dsinteni usflattoht, drebbedamais firmgalwis tã atspirga, ka winsch kahdu laiku us atwesseloschanohs zerreja. Bet zitti drihs nomannija un ir winsch patš jutta, ka wiakã schkirfchanahs laiks essohit tuhwu. Tad winsch reis us sawu snohtu fazzija: Sneeds' man kahdu gramatu. Kahdu gramatu? tã schis prassija. Wai

feem wiakas tahs tomehr pahrdohd: jo tas irr sinnama leeta: Kas ne ko ne-makfa, to ne ko neturra. Un tad, kad schee kautini tomehr bihbeli pir, kaut winneem ta nauda pa neddekahn jalihdsina, tad wiaksi tak zih tabs bihbeli dabbuht, un schee teescham arr buhs pimee bihbeles lassitaji.

tu wehl warri prassih, tà atbildeja tas wihrs, kas ar saweem rafsteem pafauli eelihgminajis, wai tu wehl warri prassih, kahdu grahmata? Weena patti grahmata ween irr, dahrga bihbele! Ne kas naw, fo winna nedahwa, ne kas naw, fo winna nedohd tahdam ziswekam, kas sawu truhkumu juht un winnas baggatibu melle: Pateesibu, kas nenowezzejahs; baggatibu, kas neisnihkt; preefus, kas nepaleef reebigi; frohni, kas nefawihst; behdàs atweeglofchanu un bailès kluffinaschanu; neisnihzigahs dshwibas fwehtigo zerribu. To Deews wisseem tahdeem dahwina, kas winna wahrds mihlo un gohda. — Tà schis firmgalwis runnaja.

9. Allaschin man japalassahs mihlà wezzà grahmata; manna firds pehz winna prassahs, kas til fwehti mihloja.

Rà winsch behrnus aizinajis, mihli tohs usfkattijis, sawà klehpì jillinajis un pee fruhstim peespeedis.

Rà winsch brahla-firdi rahdij's nabbageem un spaiditeem, tà winsch palihdsibu gahdaj's wisseem wahjeem lautineem.

Grehjineekeem nofkummuscheem nahkt pee fewim neleedfis, zeltu rahdij's atgreesufcheem un firds-mohlas atachmis.

Rà winsch mihli iswaddijis sawu draudfi fewim klah, tà winsch rohkas iplattijis, wiffus few peelabbinah!

Atkal, atkal japalassahs, — birst no azzim affaras; gan man neteef, wairaf prassahs firds no winna mihlibas.

Kungs, pee tawahm kahjahm krittis, tewim wiffai atdohmohs! Un pee sawahm kruhtim fittis, raudohd preekà atrohdohs!*)

10. Masaki isteikumi par bihbeli. Lassì wairaf is bihbeles, ne là no bihbeles.

Bihbelè wifs atrohdam. (Rà tas jasaproht?)

Bihbelè wiffi atrohdami. (Nabagi, baggati, deewbihjigi, grehjineeki, tu; là?)

Lutters fakka: Kahds wahrds, tahda paleef tà firds, kas tam tizz un pee ta turras. Schis wahrds nu irr dshws, taisnis, pateefigs, schkhts un labz, tapehz arr tahda firds, kas tam peekerrahs, paleef dshwa, taisna, pateefiga, schkhtna un labba.

Lai nu irr deesgan. Mihlosim sawu bihbeli un lai ta wiffu muhschu mums irr par waddoni un pahrdohmneezi. Sawus fweht-

*) Pee katras perschas te derrehs vrassih, us kurru bihbeles-perschu wai stabju par Jesu ta shmejahs. Schi dseefna Umana pahrtullota.

fus beiguschi, dseedasim; Swehtigs, fas ar wissu spehku —. Df. gr. 430, 2.

Luhgšana. Usturri sawu mantu, to debbes'pehri mums; dsenn' wellu nohst negantu, — wehl stahw taws swehtijums. Wedd' muhs pehz tawa prahta, dohd dwehjel's barribu, tad mums huhs manta krahta us wissu muhschibu. Df. gr. 545, 5.

Luttera masa kakkisne.

Sarunna.

Luttera kakkismè kristiga mahziba jautaschanas un atbildes ihfi un skaidri kohpa sanemta.

Ka ta zehlfes. Muhsu masa kakkisne Luttera taisita. Tas gaddijahs ta. Salschu kurfirsis 1527 Lutteram pawehleja us semmehm apfahrt reisoht un apluhkoht, zil kristigas dsihwošanas un atsihschanas atrahdotes pee mahzitajeem, skohlmeistareem un draudsehm (ta ka pee mums prahwesti un superdenti pahrluhko; basnizas un draudses-pahrluhkoschana). Lutteras atradda behdigas leetas, un sawas kakkisnes preekschrunnà wiasch fakka: „Deews lai pasarg', zil daschu behdigu leetu esmu redsejis, ka prosee zilwezini tal itt ne fo no kristigahs mahzibas nesinn un daudi mahzitaju paschi nesaprattigi un us mahzichanu nederrigi; un tonehr wissi Kristus wahrdu gribb nest, irr kristiti, bouda swehto wakkariu, bet nemahl ne tehweisas, ne tizzibas, ne desmit bausku un dsihwo ta ka lohpi un neprahdigas zuhkas.“ Ka tik mas kristigas atsihschanas atraddahs, to arr zitti stahsta. Matefijus, Luttera draugs, fakka: „Newarru atminnetees, ka pa teem 25 gaddeem, kurrus appaksch pahwesta nodsihwoju, kaut kad fo buhtu dsirdejis par desmit bauskleem, par tizzibu, par luhgšanu, wai par kristibu. Par grehku peedohšanas meeru, fo zau swehto wakkariu tizzigu boudichanu dabbu, es, lamehr us Wittenbergu (pee Luttera) wehl nebiju atnahzis, ne sawu laiku, ne skohlās ne basnizas nebiju dsirdejis.“ — Tahda leela nesinna garrigas leetas Lutteram ta gahja pee firds, ka wiasch 1529 sawu maso kakkismi farakstija un neilgi pehz tam sawu leelo kakkisni. Maso behneem un leelo, kurrà wifs plaschaki, skohlmeistareem.

Gedallischana. Luttera masa kakkismè peesi gabbali; daschi to gabbalu par debbes'walstibas atslehgahm wehl par festo flakt pee-

flaita. Des teem wehl tur eeffchâ weena rihju un wakkara-luhg-
 fchana, diwas galda-luhgſchanaſ, weena preekſch ehſchanaſ: Wiſſas
 azzis gaida uf tewi zc., ohtra pehz ehſchanaſ: Pateizat tam Kungam,
 jo wiſch irr mihligſ zc. Tur wehl peeliffums flacht, fo par
 „peemianaſ=raſteem“ noſaukuſchi. Tannî faliktas daſchas per-
 ſchas ij ſwehteem raſteem, kahdâ wiſſê katram ſawſ ammatſ ja-
 walda: mahzitajeem, ſkohlmeiſtareem, paſauligeem un walditajeem,
 wezzakeem zc. Beigumâ ſtahw ſchi perſchina: Schahſ mahzibaſ kaſ
 zeenâ leef, tam mahjâ laimeſ gan noteef.

Kattiksmê atrohdaſ wiſſ, fo zilwekam wajaga, ja gribb ſweh-
 tigſ tiſt. Pirmais gabbalſ mahza par Deewa liſkumeem jeb
 deſmit Deewa bauſchleem. Tee wahrdi paſchi nemti ij Mohjuſ
 ohtraſ un peektas grahmataſ, un Lutterſ iſſkaidroſchana peelizzis
 flacht. Ohtrais gabbalſ mahza par kriſtigo tizzibu jeb par apuſtulu
 tizzibaſ-apleezibu; katra lohzeſka iſſkaidroſchana irr Luttera. Treſchâ
 gabbalâ atrohdaſ Jeſuſ ſwehta luhgſchana jeb tehweijiſa, ij Matt.
 6, 9, fo Lutterſ iſſkaidrojiſ. Zetturtâ un peektâ gabbalâ at-
 rohdaſ ſakramenti. Des bihbeleſ-wahrdeem tur wiſſ zits irr Luttera.
 — Pirmais gabbalſ rahda, kahdam pehz Deewa prahta buhſ zilwe-
 kam buht un ka wiſch tahdſ naw. Ohtrais gabbalſ mahza, kaſ
 Deewſ irr zilwekam un grehzineekam. Treſchais, zaur fo grehz-
 neekſ Deewu melle un wiſſam tuhwojahſ; un zetturtaſ un peektaiſ,
 kâ Deewſ grehzineeku melle un tam tuhwojahſ.

Slawa. Kattikſme, ſchi maſa neeziga grahmatina, peederr, pee
 muſſu ewangelijuma lutteru draudſes tizzibaſ-apleezibaſ (ſymboliſſcham)
 grahmatahm. Iſ-tahſ muſſu draudſes tizzibu wiſſſſkai-
 draki, wiſſſſhaki un wiſſſweegliki warr paſiht un mahzi-
 tees. Kattiksmê juhſ ſawu paſchu tizzibu apleezinajat, ohtrâ gabbalâ,
 un manna mahziba par kattikſmi jumſ lai palihdi, ſcho apleezibu
 wairaf ſapraſt. Zau tapehz lai kattikſme jumſ irr dahrga, un jumſ
 ta wahrdu pehz wahrda no galwas jaſinna.

Luttera draugi kattikſmi noſauza par nemahzito lauſchu bih-
 beli, un Jonad ſalka: Za irr ihſta behrnu-bihbele. Zo tâ kâ bih-
 belê wiſſ taſ eeffchâ, kaſ uf ſwehtibu wajadſigſ, tâ te ihſumâ,
 weegli, katram ſaprohtami, lai ne weenſ newarr aiſrunnatees, ta
 wiſſam grubta eſſoht. — Za daudſâſ wallodâſ pahrtulkota. Doh-
 beleſ mahzitajſ, Jahniſ Rihwijus, 1586 to pirmoreiſ muſſu Lat-

weefchu wallodâ pahrtulkojis. No ta laifa lihdi fchim walloda tur daudsfahrt gan pahrlabbota, bet wehl wiffzauri naw flaidra. — Dauds fimtu kakkifmu pehz Luttera taifitas; bet ne weena tâ naw isdewufees, fâ Luttera kakkifme. Zuhâ mahzoht es to katru gaddu atkal nemmu rohkâ un man ta mihlaka, ne fâ wiffas zittas' grabmata. — Redohmajat, behrni; fa kakkifme tahda behrnu-grahmata, fas atkal pee mallas fweeschama, kad effat mahzibâ isgahjuschi. Tâ ne. Lutterâ fakka: Kakkifmei buhs japastahw un par kristigo draudsi wirsrohka japaturra; pr. desmit bauschleem, tizzibai, tehweisai un sakramenteem. Un lai gan tai dauds prettineeku, — ta tomehr paliks un waldifchanu un wirsrohku paturrehs zaur to, par furru raffihts: Tu effi preesteris muhschigi. — Zittâ weeta winsch fakka: Ja kristigam zilwekam fahdam, fas pats zihligâ, wairak nebuhtu, fâ kakkifme ween, desmit bauschli, tizzibas-lohzecki, tehweisa un ta Runga wahrdi par kristibu un swehta wakkarina sakramentu, tahds jau freetni wiffahm fweeschahm mahzibahm warretu pretti fautees. Rahdam herzogam (Fridrikam no Lignizas) fchi masa grahamtina bija til mihla, fâ winsch wehlejahs to rohkâ turreht, kad winnu aproht. — Jojakims, Anhaltes firsts, bija mahzihis wihrs un rakfija pats ar fawu rohku fawâ masâ kakkifmê: Pehz bihbeles fchi manna wiffllabbaka grahamata. — Meklenburgas firsts (Zahnis Jurris † 1675) us nahwes-gultu gultohht wehlejahs swehto wakkariau baudiht. To dabhujis winsch fazzija: Pufens buhdams es fawu kakkifmi eemahzijohs, to wehl ne-efmu aismirfis. Kur grehku peedohschana, tur arr dshwiba un muhschiga dshwoschana; us to gribbu mirt. Rahdas ft. idas wehlat winsch arr nomirra. — Bai dsirdejat, behrni? neaismirstat fawu kakkifmi. — Beidsiht dsir-desim, fo Lutterâ pats par fewi stahsta: „Esmu gan wezs Deewa wahrdu mahzitajs, bet no behrnu-mahzibas ne-efmu wallâ (fâ winsch to dohma?) un wehl pilligi nesaprohtu desmit Deewa bauschlus, tizzibas-lohzeckus un tehweisu; tohs newarru ne isstudeereht ne ismahzitees, bet wehl il deenas tohs mahzohs un skaitu ar faweem behrneem, Anzi un Maddalu. Kad gan pirmo wahrdinu tehweisâ gruntigi un pilligi warr fapraft? Neis' reisahm esmu gribbejis desmit bauschlus issinnahht un kad nu ar pirmo wahrdu eefahku: Es esmu tas Kungs taws Deews; tad jau pee pascha pirma wahrdina: Es — stahwoht palifku un fcho wahrdinu wehl newarru isprast.“ — Lutterâ irr teizams tapehz, fa winsch tahdu kakkifmi taifijis, bet wehl

wairaf leizams tapehz, fa winsch pats katkifmei appakfchâ
turrah8. Râ to dobmajû?

Tapehz, behrni, katkifmi gohdâ! fchoreif ar ufzihligu mahzifcha-
noh8, wahrdu pehz wahrda, gruntigi; uf preekfchu ar to, fa
to atminnat, pahrdohmajat, ij tah8 Deewu luhdsat, mah-
zibas fmellat, pehz tah8 dsihwojat. Schah8 mahzibas kas
zeenâ leef, tam mahjâ laimes gan noteef.

Pirmais mahzibas-gabbals.

Bausliba.

S a r u n n a.

Pirmais mahzibas-gabbals mahza par bauslibu jeb par desmit Deewa bauschleem. Bausliba sakka, ko Deews gribb, lai darram wai nedarram. To, pehz ka jadarra, sauzam par pawehleschanu; pehz ka naw jadarra, par aisleegfchanu. Wissus desmit bauschklus kohpa nosauz arr par likkumu, tapehz ka tee weentreis likti, nolikti; teem ne ko newarr atnemt, ne ko peelikt. Tee irr Deewa likkumi, desmit Deewa bauschli, ar kurreem mums te jadarbojahs, tapehz ar tahdu gohdbihjafchanohs, kahda deewigahm leetahm peederr, tohs taisamees apdohmaht. Apluhkofim pa preekschu

bauslibas dohschanu. Desmit bauschli irr Deewa dohti, 50 deenu pehz Israela behrnu isweschanas no Egiptes, us Sinai kalnu. Lassifim par to 2 Mohs. 19 un 20 nod. Diwas deenas preeksch-lait', pirms ne ka tas notikka, Mohsum bij jasluddina, kas notifschocht, lai wissi laudis us to fataishtohs. Winnam eepreeksch bij jasluddina Deewa parahdischanahs (19, 11: Effat gattawi lihds treschai deenai, jo trescha deena tas Kungs preeksch wissu lauschu, azzim nolaidisees us Sinai kalnu), ko wisseem laudim, wairaf ne ka (warr buht) diwi millijoni zilweku azzim bij redseht un ausim dsirdeht. Wis noteek. 16—19 p.: „Treschahs deenas rihta agruma notikka pehrkoni un sibbeni un beesa padebbes (apflahja) to kalnu, un warren stipras basunes flanna (bija dsirdama), ta ka wissi laudis, kas legeri bija, istruhzinajahs. Un Mohsus iswedda tohs laudis no lehgera Deewam pretti, un tee stahweja ap-pakscha pee kalna. Un Sinai kalns kuhpeja, tapehz ka tas Kungs ar ugguni nonahja; un winna duhmi zehlahs, itt ka duhmi is kahdas krahfns, un wiss kalns lohti trihzeja. Kad nu basunes-flanna notikka un jo stipra palikka, tad Mohsus runnoja un Deews tam atbildeja zaur balsi (dikti, flaki).” Tahda wihse desmit bauschli dohti preeksch 3300 gaddeem, swinnoht, ar Deewa pakscha balsi,

millijone em flahteffofcheem djirdoht, is kuhpofcha un trihzo-
fcha kalna tumfibas un ugguns. Wiffâ zilwezibas laikâ ohtra
tahda notikkuma ne maf wairs naw. Rahda notikkuma? At-
fihfiat, behrni, no ta, zil swarrigi tee desmit wahrdi, fâ swehtee
rakfi bauschlus nosauz (laikam gan Deewa balfi atgahdinadami,
kurra fchohs wahrduš wiffseem dſirdoht runnaja). Wiffas zittas
pawehlefchanas un likkumus Deews Israela behrneem dewis zaur
Mohsu, tapeh; Mohsus peežas grahmatas arr nosauz par likkumu-
grahmatu (bauflibas-grahmatu). Bet ar scheem desmit wahrdeem
dijewjadi zitta leeta: fchohs wahrduš Deews ar fawu paſchu balfi
wiſſu lauſchu preekſhâ iſſazjijis, un tad tee wehl ar Deewa pirktu
diwôš afmina galdôš eerakſtiti, 31, 18 un 32, 15. — Wiſſa ta
bauflibas dohſchana laudim arr til bihajama leekahš, 20, 18—20,
fa tee behg un uſ Mohsu ſakka: Runna tu ar mums un lai Deews
ar mums nerunna, fa lai mehš nemirſtam. Mohsus atbild: Nebih-
ſtatees, jo Deews nahzis juhs pahrbaudiht, lai winna bihjaſcha-
nahš jumš preekſch azzim buhtu, lai juhs negrehkôtu. —
Tapeh; behrni, jumš to ſtahtu par bauflibas dohſchanu ſtahtiju,
lai juhs ſinnat, ar fo jumš darrifchana, faš to ſazjijis un kurra
wahrds taš irr: Tew nebuhs ſagt; tew buhs tehwu un mahti goh-
daht; tew nebuhs nepateesu leezibu doht. Nepeewilkatees, Deews
nelaiſchahš apſmeetees. Bet taš Deewu apſmehj, faš ar winna
bauſchleem tà pahrwirſchis un paweegli dſihwo un tohs beſ bailehm
pahrlahp un niſſina.

Par fo tad nu bauſliba dohta? Trihs leetas: Ia dohd grehku
atſihſchanu; ſarga no grehkeem; un muhs wedd pee Kristus.

Ia dohd grehku atſihſchanu. Rohm. 3, 20: Zaur bauſlibu nahf
grehku atſihſchana. Bauſliba tapeh; lihdfinajahš ſpeegekam, faš
mums rahda muhſu wainas un traipekus. P. pr. tu dohma, fa
jau eſſi pa wiſſam labš behrns, tad daudi labbakš, ne fâ taš un
taš, ne fâ fa un ta, un warr buht wiſſpaſklaufigakais, uſjihgigakais,
labbakais behrns ſkohlâ. Warr gan buht; bet bauſliba uſ to ne
maf neſkattahš, bet taiſni ween ſakka: Tew buhs ſawu tehwu un
mahti zeenâ turreht; tew nebuhs melloht; tew nebuhs eekahroht.
Tewi, paſchu labbako behrnu eš waizaju un negribbu ne ſahdas at-
bildes: Wai tu to eſſi darrijis? Ia nu tew ar ſaunu jaſakka: ne —
fo tu tad zaur to atſihſti? Un faš tewi tad weddis pee grehku at-
ſihſchanas? — Tu dohma, tu turreht ſeptito bauſli, labbi; wai

tad pirmo arr? wai astoto? Jo, Jehf. 2, 10: Kas wiffus bauſchlus turra un weenâ klup, tas noſeedſees pee wiſſeem. Tu dohma, tu negreſkojohht ar darbeem: ſagt, nofaut; wai wahrdoſ arr ne? Kurſch bauſlis to negribb? Ohtrais un aſtotaſ. Wai ar ſaunahm ſahribahm arr ne? Dewitais un deſmitais bauſlis. — Tâ nu bauſliba leekuli, ſwehtuli, paſchtaifno (ſchee wahrdi iſſſaidrojami), paſemmo, zaur ko? tâ ſa tohdſ, t. i. if weens no mums, friht weſſeligâs bailêſ tahſ ſtrahpêſ dehl, ko bauſliba peeſohla, un noſkumſchânâ, furra derr uſ ſwehtibu, un ſchehlumâ, ſas ne weenam naw ſchehl. Ja nu uſ ſchahdu wiſſi, kâ nu pat, bauſlibâ eſſam apſkattijuschees, tad mums japaleek behdigeem par to, ſa miſlo Deewu, muſſu Tehwu, ſas muſ meefigi un garrigi tiſ firſnigi peenemm un muſ ar ſwehtibu apber, tiſ pahrgalwigi un negantigi eſſam apbehdinajuſchi. Tapeh; tad nu waſſarôſ un rihtôſ Deewa deſmit bauſchlus bruhkêſim. Kâ tad? Schinni ſpeegeli apſkattiſimees, tad pee ſwehta waſſarina eſſim; kâ? leelâ luhgſchânas-deenâ; un if weens peh; ſawas ſahrtas; ſkoheni, behrni, kalpi, kungi, jaunekli un jaunekles, wiſſi un ſeewas, nabbagi un baggati, mahziti un nemahziti.

Ta ſarga no grehkeem. Bauſliba weenreiſ dohta un paſtahw wiſſôſ laiôſ un preekſch wiſſeem zilwekeem. Tur ne ko newarr atnemt, ne ko peelikt. Aehnini arr dohd liſſkumus un peh; pahri gaddeem tohſ atkal pahrtaiſa wai atmegt, bet Deewſ —. Tee nu jau 3300 gaddu geldigi paſiſſuſchi. Ir preekſch mums geldigi. Jauneklis ſahds Jeſum praſſija, Matt. 19, 17: Kas man jadarra, lai muſſchigo dſihwoſchânâ dabuju? un tas Kungſ atbild: Ja iu gribbi dſihwoſchânâ ee-eet, tad turri bauſchlus un tohſ winnam ſkaiſa preekſchâ. Utri kalna-ſpreddiki Jeſus ſakka, Matt. 5, 17—19: Nedoſmajat (aplam), ſa eſ nahziſ bauſlibu un pra-weeſchus atmegt (kaudiſ no teem atſwabbinahht un ſazziht: Jums nu brihw, bauſlibu wairſ neturreht); eſ ne-eſmu nahziſ atmegt, bet pee-pildiht (bauſlibu pilligi turreht to weetâ, furri to neſpeh; turreht, un arr zaur mannu dſihwoſchânâ rahdiht, ſahdâ wiſſi bauſliba ja-turra). Teekams debbes un ſemme ſuddiſ, neſuddiſ ne weena, ne wiſſmaſaka rakſtu-ſihmite jeb rakſta-galliſch no bauſlibas. Tapeh; ja ſas weenu no ſcheem wiſſmaſakeem bauſchleem atmegtihſ un kaudiſ tâ mahza (ſa bauſchli teem ne-eſſohht jaturra, ta naw Deewa bauſliba, Deewſ tiſ ſmalſki jau ne iſmelle, winnam buhtu daudſ ko ſohdiht, ja winſch gribbetu wiſſus ſohdiht), tas tiſ wiſſmaſakais

debbeſ'-walfſtibâ dehwehts; bet ja kas darrihš (leekat wehrâ: darrihš patš darrihš) un mahziš (fa ta Deewa- bausliba, fa pehz tahš jadarra, fa Deewš pahrfahpejuš eewehro un ſohda), taš tiš leelš dehwehtš debbeſ'-walfſtibâ. — Tâ tad nu ne weenš kriſtihtš zilwekš no deſmit bauschleem newarr wallâ taiſiteeš; tee man, tee tew ſaz- ziti; kâ? Kriſtuš wahrdi un preekſchſihwe. Bausliba tiſ labb' Iſraela tautai kâ mumš dohta, lai to turram. To jau paſchi pirmee wahrdi iſſakka: Tew buhš. Returreſchanai laſti, 5 Moſ. 27, 26: Nolahdehtš lai irr, kaš neapſtiprina wiſſaš ſchiš bauslibaš, fa wiſch pehz tahm darra. Urri deſmit bauschlu galla-wahrdōš ſwehtiba un laſti ar peepildſchanu un pahrfahpſchanu ſaweenoti. No ta nu ſklaidri warram redſeht, ſo Deewš ar ſaweem deſmit bauschleem gribb; ſo? Tapehz tee ſarga no grehkeem. Bauslibu ar ſalihdſina ar bultu (aiſſchaujamo). Bultu taiſa tadehl: tur ne kam nebuš eef- ſchâ, tur ne kam nebuš ahra tiſt. Pa diweem zelkeem grehki nahf pee zilweſa: no ſirdš eekſchâš ahra un no ahra (pee zitteem tohš redſam) ſirdi eekſchâ. Te nu nahf launa kahriba ſagt, melloht, mahtei neklaufiht. Bet Deewa bausliba ſakka: tew buhš, tew nebuš, un rahda uſ Deewu, kaš to redſ, kaš to ſohda; un tâ grehkeem gruhš bultu preekſchâ, lai tee newarr ahra iſlauſteeš. Ja bauslibaš nebuhtu, tad mehš kâ pilla ſtraume ar labpatikſchanu wiſſa- dōš grehōš eegahſtohš; ſapehz tâ? no dabbaš grehkuš mihlodomi. Tâ kâ plehſigu ſwehru pee kehdeš leel, lai nedabbu kohſt un ſa- ploſiht, tâ bausliba zilweku peeſeen, lai wiſch grehkuš nedarra. Darri ar bauslibu tâ, kâ ar bultu, ja launahš kahribaš paleel leelaš; ja tu dohma: ne weenš neredſ etc.

Ja wedd pee Kriſtuš. Gal. 3, 24: Bausliba bijuſi muhſu pa- mahzitaja uſ Kriſtu. Par pamahzitajeem (audſinatajeem, uſluhkeem) wezzōš laiōš bija wehrgi, kaš behrnuš uſſkattija, ſargaja un tohš ſkohlmeiſtaram peewedda. Par tahdu ar bausliba bijuſi. Ta pa- wehl mihleſtibu prett Deewu un zilwekeem, zaur ſo bauslibu peepilda, un uſleel tad ſtraipi, kad to nepeepilda. Bet ſirdi naw jau ne ſabdaš mihleſtibaš, bausliba ar to neſpehj raddiht, un tâ nu dab- biga, ſamaitata ſirdš bauslibai paklauſa peepreſta un ſohdibaš dehl, ar bailehm. Turri bauschluš, tad tu dſihwoſi un tiſſi ſwehtš; ja, bet ne weenš tohš neſpehja turreht, tapehz ka weena leeta truſka, kaš tahdu darbu warretu pateſſigu un labbu darriht: mihleſtiba prett Deewu un zilwekeem; un, kâ jau ſazjiju, bausliba ne kahdu mihle-

stibu newarr mohdinaht, bet tiffai baida un peespeesch. Bausliba zilwekam mahja fawu leelu famaitaschanu atsiht, bet patti ne kahdu padohmu nedohd, fà no tahs ahrà tift. Bet nu Pahwils fakka, Rohm. 8, 3: Kad bauslibai tas nebija eespehjamš (kas? labbus darbus darriht, tahdus, kas is mihlestibas us Deewu un zilwekeem noteek, un muhs tà swehtus darriht. — jo muhsu grehzigahš meefas deht ne weens to pilligi newarr turreht), tad Deews (to darrija un dera mums mihlestibu us wiannu un us tuwafu zaur to, fa winsch) fawu Dehlu suhtija zc. Zaur pestifchanu Deewa mihlestiba nu muhsu firdis eeleeta, Rohm. 5, 5 un no muhsu firdim islejahš atfal us Deewu un tuhwakeem, tadeht fa sinnam, fa ta irr Deewa mihlofchana, fa wianna bausklus turram, un tam, kas mihlo, wianna bauskli naw gruhti, 1 Jahr. 5, 3. Tapehž, Gal. 3, 25: Kad tizziba nahluſi, tad wairs ne-effam appakſch pamahžitaja, t. i. kas agraf notiffa peespeesti, tas te noteek zaur tizzibu no mihlestibas. Tapehž. 26 p., nu arr effam Deewa behrni; kapehž behrni? Tà tad nu fristitam zilwekam is weens no teem defmit bauschkeem japeepilda. Lutters to labbi fapratfis, fazzidams: Mums buhs Deewu bihteš un mihloht, fà (lai) mehš —. Ko winsch kahro? No eefſhas us ahru, ihsteno dšinneju, fà Deewa behrni. Bausliba tà nu aisrahda us Kristu, kas ween warr mihlestibu doht un swehtu darriht, fo bausliba patti newarr. — Wehl, Gal. 3, 13: Kristus muhs atpirzis no bauslibas lahsteem, par mums par lahstu palikdams. Bauslibas lahsti, pr. Deewa sohđiba, buhtu pahr mums wisseem nahluſchi, jo ne weens bauslibu pilligi neturra. Bet winsch bauslibai appakſchà padohdamees, Gal. 4, 4, bauslibu pilligi turrejis preekſch mums, t. i. muhsu weetà un muhs tà no bauslibas lahsteem atſwabbinajis, lai tee us mums, fà us wianna pascha effoscheem, nekriht. Rohm. 8, 1: Tad nu naw ne kahdas pasuddinaſchanaš teem, kas eekſch Kristus Jesus. Tas pats apustulis drohſchi warreja fazziht, Rohm. 10, 4: Bauslibas gals irr Kristus, t. i. to winsch zaur fawu pilligi swehtu dšihwoſchana pa wiffam un pa gallam paheidis un peepildijis, un tas mums tà nahf par labbu, fa ihstizigee ne fo wairs nedarra peespeesti, wai ar bailehm, bet no mihlestibas, un no bauslibas lahsteem arr wairs nebihstahš. — Bet wehl weens ta pascha apustula wahrds mums ſchoreis gauſchi tuhwu, Rohm. 3, 31: Wai tad mehš nu bauslibu isnihzinajam zaur tizzibu? (pr. ja Kristus muhsu weetà bauslibu turrejis, tad mehš to drihſtam

gan atstahht nepeepilditu?) Ne mas! Bet mehš bauflibu apstipri-
naja m. Pr. atpestišana muhš šubina, no mihlestibas paklausht,
un tas no mihlestibas paklausā, tas ar wisseem haufchleem ruhpi-
gaki apeetahš, ne kà tas, kas peespeests paklausā, un ihsti kristigs
zilwels no pat wiffmasaka grehka fargajahš, lai — šawu Kungu
neapbehdinatu. Šabbat uggunì lezzu, ne kà tihscham grehkoju, tã
kahds kristigs zilwels šazzijis. Kapehž winašch tã warreja šazzihž?
Krištus mihlestiba manni speesch.

Klausatees, behrni, wehl. žil mihligus wahrduš par šawu
bauflibu Deews us jums šalka 5 Mohj. 5, 29—33: Ak šaut
winašem buhtu tahda širdš, manni bihteess un wiffus
mannus haufchluš turreht muhscham, lai winašem šabbi
šahthoš un winašu behrneem muhschigi. Atgreeschatees
us šaweem dšihwofleem un nemmat wehrã, ša juhš dar-
rat, itt kà tas Kungs juhšu Deews jums pawehlejis,
un neatšahpatees ne pa šabbo ne pa kreiso rohku; bet pa
if šatru to žellu, šo tas Kungs juhšu Deews jums pa-
wehl, jums buhš štaigahht, lai juhš dšihwojat un lai jums
šabbi šahjahš šemmes wiršũ. Amen! Deewa šehlaššiba lai
irr ar jums!

Virmais bauflis.

**Es esmu tas Kungs taws Deews; tew nebuhs
žittus šweschus deewus turreht preeksch mannim.**

Kas tas irr?

Mums buhš Deewu pahr wiffahm lectahm bihteess, mihšoht un
uš to žerreht.

Es esmu tas Kungs taws Deews.

Sarunna.

(Wahrdu vehž wahrda išškaidrojoht.)

2 Mohj. 20 bauflibas dohschana šahššita un tur tuhlin no-
dalkas eefahkumã šahw šchee wahrdi: Šad Deews runnaja wif-
šus šchohš wahrduš un šazzija: Es esmu tas Kungs taws

Deews, kas es tewi no Egiptes-semmes, no ta wehrgu-
namma esmu isweddis: Tew nebuhs zittus 12. No teem wahr-
deem, kas schim hauschlam: Tew nebuhs zittus — preekschâ likti,
tuhlin warram nofahrst, kas tas tahds un kahds tas tahds, ka
hauschlus mahjamees. Schinnis wahrds dšillafi eeffattissimees.

Es esmu. Deews fakka: Es esmu. Tas, kas warr fazziht
un fakka: es esmu, un zitti to dšird runnajoh, tas irr. Bet tam,
kas ar manni runna, ne mas wairš newajaga peerahdiht, ka wiensch
irr. Tâ sŕehteer rakkii darra. Tee papreekschu ne mas nepeerahda,
ka Deews irr, tapeh; ka wiaksi to jau tizz. Un kapeh; wiaksi to
tizz? Deews jau runna. Deews runna: Es esmu. D. ds. 14, 1:
Gekki fakka fawâ firdi: Deewa naw. Tas gan drihs tâ pat, itt
fâ kahds scho paschu brihdi schinnî skohlas-istabâ eenahktu un fazzitu:
Behrni, skohlmeistara jums ne mas naw. Kapeh; juhs to gan par
gekki turretu? Skohlmeistars jau ar jums runna. — Wehl. Tas,
kas warr fazziht un fakka: es esmu, tas irr dšihws, wiensch dšihwo.
Tad nu tas, kas mums schohs hauschlus dewis, irr dšihws Deews.
Tur pretti paganeem bija un wehl irr nedšihwi deewi, Jer. 10, 3,
furri naw ne kas. 10 p.: Bet Deews tas kungs irr dšihws
Deews un muhschigs kehniensch. No wianna apskaischanahs semme
drebb un laudis wianna dusmibu newarr panest. — Es esmu, —
20 gaddu atpakkal ne weens no jums tâ newarreja fazziht; un 100
gaddu wehlat arr ne weens no jums to laikam gan wairš newar-
rehs fazziht. Kapeh; ne? Deews weenahdi warr fazziht: Es esmu.
Wiensch irr ik katrâ laikâ, wiensch irr muhschigs. Tas patš, kas
toreis, preeksch 3300 gaddeem, us Israell fazzija: tew nebuhs sagt,
un: es esmu, pr. es esmu flah, es skattohs wirsü, es redsu, es
sohdu: tas patš arr wehl schodeen to us tewi fakka. Jo wiensch
irr, wiensch irr dšihws, wiensch irr muhschigs Deews. — Wajadsigs
irr, b. m., un pa wiŕŕam schinnis laikds, ka tam wahrdam: Es
esmu — til ahtri garram nesteidsamees. Jo wiltneeki lauschahs
mahjâs un skohlâs eekschâ, mahjidami ar runnahm un raksteem:
Deewa ne mas naw. Prohtat, wiaksi mahja, ka ne-effohht tahda
Deewa, kas warr fazziht: Es esmu; kas dšird un reds un wehrâ
leek, to zilwefi darra. Ak, lai Deews juhs pasarga no ta, ka
juhs zaur tahdahm besdeewigahm wallodahm laistohs apmahnitees.
Un ja juhs to gribbetu, tad lai tas kungs ar Sinaja pehrkomu
jums aufis ruh; Es esmu! Es tomehr esmu! — Wai dširdat,

behri, if rei, kad to wahrdu: es esmu, pirmam bauschlām preekschā redsat, juns buhs dohmaht: Weens stahw aij mugguras un reds un sinn wissu, so dohmaju, runnaju, darru un tas fakka: Es esmu; es esmu flah.

Tas Kungs. Kas par fungu fauzahs, ko par fungu fauz, tam brihw pawehleht. Tā skohlmeistaram. Tā Deewam. Es esmu tas Kungs, tas irr tif dauds, tā: Man irr ta brihwiba pawehleht un tew, zilweks, ja klausa. Tew tas jadarra un tu newarri no mannis walkā tift. To zilweks teescham arr newarr. Ko newarr? Ja winsch newarr walkā tift no Deewa, tad no winna swebteem bauschleem arr ne. To weegli fapratistim, kad Deewu to Kungu ar zitteem kungeem falihdsinajam. Kahds pahrfahp lehnina, keisara likkumu un behg pehzak us tablu, sweschu semmi. Tur winsch isfnehj fawu besspehzigō fungu un lehninu, kurra rohka un warra ne maj tif tablu nesneedsahs. Bet Deews tā kungs tur pretti wifffpehzigis; winsch irr wissur, wissur spehzigis un warr to, kas winna likkumu pahrfahp, dabuht rohka te un Amerikā un tablā Australijā. Jonās reis negribbeja pehz Deewa pawehles darriht. Pehz kurra? Winsch behdsa no ta Kunga waiga us juhru, bet —. Wehl. Daschi behri nedarra, ko skohlmeistars pawehl, un dohma: Winsch to nesinn, winsch to neredi. Tā tas teeschom arr irr. Skohlmeistars naw pilligis kungs skohlā; winsch tur newarr wissu redseht un sinnaht. Bet tā ar Deewu irr, to lassam Jer. 32, 19: Mannas azzis stahw walkā us wisseem zilweku-behriu zelleem. Dahw. dsceefna fakka: Tas Kungs pahrbauda firdis un ihstis (neeres). Es esmu tas Kungs, itt ihsti un pilligi. Ne weens newarr man nobehgt; es gan labbi leeku wehrā, kur paklausa un kur ne: es esmu wifffsinnohsch un wifsurklaste ffohsch. — Daschai mahtei spehka gan, fawu neklausigo dehlu sirahpeht, winnai arr ta pascha nerahtnibas un grehki itt labbi apsimami, bet winna wissu to mett pah galwu; winna tā fakkoht nespehzigā, nejauda wiffas wainas tif smalki preekschā nent; winnai arr wiffas masahs wainas naw tif lohti reebigas; kapehz? Winna patti arr grehzigā. Tā tad winna naw pilligā waliditaja par puisenu. Deews irr tas Kungs, ar to pa wiffam zittadi. D. ds. 50, 22: To tu darri (tu grehko bej bailehm, nebehdadams par bauschleem) un es zeeschu kluffu, tad tu dohma, ka es tā pat buhschu, tā tu (arr nekischohs dauds sinnoht, tā tā tu, wai tas pareisi wai ne); bet es tewi pahrmahzischu un

tew to turreſchu preeſch azzim. D. di. 5, 5: Tu ne-efſi tahds Deews, kam beſdewiba gribbahs; kas launs, tas pee tewis nepaleef. Schahs perſchas to mahja: Deews irr ihſiais Kungs, kas ſaweem bauſchleem pakkal luhko, ka tohs turra, kam if katra pahrfahpſchana nepatihf (ſwehts) un kas to ſohda (taifnis). Ta arr bauſchu galla-wahrdos: Es, tas Kungs taws Deews, eſmu ſtipris un duſmigſ Deews. Nu, behni, tad ſinnat, mums te deſmit bauſchlos tahds Kungs, kas muhſchigs, wiſſſpehzigſ, wiſſſinnohſch, wiſſſurklateſſohſch, ſwehts un taifnis. Schi leeta irr ta, kas Lutteram prahta, kad wiſſſch pee if katra bauſchla fakka: Wums buhs Deewu bihteſs, t. i. mums buhs buht bailes no winna. Kapeh; ta? Tapeh; ne-pee-willateſs, Deews nelaiſch ſawus bauſchluſ apſmeet. Bet tee apſmej Deewu un winna bauſchluſ, kas pahrgalwigi mello, kas paſſleppeni zitteem ſlahdi darra, kas kluffam grehluſ darra un dohma ka tee Ez. 8, 12: tas Kungs muhs neredſ; kurreem weenalga, wai winneem kahda leeta taifnigi peederr, wai netaiſnigi. Deews redſ, Deews dſird, Deews ſohd', tu newar' tam iſſbehgt').

Taws Deews. Taws: tas wahrds mums zittu, laipnigaku waigu rahda. Es eſmu taws ſkohlmeiſtarſ, irr tik daudſ, ka: eſmu preeſch tewis ſkohlmeiſtarſ. Taws Deews; ſchinnſ wahrdinâ Deews patſ peefawinajahs, atdohdahs mums, tew; eſmu preeſch tewis Deews, tew par peſtiſchanu, tew par labbu, tew par ſwehtibu. Lutterſ kahdreis ſazzija: Deews fakka: es eſmu taws Deews, taws un ne weena zitta; tapeh; if katram, kas gribb ſwehts tiſt, jadohma, itt ka zitta zilweka ſemmes wirſu nebuhtu, ka wiſſſch ween. — Deewam beſ galla daudſ labbumu. Taws Deews, ta wiſſſch fakka; wiſſſus tohs labbumus, kas winnam peederr, wiſſſch negribb preeſch ſewis weena paſcha paturrecht, bet tohs gribb ar mums dalliht. Tanni wahrdinâ: taws — Deews ſawu miſhleſtibu mums klahſ neſſ. Pa-preeſchu wiſſſch fakka: Es eſmu taws Deews, un tad bauſchluſ dohd. Zaur to wiſſſch gribb ſazziht: Tohs dohmu tapeh; lai tew labbi klahjahs. Deewam jau neatlezz no ta ne neeka, ka tu tehwu un mahti gohda, ka eſſi taifnigſ, pateefigſ un ſchlihtſ. Wiſſſch zaur to nepaleef ſwehtigakſ, bet tu gan. — Kungs, tas wahrds

*) Te iſdewigſ laifs, bauſſibas pehrkonam liſt ruhſt, ja ſkohlâ kahds ihpaſchi leels nedarbs padarrihtſ un darritajſ naw ſinnams. Neſkade, ka ſkohlmeiſtarſ tad behrneem eſſi karſtu taifa.

mums rahda spehzigu Deewu, kam mums japa klausa peespeesteen, gribboht wai negribboht, kas muhs wissur warr atrast un sohdiht. Taws Deews, preeksch tewis spehzigis un leels. Ja tehniatsch fahds prett semmeem laudim tahds lehns, labprahtigs un laipnigs, tad tahdu pasemmoschanahs flawe; bet so tad nu fazzisim par wissu tehniaw Rehniaw un fungu Kungu, kas debbestis eetinn, ka grammatu; kas semmi usskatta un ta drebb; kas kalnuus aiskarr un tee kuhp, — so fazzisim, kad tas ta pasemmojahs un par muhsu Deewu fawzahs? Df. gr. 358, 5: Tu, Kungs, tu dsihwo muhscham, es ehna, migla, lappa, neeks — Tee wahrdi: Es esmu taws Deews, irr ewangelijums. Kas tas irr? preeka-siina par Deewa mihlestibu. — Nu, behrni, mihlofim wiannu, winsch muhs papreekschu mihlojis. Bet ta irr Deewa mihlofchana, ka wianna bauschluss turram. Ja tas wahrds: Kungs — tewi nedfenn (bihjaschanahs), tad lai tas wahrds: Taws — tewi dsenn (mihlestiba). Rabbi, ja bihjaschanahs tewi dsenn: bet labbafi, ka mihlestiba tewi flubbina. Kapehz? Mihlestiba stipraka, mihlestibas darbi ruhpigati. Deews fakka: Es — taws Deews, tawas laimibas pehz tew pawehlu. Saffi tu: Es — taws behrns, no mihlestibas tew paklausu. Bihjaschanahs fakka: man jaklausa. Ko mihlestiba fakka? es gribbu klausht; zit-tadi newarru; un wianna bauschli naw gruhti.

Kas es tewi no Egiptes, no ta wehrgu-namma, esmu isweddis. Scheem wahrdeem jaleezina par to, ka Deews irr Kungs un taws Deews. Deews Israelu ar stipru rohku un issteptu elkoni no Egiptes bij isweddis. Ko schee wahrdi gribb fazziht? La Deews bij ka Kungs parahdijees. Zaur isweschanu no Egiptes Israels no wissas kalposchanas bij atswabbinahts; tas bija par Deewa laudim un ihpafchumu palizzis, 2 Mohf. 15, 16. Schim Deewa leelam mihlestibas-darbam bij Israelam atkal pee firds eet. Tas nu te Deewa bauschleem preekscha likts, lai Israels fawam Deewam labpraht un no mihlestibas paklausa. Scha mihlestibas-darba Israels arr atgahdajahs, un daschreis tahda atgahdashanahs wissas tautas firdi usmohdahs. Jof. 24, 16: Tad laudis atbildeja un fazzija: Lai tas tahlu no mums irr, ka meh s buhtum to Kungu atstahjuschi, jo winsch irr muhs, ir muhsu tehwas no Egiptes, no ta wehrgu-namma isweddis. To atgahdadamees, Israela behrni apnehmahs Deewam paklausht. — Meefiga atpesifchana no Egiptes simejahs un mehrfe-

jahs us muhsu garrigo atpestifchanu no grehku kalposchanas, kas muhs pahrwalda. Jo kas grehkus darra, irr grehku kalps. Tà kà Israelam atpestifchana no Egiptes bija passubbinataja, Deewa bauschleem paklausht, tà mums kristiteem — —. Tà arr fazzihšs 2 Kor. 5, 15: Wiasch tadeht par wisseem nomirris, lai tee, kas dsihwo, wairs nedsihwo few pascheem, bet tam, kas par teem nomirris un usmohdinahts. Kas tas irr, ja scho perschu pehs muhsu bauschla wahrdeem faprohtam? Tahdas mihslestibas dohmas, Deewa bauschleem paklausht, bija Pahwilam: Kas muhs schirs —, wissas schinnis leetas mehs uswahram dauds wairaf —; bija tam wihram, kas fazzija: Labba! uggunì lezzu, ne kà tihscham grehsoju. — Nu, behrni, scheem wihreem pakka! Tawš Deewš, kas tewi tawà krisiba jau par sawu behrnu peerehmis un tewi no grehkeem, nahwes un wella atpestijis, un tewi gribb eewest debbesigà Kanaanà, tas Deewš tew sawus desmit bauschlus dohd. Issakkat, behrni, wai tam Deewam, sawam Deewam, negribbat paklausht? To no wianna istuhgimees, dseedadami, ds. gr. 264, 1: Kungs, tawus bauschlus pamahzi, tu mahzitajs to firschu, un ko tee pawehl, issahsti, lai es ne ween tohs dsirschu, bet wianus arri faprohtu, un tad tohs ar pateesbu bes wiltus tizzigs darru!

Tew nebuhs zittus sweschus deewus turreht preeksch mannim.

S a r u n a.

Schis bauflis 2 Mohs. 20 ihsti tà: Tew nebuhs zittus deewus turreht preeksch mannim; tew nebuhs fewim ne kahdu isgraisitu tehlu neds kahdu lihdsibu darriht (no ta), kas augschà debbesis, neds (no ta), kas appalschà wirs semmes, neds no ta, kas uhdeni appalsch semmes irr; tew nebuhs wianu preekschà semmè mestees neds teem kalpoht. — Es esmu tas Kungs. Ja nu Deewš weens patš irr Kungs, kà nu pat dsirdejam, tad prohtams, ka no ta isnahf schis bauflis: tew nebuhs zittus sweschus deewus turreht preeksch mannim. Bet sweschu deewu tureschana un gohdaschana wisspirmal nahf redsama pee tahdu elka-deewu bildehm, kurrus gohda. Tapedz tublin fazzihšs: Tew nebuhs ne kahdu isgraisitu tehlu neds kahdu lihdsibu no mannis taisht. Wifs, no ka warr kahdu bildi taisht,

irr meefigs. No Deewa newarr un nebuhs ne kahdu bildi taiſiht, wiſch naw meefigs; wiſch irr garſ. Jah. 4, 24: Deews irr garſ, un faſ wiſnu peeluhds, teem buhs wiſnu peeluhgt garrâ un pateefibâ. Ja Deews irr garſ, tad arr wiſna peeluhgſhana un gohdafchana nedrihtſt tillai meefigi un ahriſi, wahrdôs un darbôs notift, bet tai wajaga garrigai buht, garrâ, eefſhigai, iſ firds nahldamai; un tur flahſt pateefibâ, pr. tahdâ pateefibâ, fa tahdas ſihmes, faſ fâ gohdafchana wahrdôs un darbôs ahriſi parahdahs, arr ar garru, ar firſi faderrahs un iſ firds nahl. — Apſkattifim nu ſcho bauſli wehl tuhwaſ. Deews te aiſleeds 1) zittus ſweſchus deewus; 2) preeſch wiſna.

1. Zitti deewi. Ka Deews irr mans Deews, to parahdu, fâ Lutterſ to tiſ jauki iſtallo: Kad Deewu pahr wiſſahm leetahm bihſtohs, mihloju un uf to zerreju. Ka man irr zitti deewi, to parahdu, kad zittu kaut fo ne fâ Deewu pahr wiſſahm leetahm bihſtohs, mihloju un uf to zerreju. Tâ pagani darrija un tâ wiſnai wehl darra. Bihbelê deewekli, pr. aplami deewi, kurrus peeluhdſa, peeminneti: Baals, Aſtarots, Molots, Merkurs zc. Kihneſcheem taggad wehl maſas deeweklu-bildes (tehli); Afrikâ uu deenwiddus juhſas fallâs nelahdſigi iſgreestus kohla tehluſ deewigi gohda; rupja elkadeewiba. — Tâ darra kriſitee; fâ? zittas leetas tee bihſtahs un mihlo wairak, uf zittahm leetahm tee zerre wairak, ne fâ (uf) dſihwo Deewu. Kad nu tâ parahdahs firſi un zaur wahrdeem un darbeem, tad to noſauz par ſmalku elkadeewibu. Trijadus elkadeewus kriſtihts zilweks warr turreht: ſewi paſchu; zittus zilwekus; un zittas leetas. Wajadſigs irr, fa to labbaſi apſkattam.

Zilweks patſ darrahſ par deewu; wiſch patſ ſehdinajahs Deewa weetâ. Ar Luttera wahrdeem: wiſch gohda, mihlo ſewi paſchu un zerre uf ſewi paſchu pahr wiſſahm leetahm. Grodus, ap. d. 12, peenehma to, fo f-radis fauja; ta irr Deewa un ne zilwefa baſſs. Wiſch peenehma deewigu gohdu un ſehdinajahs patſ Deewa weetâ. — Pee Bahbeles tohrna buhwefchanaſ, tee gribbeja ſew paſcheem ſlawu zelt. — Tâ wiſſi tee darra, faſ negribb atſfahrſt, fa Deews dohd

fpehku, ſtrahdaht;

iſdewigu laiſu, kaut fo pelniht;

gudribu, wiſſu ſew par labbu bruſteht; un

fwehtibu, lai muhſu darbôs laimejahs.

Peeminnat faut fo par prohwi no schahm tschetrejadahm dahwanahm. Wiffi tee aismirst, fo rakkii fakka 1 Kor. 4, 7: Kas tewi (preeksch jitteem) isschirir? Un kas tew irr, fo tu ne-essi dab-bujiß? Un ja tu to essi dab bujiß, fo tu leelees, itt fà to nebuhtu dab bujiß? Man ahrste kahds bija passihstams, us to kahds fazzija: Doktera kungs, ar faween wahjineekeem Jums labbi laimejahs. Ja, tà schis atbildeja, ismanniba arr klast peederr. — Kas atmixu ar lingu sweeschoht ohtram taifni peerè warr trahpiht, es dohmaju, tas arr ismannigs; un tomehr juhs weenu sinnat, kas to warreja un par fawu ismannibu ne wahrda naw runnajiß. Tur pretti: tas kungs tewi dohs manna rohkà. — Karneels kriht Pehtera preekschà semmè, bet schis tahdu deewigu gohdu nepeexemm un fakka, ap. d. 10, 26: Zellees augschà, es arr esmu zilweks. Pahwils fakka us Distreescheem, kas winnu par deewu turreja: Wihri, kapehz juhs tahdas leetas darrat? Mehß arr effam mirstigi zilwefi, ap. d. 14, 15. Wianni Deewam dohd gohdu, fo tas nedarra, kas patß par deewu darrahs. — Jer. 9, 23. 24: Gudrais lai neleelahs fawas gudribas pehz, stiprais lai neleelahs fawa stipruma pehz, baggatais lai neleelahs fawas baggatabas pehz, bet kas gribb leelitees, tas lai leelahs ar to, fa winsch manni passihst (pr. Deewu passihst un usleelihst irr tew pascham par gohdu) un sinn, fa es tas kungs esmu, kas schehlastibu, teefu un taifnibu darra wirß semmes. Issklaidrojat scho perschu. — 1 Kor. 15, 10: No Deewa schehlastibas es esmu, kas es esmu. Dannì paschà perschà Pahwilam jafakka, un winsch to fakka ar patteefibu: Es esmu wairak strahdajiß, ne fà tee wiffi. Bet fawa leeluma juschanohs winsch tuhlin apspeesch, dohmadams: no Deewa schehlastibas zc. Tà winsch nu nedohd few gohdu, bet Deewam. Leekat, behrni, scho labbi fixxà: zaur ne fo zilweks tà nekriht, fà zaur to, kad winsch augstprahtibà un lepnibà Deewa weetà seh-dinajahs. Ahdams gribbeja „buht itt fà Deews“. Ta bija ta waina, zaur fo winsch krittà. Saneribß Gf. 37, 25 leelijahs ar fawahm pehdahm uhdeni isschahwejis; Deews us winnu fakka 29 p.: Es likschu tew rinki nahsß zc. Golljats. Napoleons. Sargees tapehz no lepnibas, jo zaur to tu patß darrees par Deewu.

Zittus zilwekus. Zittus zilwekus warram darriht par elka deeweem, kad winnus wairak bihtamees, wairak mihlojam un us winneem wairak zerream, ne fà (us) Deewu. Bihtees; p. pr.: Tu essi manna darbà, ja tu man nedarri pa praham (mellòs, pee-

wilſchanâ, apmelloſchanâ, neſchêhſtibâ un launâs ſahribâs, nepateefâ (wehreffchanâ), tad tu warri aiſeet. Al zil daudſ tà teef grehlohts, wiſſwairaf tur, tur warrenee pawehl. — Mihloht: Tu jau eſſi mans draugs un es tew tif daudſreis palihdſejis tur un tur; ſakki tapeh; man par labbu, tu to neſinnoht; ja tu man to un to (netaiſnibu) pa prahtam nedarri, tad eſmu nelaimigs zilweks. Ja tu nu ohtru mihlodams ſcho netaiſnibu darri, tad —. Tâ arr wezzaki grehlo, kurri, tà kâ ſakkams, no ſawa behrna elku taiſa. Wiſſi to neſtrahpe, kad tas launu darra, un Deewos to tal pawehlejis. Matt. 10, 37: Kaſ tehru wai mahti, dehlu wai meitu wairaf mihlo ne kâ manni, tas mannis naw wehrts. — Zerrecht. Kaſ uſ leeleeem karra-pulkeem palaiſchahs, uſ warreneem aiſſtahweta-jeem, uſ baggateem draugeem —. Zil tas tam Kungam nepatihkams, to wiſſch patſ iſteiz Jer. 17, 5: Nolahdehts irr tas zilweks, kaſ uſ zilwekeem palaujahs (uſ wiſſau draudſibu, ſchelaſtibu, warru, gudribu) un meefu (iſnihzigu, grehzigu) eezeſt par ſawu elkoni (ſtiprumu, par ſawu Deewu) un ka ſirds no ta Kunga atlahpjahs. Kapah; nolahdehts? Wiſſch leel zilwekus Deewa weetâ. Uſ tahdu elkadeewibu arr daudſreis ſlitti ſakkam'wahrdi paſſubgina: Ka maiſſi ehdu, ta dſeefmu dſeedu. Kaſ tas irr? Papreekſchu kungam, tad Deewam. Laudim jaiſteef. Wehs ſakkam: Ja, kad tas beſ grehka (elkadeewibas) warr notift, zittadi; Ne. Ur ihſeem wahrdeem: Deewam wairaf jaklauſa, ne ka zilwekeem, ap. d. 5, 29. Kaſ to ſazzijis? kad?

Zittas leetas. No tahm wiſſwairaf par deewu, elku darra: paſaules preekus; naudu.

Paſaules preeki. Ko tu pahr wiſſu mihlo, tas irr tawos Deewos. Wihl. 3, 19 par daſcheem ſazzihſts; winneem wehders par deewu. Tahds nepaſiſt ne ko augſtaku, nedohma uſ ne ko zittu, kâ par ehſchanu un dſerſchanu. Scho launumu kohp tif labb' wiſſtuffchakais nabbags, kâ baggatais, behrni un peeauguſchee, wihri un ſeewas. Tâ baggatais wihrs, kaſ il deenas dſihwoja ſahrumâ un lihgmibâ. 1 Jahr. 2, 15—17 peelohtdinahſts: Nemihlojat paſauli, nedſ to, kaſ paſaulê (kâ wiſſaungſtako mantu, kâ Deewu). Un tur tohlaſ peeminnetas: meefas-ſahriba, azzu-ſahriba un lepna dſihwoſchana. Te weens, kaſ tiffai patihkamu gribb redſeht, dſirdeht, juſt, ſmekleht (meefigus preekus, wiſſadâ wihſê baudamus). Uſ to ween wiſſch neſſahs un dſennahs: Kumedini, ſpehles, dantſchi,

dsihres u. t. pr. Tas irr pafauligais prahts. Ar tahdahm doh-
mahm, gribbahm un fahribahm tee zekahs augfchâ, ar tahdahm eet
gultâ. Pafaulle un wianna's preeki teem par deewu. Tâ
tas deewamschehl taggad pee millijoneem zilwekeem. Ta darrija
geffigais baggotais, Luhl. 12, kas, kad tam dauds bija paaudfis,
us zittu ne ko nedohmaja, kâ noplehst, buhweht, meerâ dsihwoht,
ehst, dsert un preezatees. Leelstungs kahds weenreis effoht fazzijis:
Kad Deews man tikfai mannu pilli atstahnu, tad es wianna lab-
praht wianna debbesis atwehletu. Te jums nu tahds, kam pafaulle
un wianna's preeki par deewu.

Nauda. Kas naudu pahr wiffahm leetahm gribb, mihlo,
us to palaischahs, tam nauda wianna deews. Nauda arr irr ta leeta,
pehz kurrus wiffwairak dsennahs, jo par to wiffus pafaulles labbu-
mus warr eegohdatees. Dasch zilweks arr atrohдахs, kas tik nau-
das glabbafchanu ween jau par fawu wiffaugstako preeku turra.
Tas irr fihstulis. Raksti fihstuli nosauz par elku-kalpu, Gw. 5, 5;
Kol. 3, 5. Affawam Deews bija wiffaugstaka manta. Wiasch
falka: Kas man irr debbesis? Un kad es pee tewis, tad semme
man nepatihf! Sihstulis tâ falkoht ohtradi falka: Kad tu, naudin,
pee mannis, kas man tad debbesis? un semme tad man nepatihf.
Tapehz fwehtee raksti peeminn tahdus zilwekus, Jf. 31, 24, kas
seltu leel par fawu zerribu un us fchihsto seltu falka: mans pat-
wehrums. Ja, wiffu breefmigaka leeta pee ta, kas naudu par fawu
wiffaugstako mantu, par fawu deewu eezell, irr fchi, ka tahds wiffu
par to nodohd: Deewu, dwehfeli un muhschigo dsihwofchanu; tâ
Juhdas. Tolail, kad Ameriku atradda, Amerikaneefchi fazzija: Spa-
neefchu Deews irr nauda. Kapehz wiannaem bija taifniba? —
Kuggei grimstohht kahds sehдахs us fawu naudas-lahdi un fazzija:
Kur ta paleel, tur es arr paleeku. — Kapehz jums to stahstu?

2. Preefch mannim; t. i. Deews negribb, kad kaut ko wairak
bihstamees, mihlojam un us to zerream, ne kâ (us) wianna. Bet
Lutters falka: Deewu pahr wiffahm leetahm. Schee wahrdi
isteiz: Deews ne to negribb, kad zittu kaut ko tik pat dauds bih-
stamees, mihlojam, us to zerream. Tas falkams us teem, kas
weenu daku gohda, mihlestibas nn zerreamas dohd Deewam, bet
weenu daku wai arri few un mantahm un zitteem. Wiffpirmaf
jafalka, ka to ihsti ne mas newarram. Ko ne? Weenu weenigu
tikfai par wiffaugstako un wifflabbako warram firdi turreht. Watt.

6, 24: Ne weens newarr diweem fungeem falpoht. Matt. 12, 30: Kas naw ar manni (pa wiffam), tas irr pretti manni. Jehl. 4, 4: Pasaules draudisba irr Deewa eenaidiba. Deews gribb nedallitu firidi; gribb to wiffu un wesselu. Gf. 42, 8: Sawu gohdu es zittam nedohfchu. Israela laudim bija lihds ar Deewu wehl zitti deewi, p. pr. Josua laika. Josuus tapehz pamahja, 24, 23: Atmettat sweschohs deewus, kas juhsu starpa un greeschat sawas firdis us to Kungu. Ta pat arr Elija laika, kas laudis rahja: Zif ilgi juhs klibboseet us abbahm puffedm? Winfch gribb fazzijt: Kalpojat weenam pascham ween. Prohwes, fur kristitee laudis ta pat darra: Tizzigo starpa tizzigi, besdeewigo starpa besdeewigi; weenu grehku, kas winneem jo mihfch, tee gribb patureht (dusmas, atreebschanohs, gresnibu, neschkihstibu) un zittus, Deewam par patifschanu, tad arr nolikt; laudim gribb istikt. — Wiffseem schahdeem lihds ar Deewu wehl weens deews. Bet par tahdeem Deews falka stiprus, gruhus wahrdu, par. 3, 15. 16: Es sinnu tawus darbus, fa tu ne-effi ne auksts nedi karsts (preefch mannis un manna darba). Kaut jelle tu buhtu wai auksts wai karsts! (Deews tad nu gribb, lai prett wiinu effam labbat auksti, ne la remdeni. Ta arr Jesus falka Matt. 21, 31: Pateesi, muitineeki un maufas — tee wiffseem apsinnamee grehjineeki — jo drihsal nahfchoht debbes'walstiba, ne la wariseefchi. Wiini jutta sawu grehku-pohstu, un ta fshubbinajahs us atgreeschanohs; schee dohmaja: meh's effam, tahdi la effam, labbi deefgan; un tahdas dohmas newarr us atgreschanohs west.) Kad tu nu effi remdens, tad temi issplaudischu no sawas muttes (la tahdu reebigu leetu). Remdenais irr Deewa preefcha reebigs raddijums. Ta pat arr Jesus tas Kungs dohma. Wiini falka: Kungs, wai meh's ne-effam tawa wahrda dauds warrenus darbus darrijuschi? Winfch: Gita nohst no mannis, juhs laundarri, es juhs ne kad ne-esmu pasinnis.

Tapehz, behrni, lai Deews juhsu weenigais Deews paleef labbas un launas deenas, weentuliba un zilweku starpa; rahdatees weenteefigi saimotaju starpa; aissahwat Deewa gohdu tur, fur wiina wahrdu un darbus nizzina; fur Deewa wahrdi un wiina haufchli runna, tur launahm fahribahm leefat atlahptees; falkat ar Affawu: Kad es pee tewis, tad semme man nepatihf; jo pasaule paeet ar sawu fahribu, bet kas Deewa prahtu darra, tas paleef muhschigi.

Deewu bihteēs.

Sarunna.

Lutterš pirmo bauſli iſtulko tà: Mums buhš Deewu pah̄ wiſſahm leetahm bihteēs, mihtoh̄t un uſ to zerreht. Iſgahjuſchās ſtundās pirmo bauſli peh̄z wahrdu-ſapraſchanās jau iſſkaidrojahm. Bet Luttera iſtulkojumš tiſ leelš un dšilſch, ka gan peenahlahš ihpaſchi pee ta wehl pakaweteēs. To nu ſchinnū un nahtoſchās ſtundās darrifim.

1. Kaš deewbihjaſchanahš irr. D. dj. 33, 8: Bihtateēs no ta Kunga, wiſſa paſaule! bailojateēs preekſch wianna, wiſſi ſemmes eedſihwotaji! Bihtateēs irr baile. Deewbihjaſchanahš — baile no Deewa, baile, ka wiſſch buhš duſmigiš wai behdigiš. Deewu weenweenigi tiſ' zaur grehkeem warr apkaitinaht un apbehdinaht. Tadehl: Kaš Deewu bihtateēs; taš ſargajahš no grehkeem, tapeh̄z ka wiſſch Deewu ar teem apbehdina un apkaitina. Obadija ſakka uſ Eliju, 1 Lehr. 18, 12: Lawš kalpš bihtateēs to Kungu no ſawas jaunibaš. Ko wiſſch ar to grihb ſazjibt? 1 Sam. 24, 5—7: Dahwidam firde lezza par to, ka wiſſch to ſtuhri no Saula ſwahrkeem bija nogreeſiš, un wiſſch ſakka: Lai taš Kungš manni no ta paſarga, ka eš ſcho leetu buhtu darrijiš zc. Rohm. 8, 15 uſeetam kalpigu bihtateēs un behrnigu bihtateēs. Kalpš, wehrgeš ſargajahš ſawam fungam nepatiſt tapeh̄z, ka tam no ſtrahpeš baileš; ja taš nebuhtu, tad wiſſch ne maš nebihtohš, ſawa funga prahtam pretti darriht. Gohdigiš behrnš, lai arr wezzafi winnu neſtrahpetu, ſargajahš grehtoh̄t, tapeh̄z ka tà wezzakuš apbehdina; un no mihtateēs uſ teh̄wu un mahti wiſſch tohš negrihb apbehdinaht. Tà pat pee deewbihjaſchanahš. Tapeh̄z rakſti ſakka, 1 Zahn. 4, 18: Bihtateēs naw mihtateēs (kur bihtateēs, tur ſchirſchanahš, eš negrihb; mihtateēs ſaweeno), bet pilliga mihtateēs bihtateēs iſmett ahrà (jo wairak zilweki Deewu behrnigi mihtateēs, jo maſak tee bihtateēs no Deewa ſohdibaš), bet kaš bihtateēs, naw pilligiš mihtateēs. Man wehl daſchreiſ ar bauſlibaš-pehrkonu, ar elli un paſuddinaſchanu jabaida; no ka taš leezina? Ja mehš wiſſi pilligi Deewa mihtateēs dšihwotu, tad to ne maš newajadsetu; tapeh̄z ne? tapeh̄z ka behrniga bihtateēs beſ ta iſteel. — Trihš teikumuš juhš nu warreſeet iſſkaidroht. Auguſtiniš ſakka: Kaš bihtateēs, taš lai tiſkai mihtateēs; jo pilliga mihtateēs

lestiba bihjaschanohs isdsenn. Isskaidroschana: Kas no Deewa dusmahm un teefas un no nahwes, wella un elles bihstahs, tas lai Deewu tiffai mihlo, un — kas notifs? — Augustins arr falka: Kas Deewu kaspigi bihstahs, tam bailes, ka wiasch nahf; kas Deewu behrnigi bihstahs, tam bailes, ka wiasch eet. Isskaidrojat to. — Skrihwers falka: Tew buhs Deewu ar bihjaschanohs mihloht un ar mihlestibu bihtees. Isskaidroschana: Ta mihloht, ka mihlojohht bihjaschanahs no Deewa swehtuma nepasuhd; ta bihtees, ka bihstotees tu wiannu tomehr mihlo. — Kad tu Deewu behrnigi bihtees, kas tew tad gan wiffleelatahs breefmas, no ka tu bihtees? Deewa labprahtibu pasaudeht. Ta Jahsepß: Ka man buhs tahdu leelu launumu darriht un prett Deewu apgrehtotees?

2. Bahr wiffahm leetahm. Mums buhs wairak bihtees, Deewu (ar grehkeem) aplaitinaht un apbehdinaht, ne ka zilwefus. Kapehz? redsesim. Tu fargajees kuhtris buht, kad skohlmeistars us tewi skatatahs. Ja tu Deewu bihtees, tad tu ne-essi flinks, lai arr skohlmeistara nebuhtu flahht, lai wiasch arr neslattitohs us tewi: Deews irr wiffsinnohfsch un wiffurklahteffohfsch. Bihtees Deewu, mihlais behrns. Deews tas Kungs reds un sinn wiffas leetas. Bihtatees Deewu wairak, ne ka manni skohla; wairak ne ka juhfu wezzakus mahja; kapehz? Wianni wiffu nesinn, wianni wiffu neredf. Bet Deews: Kungs, tu manni pahrmanni un pasihsti, tu sinni mannu —. Weens no wifflabbaakeem palihgeem grehkeem pretti turretees, irr, kad ar ween Deewu flahht effohht juhtamees. Scho padohmu Tobiasas sawam dehlam dohd: Dohma us Deewu wiffa re. — Zilwefus, kas warreni, bihtamees, jo — tee mums warr skahdeht. Nalsti falka par waldibu: Bihtees no wiannas, jo wianna sohbinu welti nenesf. Bet bihtees wairak, Deewam nepatift un to apbehdinaht, kas, Matt. 10, 28, meef' un dwehveli worr nomaitaht ellê. Wiasch irr wiffspehzigf. Breefmiga leeta irr, dsihwa Deewa rohtas frist. Tapehz, behrni, labbak wiffu, lai faut kas buhdams, panest, ne ka Deewa dusmas uskrautes. Jo wianna spehfs tewi warr atraft katra semmes katta. Kurfsch tas bija, kas no ta Kunga waiga behdsa us juhru? Jonas. Kur man buhs behgt preeksch tawa waiga! — Wezzaku, skohlmeistaru preekschâ tu bihtees launu darriht, tapehz ka sinni, ka tee grehfus (mellus, wiltibu, leesulibu) newarr redseht. Bet Deews ne tif: wiasch irr swehts;

wiffmasakais grehfs, pat launa fahriba jau, winnam reeb un nepatihf. Tapedj: Bihstees winnu wairaf, winfeh eewehro fmalkati, ne fa wezzaki un ftohlmestari, kas paschi arr grehjneefi. Deewas arr irr taifnis un winna strahpes jo affas, jo winfeh grehku warr redseht wifftumfchafas firdsdillumds: winfeh pahrbauda firdi un ihtfii. — Tas preefsch ta, kas wehl kalpigi bihtahs. Lai winfeh warretu Deewu pahr wiffahm leetahm — un lai ar kalpigi — bihtees, tad lai winfeh fcho wehrâ leef. Kas tas wehl bija? Deewa wiff-sinnadamiba, wiffur flahthuhdamiba, wiffspehhiba, swehtums un taifniba. — Bet kas negribb kalpigi bihtees, bet behrnigi, tas lai to parauga ar Deewa mihlofchanu, jo mihlestiba (kalpigu) bihjaschanahs isdsenn ahra. Prohti, ja wifs tas, kas nu pat fazzihfs. tewi newarr nobaidiht, ar faweem grehkeem Deewu apkaitinaht, tad leez wehrâ: Winfeh tew dsihwibu un dwaifchu dewis, tew dohd if deenas ehdeenu un dsheereenu; no winna tew wifs labbums, wiffi preefi, kas tew irr; fawam mihlam Dehlam winfeh lizzis tewis deht par zilweku palift; winfeh gribb wehl besgalligi wairaf darriht un tewi fawâs jaukâs debbesis aemt, fur tu muhschigi ar winnu warri fohpâ buht un bes galla preezatees. Tahdu Deewu, kas patâ wiffzaur mihlestiba, tu gribbi ar faweem grehkeem un launumu apbeh-dinaht? Wehl weenreis prassu, behrni: fcho mihlestibas-Deewu wai warrat apbehdinaht ar melleem? atreebschanahs? fkaudibu? blehdibu? nitteem? dufmibu? Sakkat: ne! winnu bihtohs par wiffahm leetahm. Sakkat ar Jahsepu: Kâ man buhs tohdu leelu launumu darriht un prett fawu Deewu, fawu mihlo Deewu, grehfoht! Es winnu lab-praht bihfschahs pahr wiffahm leetahm. Tâ runna behrniga bihjaschanahs, tâ runna mihlestiba.

3. Kâ parahdahs deewbihjaschanahs dsihwojoht?

Kad no grehka kâ no wiffleelaka launuma fargamees. Tâ Jahseps: Kâ man buhs tahdu leelu —. Tâ darrija ar behrnu-fanehmejas, 2 Mohf. 1: Winnas bihjahs Deewu un tadeht behrninas atstahja dsihwus. Bihstaps tahds fazzija: Rabbal ugguni lezzu, ne kâ grehku darru. Deewu bihdamees grehkus atstahht, to swehtee raksti ar flaidreem wahrdeem falpeem pawehl, Kor. 3, 22—24: Paklaufat ne azzu preefschâ kalpodami (fur zilweki reds), bet Deewu bihdamees. (Deewa preefschâ, kas to nomanna, kad preefschneekeem nellausa, tohs apmello un peewill.) Un wiffu, fo ween darrat, to padarrat no firdsdibbina, kâ tam Kungam un ne

zilwekeem. Deewbihjigs zilweks negribb ne weena paweddeena, kas ohtram peederr, pee sawas mantas peelift; ne gribb ne weenas kapikas netaisnigi pelniht (jalassa 3 Mohs. 25, 17: Nedarrat pahri weens ohtram, bet bihstatees no sawa Deewa); negribb ne weena zilweka apwainoht un ne weenam pahri darriht; negribb melloht, nepateesi swehrecht, kaut zilwefi to arr nedabbutu sinnaht un kaut winsch arr tuhstoschus ar to warretu eemantoht; gribb ar ween to darriht, kas tam peenahfahs, lai arr daschreis gruhti buhtu. Kaphez wissu to? Jahsepa atbilde: Ka man buhs —. Gew. 5, 21: Zits zittam deewbihjaschanâ padohdamees; ka? — Kahds deewbihjigs kristihs zilweks par ifdeenischto fakkam'wahrdi bij israudsijees scho: Wissu is Deewa (ka wissa darba awota, fakes), wissu eeksch Deewa (winna fargaschanâ, winna spehka, winna swehtischanâ), wissu preeksch Deewa (winnam par gohdu, winna deht; ta mihlestiba, fo winsch mums parahdijis, muhs us to skubbina). Saff. 16, 6: Ta Kunga bihjaschanahs irr: no launa atstahtees.

Kad Deewa preekschâ dsihwojam. Par Denoku un Nou bihbela rakstihst: Winni staigaja ar Deewu. Tas irr: Winni bija, ta ka mihli draugi, pee Deewa un Deewam apfahrt ar sawahm dohmahm, ehdoht, dserroht, runnajoht, strahdajoht. Un schi apsinna, Deewam tuhwu buht, winnus sawaldija grektoht un skubbinaja, Deewu bihtees. Deews pawehleja Abraamam: Staiga preeksch manna waiga. Ko Deews ar to gribbeja apsihmeht? Ta Neemija darrija, 5, 15: Winsch nenehma semmes-walditaju eenahkschanas, ehdinaja 150 wihru x., „deewbihjaschanahs deht“. Ka tas sawprohtams? Dahwids fakka, ds. 16, 8: Es turru to Kungu bes mitteschanahs sewim preekschâ, winsch man irr pa labbo rohku. Schahs perschas pirmais teikums jums laikam gan atgahdina kahdu mahzibu, fo tehws dehlam dewa. Tobijas: Dohma us Deewu wissâ —. Deewbihjigs wihrs fazzija: Deewa swehtee sawam Kungam un Tehwam ar ween azzis skattahs, ka mihli behrni, lai pehz winna gribbas un prahta warr darriht un winnu bihtees. Mihlestiba winnus dsenn, to preeksch azzim un sirdi turreht, un weenahdi. Dahwids, ds. 63, 7: Gulleht eedams tewis peeminnu un usmohsdamees us tewi dohmaju. Swehtas dohmas, swehtigas apzerreschanas Dahwidam ta sirdi peepilda, ka winsch ar tahm eemeeg. Kaphez, b. m., fur ween eita, nemmat deewbihjaschanahs wissur lihds un lai ta jums irr par leezineeku, usraugu, at-

reebeju un teesnessi, no ka juhs bihstatees. Dohma, ka Deews tew klahht, tu dsihwo un effi fur buhdams, ap. d. 17, 28: Gelfsch winna dsihwojam —. Dohma, ka Deewa azzis tewi ir tumsa apspihd, D. ds. 23: Zebfchu es arr nahwes-ehnas eeleja staigatu, tad tu effi pee mannis. Tu effi weens pats un tomehr ne-effi weens pats; ka; Kad tu ko dohma, tad dohma tur klahht, ka Deews tawas sirds eelfchu pasihst; ja tew ar sawu tuhwaftu kahda darri-fhana, tad sinni, ka Deews tas Kungs irr leezineeks juhsu starpâ. Dwaschu welkocht dohma us Deewa mihlestibu, zaur kurre un kurrâ tu dsihwo. Kad tu kaut ko runna, tad runna, itt ka Deewa preekschâ, kas arr to dsird. Stahwu zeltotees un nofehshotees turri prahtâ, ka Deews wissu to sinna un reds. Wai pee galda fehdees, wai pee darba ej, wai ar draugeem preezajees, wai pa zellu reiso: Deews tas Kungs to reds. Jf katrâ weeta turri prahtâ: Teefcham tas Kungs arr schinni weeta: lai tadeht schi weeta man irr swehta. Dohma us to, ka weena gramata irr rakstita, kurrâ wissas tawas deenas, dohmas, runnas un darbi eefihmeti, un nerunna un nedarri ne ko, ko tu negribbetu schinni gramata buht eefihmetu. (D. ds. 139, 16; Malak. 3, 16: peeminnas-gramata.) Eâ — tu Deewa preekschâ dsihwo un ar to rahdi sawu deewbihjafchanohs.

Kad nebihstamees no zilwekeem. Deewbihjafchanahs isdsenn zilweku-bihjafchanohs. Sir. 34, 14: Kas to Kungu bihstahs, nebihstahs un nebaikojahs. Zums pateefigus notikkumus prohwes deht peeminneschu. Trihs wihri. Dan. 3: Meks tomehr (nebehdadami par deggofcho zepi, ar ko tu baidi) negribbam sawu bildi peeluhgt. — Danijels tomehr trihsreis krita us saweem zelleem zc., Dan. 6. — Pehteris: Deewam wairaf jaklausa zc. — Ignazijus affinsleezineeks: Tu baidi ar ugguni un nikneem swehreem; leez atnest, kas tew irr. — Lutters keisara un waltibas preekschâ Wormsê: Te es stahwu, zittadi newarru. — Knoks, Schottu tizzibas-isskaidrotajs; us winna kappu lassam: Te gull wihrs, kas Deewu wairaf bihjahs, ne ka zilwekus. Wai atminnat, ko agraf par winnu stahstiju? — Dsihwojocht tew daschadi warr gadditees. Tu kalpo kahdam warrenam leelmanam; winfch draud' tew skahdeht. Tad klausees eefschigi us scho Deewa-balsi, Gs. 41, 10—13: Nebihstees, jo es esmu ar tewi, neatkafpees (no ka?), jo es esmu taws Deews, es tewi stiprinaju, ir es tew palihdsu, ir es tewi atspeeschu ar mannas tai-

fnibas labbo rohku. Laffat jittas perschas pafchi. — Wiini draud': Es temi atlaidifchu no deenesta, ja tu man fcho un to (launu) pa prahtam nedarri. Utbilde: Muhfu Deews, fo bihstamees, gan atkal warreh's darbu doht. Uutteram praffija: Kur tu palikfi? Wiasch: Ja arr ne appafsch debbes, tad tomehr debbefis pafchâs. — Bes-deewigais draud' tamu mahju eededsinah't. Laffat Ef. 43, 1. 2: Nebihstees, jo es esmu temi atpestijis, es esmu temi pee wahrda fauzis, tu man peederri. Kad tu zaur uhdeni cefi, es buhfschu pee temis un zaur uppehm, tad tahs pah't temi nepluhdih's; kad tu zaur ugguni eefi, tad tu nesadegfi un leefma temi neaisdedsinah's. Un D. of. 27, 3: Jebfchu arr legheris prett manni apmestoh's, tatschu manna fird's nebihstah's.

Ja, behrni, wiffas mahzibas gallamehrkis lai irr tas, fa juhs Deewu bihstatees. Mahj. 12, 13: No wiffa, fas dsirdehts, fchis tas gallawahrds: Bihstees —. Tas Kung's pawehleja un pawehl wehl, 5 Mohf. 4, 10: Sapulzini man tohs laudis, lai tee mannu's wahrdu's dsird, fas teem jamahzah's, fa lai tee mann' bihstah's (tas flausfchanah's gallamehrkis; un bihjaschanâ jamahzah's, jaraddinajah's) un to faweem behrneem mahja. Un nu, to no Deewa luhgfm: Law's fwehtais Gar's lai mums tahdu bihjaschanoh's dohd, fa mehs ar behrna-prah'tu uf temi warram fauft: Abba, mihlais Tehw's! Amen.

Deewu mihloht.

Te stahwam pee leela, fwarriga mahzibas-gabbala. Utgahdinaju kahdu Pafkala teikumu: Zilwezigas leetas jamahzah's, lai tah's warr mihloht; deewigas leetas jamihlo, lai tah's warr mahzitees. Bai tu Deewu mihlo, mihlais draugs, fas pat's to jitteem mahzi? — Par to: Kâ Deews muh's mihlo, fâ mehs wiannu lai mihlojam. Deewu mihlodama fird's labprah't flausah's, labprah't lassa. Newarru tadehl atstah't, kahdu gabbalu no ta, fo Jahnis Arndt's par to rakstijis, te norakstih't. Lai ffolhmeistar's to lassa, fa wiasch tâ fawai firdij ih'sto fpehtu eedabbu, nah'lofcho farunnu turreht.

Wiffam, ar fo Deewam gribbam patikt, janah't is Deewa; jo Deewam nefas nepatih't, fo wiasch pat's eefsch mums nepadarra. Bet Deews irr mihlestiba. Tapeh's tam, fas Deewam japatih't, janah't is mihlestibas. — Zilwefa fird's tahda no Deewa raddita,

fa ta bes mihlestibas newarr dšihwoht, tai faut kas jamihlo; ja ne Deews, tad pasaule wai patti. Ja nu zilwekam faut ko wajaga mihloht, tad lai wiasch mihlo paschu wiffmihlako, Deewu paschu; un scho leefmu, ko Deews firdi eelizzis un zaur swehto Gattu eededsinajis, Deewam atkal atdohd un Deewu luhds, lai wiasch sawu mihlestibu wiara firdi ar ween jo wairaf eekarse. Jo Deews temi pa preekschu mihlo un eededfina taru mihlestibu ar sawu mihlestibu; bet ja tu wiara atkal mihlo, tad tu wiara mihlestibu itt ihsti fajuttusi. — Ka zilwekam schi pasaule til mihla, tas nahk tikkai no ta, ka wiasch ne kad Deewa mihlestibu naw baudijis. Ka zilweks sawu tuhwaku eenihd, apflausch, peewill, nahk tikkai no ta, ka wiaram naw Deewa mihlestibas. No ka zekahs til dauds ruhpu un flumju? Tikkai no ta, ka Deewu no firds nemihlo. Jo Deewa mihlofchana til mihliga un falda, ka ta zilweku wiffas behdas, pat pascha nahwe preezina un meerina. — Mihlestibai tahda dabba, ka wiara to ween augstu turra, ko wiara mihlo, bet wiffu zittu aismirft, lai til sawu mihlojamo warretu eedabbuht. Kas Deewu ihsti mihlo, tas wiara melle un mihlo ta, itt ka zits ne kas appakch debbes nebuhtu, ka Deews ween; un ta wiasch eeksch Deewa atrohde wiffu, ko ween semmes wirfa warretu mihloht. Jo Deews irr wifs; wiasch irr ihstena is gohds, preeks un meers, ihstena lihgs miba, baggatiba un gohdiba. Wiffu to tu eeksch Deewa labbak atraddisi, ne ka pasfaule. Wai tu labpraht ko flaishtu mihlo? kapeh; tu nemihlo Deewu, kas wiffa flaisstuma fadne un awohts! Wai tu labpraht ko labbu mihlo? kapeh; tu nemihlo Deewu, kas pats muhschigais labbums! Wiffi raddijumi labbi, tapeh; ka wiara masu dsirksteliti un pilleenixu no Deewa labbuma dabbuschi, un tomehr wiara labbumam dauds nepillibas aplahrt. — Deews irr besgalligs sawa mihlestiba, flaisstuma un gohdiba, ne weens raddijums to tadeht newarr deesgan mihloht un flaweht. Deews irr til mihligs, ka, jo wairaf wiara mihlo, jo wairaf firds neffahs wiara mihloht; til flawejam flaweht, ka wiara flawas gallu ne mas newarr aifneegt; til laipnigs usflattih, ka us wiara flattotees ne kad nenogurst. D. ds. 63, 4: Kungs, tawa schelastiba irr labbaka, ne ka dschwiba. Deews irr tahda augsta, dahrga un swehta manta, ka, jo wairaf to pasihst, jo wairaf tas jamihlo; wiasch til isredsehts faldums, ka, jo wairaf to bauda, jo faldaks tas paleef. Swehtiga tahda firds, turrai Deewa mihlofchana par barribu; tahds zilweks sawa dwehsele tahdu

faldumu fajuttihš, fahdu winſch pee radditahm leetahm ne muhſcham neatrohd. — Tapehž, af Kungš manš Deewš, eededſini eekſch manniš zaur ſawu ſwehto Garru ſawas mihleſtibas ſchlihto leefmu, lai tewi warru mihtoht fà wiſſaugſtako mantu, fa muhſchigo mihleſtibu, fa wiſſaugſtako laipnibu, fà wiſſteizamako dahrgumu, fà wiſſtibrako pateeſibu, taiſnibu un gudribu, fà wiſſa labbuma awotu. Palihdſi man, tew ar ſirdi, prahtu un ſapraſchanu padohtees un ar preeku tawuſ bauſchluš turreht, un labpraht tawu prahtu darriht, jo ta irr ihſta mihleſtiba uſ tewi.

Sarunna.

Dſeedaſim 391 dſ.: Ziſ leela Deewa ſchehlaſtiba —.

1. Kaš taš irr, Deewu mihtoht. Ka Deewš tawš Deewš, to tu ohtrà fahtà parahdi ar to, fa tu winnu pahr wiſſahm leetahm mihto. No tu mihto, to tu turri par mantu, par to tu preezajeėš. P. pr.: Mahte mihto ſawu behrnu; tu mihto fahdu grahmatu. Deewu mihtoku pahr wiſſahm leetahm, kad par winnu fà par wiſſaugſtako mantu preezajohš. Šchi mihleſtiba bija Aſſawam, kad winſch ſakka, D. dſ. 73, 25. 26. 28: Kad eš pee tewiš, tad ſemme man nepatiht. — Ka Deewu mihtojam, to Jeſuš Matt. 22, 36—38 noſauž par leelako un augſtako bauſli. Jo iſ mihleſtibas uſ Deewu zekahš wiſſa paklauſiſchana prett wiſſeem zitteem Deewa bauſchleem: Kà tu mihto, tà tu dſihwo; ja tu Deewu mihto, tad tu Deewam dſihwo. Šhinnù bauſli karrahš wiſſa bauſliba un praweėſchi, t. i. wiſſa bauſliba teek zaur ſcha bauſchla turreſchanu peepildita. Rohm. 13, 10: Mihleſtiba irr bauſlibas peepildiſchana. 1 Tim. 1, 5: Pawehleſchanaš gallamehrkiš irr mihleſtiba no ſchlihtas ſirdš un labbaš aſſinnas un beſwiltigaš tižibas. Ta irr awohťš un zelniš, iſ fa wiſſam labbumam janahť, ja taš Deewa preekſchà gribb ko wehrtėš buht. P. pr. Ja tu no mihleſtibas uſ Deewu no melleem ſargeeš, tad taš teeſcham labbi Deewa preekſchà.

2. Pahr wiſſahm leetahm. Warri arr zittaš leetaš un zilwekuš mihtoht; kurras? Bet Deewš pahr wiſſeem wairak mihtojamš: No wiſſas ſirdš, no wiſſas dwehſeleeš, no wiſſa (dwehſeleeš) ſpehka un no wiſſa prahta. Tà nu man Deewš par wiſſaugſtako mantu jaturra un par to wiſſaugſtaki japreezajaha. — Kapehž winſch

pahr wiffahm leetahm jamihlo? 1) Winaſch irr wiſſ-
 augſtaka manta. Winaſch weens patſ labſ (Matt. 19, 17), un
 wiſſlabbaka un wiſſpilligako raddijumu labbumſ naw ne neeka prett
 Deewa labbumu, faſ ar ne fo naw falihdſinajamaſ. 1 Tim. 6,
 15. 16: Winaam ween nemirſtiba; dſihwo nepee-eetama gaiſchiba;
 irr wiſſu lehnaru Rehniaſch un wiſſu kungu Kungſ. Saffat man,
 fo no winaa ſinnat, kaſdaſ winaſch irr. Muſchigſ, wiſſinnohſch,
 wiſſurklaſteffohſch, ſwehtſ zc. Deewa gohdibu, pillibu un labbumu
 apzerrejoht, Sirakſ gauſchi jauſi fakka, 43 nod.: Laſ Kungſ irr
 lohti leelſ; teizat to Kungſ un paaugſtinajat to zil ſpehdami, winaſch
 tatſchu irr wehl augſtakaſ; ar wahrdu fakkoht: Winaſch irr wiſſ, t. i.
 winaſch irr wiſſ wiſſa. Bet fur tahdu beſgalligu, neimehrojama
 jaukumu, pillibu un labbumu redſam, fa pee Deewa to atrohdam,
 tur zilwekſ zittu ne fo newarr darriht, fa Deewu mihtohht; Deewu
 pahr wiffahm leetahm mihtohht; ſawu augſtako preeku atrakt pee ta,
 fa winaſch dſennahſ to paſiht un winaa gohdibu, ſwehtumu un lab-
 bumu apflattihht. 2) Winaſch manni til lohti un beſ galla
 mihtojiaſ. Wiſſaſ leelaſ un baggataſ dahwanaſ, faſ Deewam
 irr, taſ winaſch man par labbu iſtehere, un zaur to eſ teeku ſpeekſtſ,
 winaa atkal pahr wiffahm leetahm mihtohht. Zahniſ fakka: Lai
 winaa mihtojam, jo winaſch muſ pa preekſchu mihtojiaſ. Jo:
 Winaam eekſcha dſihwiba, bet to no ſawaſ pillibaſ man arr dewiſ;
 winaam weenam paſcham nemirſtiba un mumſ arr no taſ dahwina;
 winaſch walda un uſ mumſ ſazjiiaſ: Waldat pahr ſemmi; no ſawaſ
 atſiſchanaſ-pillibaſ winaſch mumſ ſapraſchana un pillu prahtu dewiſ;
 man buſ ſwehtam buht, itt fa winaſch irr ſwehtſ; eſ eſmu winaa
 gihmiaſ un lihdiſtiba. Salki tu no pirma tizibaſ-lohzeſka, fa Deewa
 mihtetiſtiba tew rahdijufeſ. Tu — no ohtra lohzeſka. 1 Jahr.
 4, 9: Geſſch ta Deewa mihtetiſtiba uſ mumſ atſpihdejuſi, fa Deewaſ
 ſawu weenpeedſimmuſcho Dehlu ſuhtijiaſ paſaulè. Tu — no treſcha
 lohzeſka. Tu — fa Deewa mihtetiſtiba tawaſ dſihwibaſ pagahjuſcha
 laifa tew rahdijufeſ? Tu — fa taggad rahdaſ? Tew kaſdu
 bihbeleſ-perſchu dohſchu klaht: Tawa uſtraudſiſchana paſarga mannu
 garru. Tu — fa Deewa mihtetiſtiba tew uſ preekſchu grihb rahdi-
 teeſ? Kemm' Dahwida wahrduſ par ſaweem, 2 Sam. 7, 19: Un
 tatſchu taſ wehl irr maſ tawaſ azziaſ, Kungſ (fo tu jau pee man-
 niſ darrijaſ un wehl iſ deenaſ darri), bet tu arr eſſi uſ ſawu kalpu
 runnajaſ par nahkoſcheem ilgeem laikeem. Baudat un redſat, zil

laipnigs tas kungs! Tu wianna laipnibu arr warri baudiht; fà? un redseht arr; fà? — Bet deewamschehl daudsi, kas Deewa dahwanas redj un bauda, paleef pee wianna dewumeem un dahwanahm peelpupfchi un nezeeni ne detweju ne wianna mihlestibu. P. pr.: Wiñni bauda deenischto maifi, fà lohpi fawu barribu, fmečkigi, bet aismirft to tehwiščtigo mihlestibu, kas wiñfu to dohd. Wiñni reds, kahdà gohdibà faule lezz, bet neatminn to, kas il rihta fakka; Lai gaisma tohp! Wiñni labbi gan noproht raddito leetu jaukunu un derringumu, un finn tahs few par preeku bruhleht un leetà list, bet neatfihst ne maf, zil dauds labbas tas, kas wiñfu to raddijs un irr, fà gudribas grahmatà fajzhts, patš „pirmais fkaistuma-darritajs.“ Laffat paschi to gabbalu 13, 1—5. Rakti mums stabsta, ka Deews par il weenu tizzigo gahda, tà ka leekahs, fà Lutters fakka, itt ka winšč preefch teem ween Deews buhtu: Jehlabam guktoht Deews nomohdà; winšč Jahsepam eet lihds us Egipti; pawadda Dahwidu behgoht; Jesus, Deewa mihlestibas redsama fihme, eet ar diweem behdigeem mahjekkeem us Emmaü. — Tà arr tu fawà dšihwibà warri dabbut Deewa mihlestibu fajust. Bai warrat kahds prohweš deht laut to peeminneht? Isglahbščhanu no ugguns-leefmahm, uhdenšbreefmahm, zittadahm nelaimehm, wahjibas u. t. pr. Tur klast wehl garrigi, ds. gr. 374, 4: Winšč ar fawu fwehtu Garru tewi wadda, wald' un mahz', tawu firdi drohšču darra, kad tas ellespukšis fšnahz; tew' usnehmis kristibinà, fklaidru darrijš tawu praht', winšč mahf well' un elli raht. To leez leelàs behdàs finnà! Tapehz; tew' aidohmohš firfnigi, tew' peederru muhščigi. Tewi mihlošču pahf wiščahm leetahm. Deewa mihlestiba (ta mihlestiba, kas wiñnam us mums), muhs fpeesch.

Rà ta parahdahs. Mihlestiba us Deewu irr mums eefščà, ta irr eefščiga leeta, juščana. Bet mums eefščà ta nestahw kluffu, bet jo wairaf ne fà wišs zits, ta wiñfu zilweku usjilda un fšubbina un parahdahs. Redsefim, fà un us to.

Preeks par Deewu*). Tahds preeks fwehteem zilwekeem ar weenu bijis, kas Deewu pahf wiščahm leetahm mihlojušči, D. ds. 9, 3: Es preejaschohs eefsch tewis un lihgfmoschohs; es dseedaschu

*) Mihlestibu isfklaidrojoht to paschu jau nofihmejahm fà preeku par Deewu; bet kad nu te preeks par Deewu wehl nofauktš par mihlestibas parahdščhanohs, tad ta tilkai taškala isfklaidroščana.

tawam wahrdam, af Wissuaugstakais. D. ds. 32, 11: Preezajtees eefsch ta Kunga un lihgsinojtees, juhs taisnee, un flawejat, wiffi juhs firdsffaidree. Gf. 61, 10: Es preezajohs ar leelu preeku eefsch ta Kunga, manna dwehsele irr lihgsma eefsch manna Deewa, jo winsch manni apgehrbis ar pestifchanas drehbehm. Marija, Lukt. 1: Manna dwehsele teiz augsti to Kungu un mans gars. preezajahs par Deewu mannu Pestitaju. — Tu preezajees par Deewu un ta rahdi sawu mihlestibu us winnu, kad ffohlâ labpraht un wiffmihlafi par winnu klaufees, kad tew preeks, ar ween jo waitak ar winnu eepasihtees. Tad tu arr labpraht eefi basnizâ, ar preeku lassifi kahdu spreddiki, kahdu jauku dseesmu, D. ds. 119, 72: Tawa muttes baufliba man irr labbafa, ne fâ tuhftoschi selta un fdraba gabbali; buhfi labpraht flakt, fur par Deewu runna. Tahds preeks par Deewu tew buhs mihlaks, ne fâ wifs zits, par fo pafaules behrni preezajahs. Peeminnat faut fo. Jhsti kristigs zilwels tadeht arr ar weenu preezigs, fâ Pahwils fakka: Mehsh eeffam fâ behdigee (fâ?), bet allaschin preezigi (fapehz?). Ja man Deews, tad man wifs.

Dohmas us Deewu un ilgoſchanahs pehz winna. Ko es mihloju, us to labpraht dohmaju, p. pr. us ffohlu, us wezzakeem; — pee ta gibbu tikt, pehz ta ilgojohs. Tâ pat kad tu Deewu mihlo; fâ? tâ tas ar wiffahm Deewu mihlodamahm firdim bijis, D. ds. 42, 2. 3: Kâ erfchis brehz pehz uhdens-uppehm, tâ pat brehz manna dwehsele, af Deews, us tewi. Mannai dwehselei flahpst pehz Deewa, pehz ta stipra dshwa Deewa; kad tikfchu tur un parahdischohs Deewa waiga preekschâ? D. ds. 63, 7: Gulleht eedams tewis peeminnu —. Dwehsele, kas Deewu mihlo, fustahs un dshwo eefsch Deewa; kas tas irr? Ta labpraht ar Deewu luhgschanâ farunnajahs; D. ds. 84, 3: ilgojahs pehz ta Kunga pagalmeem; fâ?

Pateikt, teikt, flaweht. Df. gr. 373, 2: Es sinnu, fa tu awohts eeff, kas newarr isfmetls flukt; tu wiffu labbu mums peeneff, kas tif warr derrigs buht. Kas Deewu mihlo, tas winnam daudstreif pateiz, t. i. atfihst, fa wifs, kas tam irr, irr no Deewa schelastibas. No pateifchanas zellahs flaweschana. Slaweht irr: Deewa leelumu un mihlestibu isrunnaht. D. ds. 146, 2: Es flaweschu to Kungu, kamehr dshwoju, es dseedaschu sawam Deewam, kamehr sche esmu. Jo, fo es mihloju, no ta daudstreif un labpraht runnaju. Kad nu mihlestiba tahda, kas ne kad nepeekuhst un neapfluff, tad fchi flawa, fchi teifschana un pateiziba arr ne kad nebeidsahs, un firds to dar-

roht ne kad neapgurst, fà gan pee zitta darba. Korus behrni fakka. D. ds. 42, 9: Nakti es winnam dseedu; es peeluhdsu mannas dsihwibas stipro Deewu. Kas ta par mihlestibu!

Deewa hauschteem paklaufiht. Ta mihlestiba, ar fo mehš Deewu mihlojam, mums wifflabbako spehku dohd, grehkeem pretti stahweht un Deewa hauschlus turreht. Jo Deewu mihlodams tu winnam gribbi patift un lai winnam warretu patift, us to tu ar wiffu spehku dsennees. Tapeh; tu praffi pee wiffahm leetahm, dohmajoht, runnajoht un darroht: Ko Deews mans Tehws us to fakka? Wai wiasch manni warr par sawu behrnu turreht, ja to darru? to nedarru? Tà pat arr raksti fakka, 1 Jahn. 5, 3: Schi irr Deewa mihlestiba (tahš mihlestibas parahdischanahš, ar fo mehš Deewu mihlojam), ka roiana hauschlus turräm. Mihlestiba us Deewu wifflabbako spehku dohd, Deewa hauschlus turreht. Abraams sawu dehlu gribb uppureht. Agral peeminnehtš bihslaps labbat gribbeja ugguni leht, ne fà prett Deewu grehkoht. Zits Deewa mihlotajs wehlejahš: Es gribbetu gaischa swezze buht, kurra Deewam kalpojoht pamasam istehrejahš. Peeminnat kahdus, kas tahdas swezzes bijuschi. Kristus, apustuli, Lutters zc. Augustins fakka: Kristigs zilweks neapnikkuschi darbodamees paliks tahds, ka wiasch Deewu wairak mihlo, ne fà elli bihtahš; un ja Deews us to fazjitu: Tew brihw grehkoht, zil tew patihl un tomehr tew nebuhs ellè tift, bet ween mannu waigu neredseht, — tad tahds istruhktohs un negrehkotu, negribbedams sawu Deewu apbehdinahht, fo wiasch tif firfnigi mihlo. — Tas pats wehl fakka: Mihlo Deewu, un tad darri, fo ween gribbedams; fà? Ignazijus affinsleezineeks fazzija, kad to ar ugguni baidija, lai no kristigahš tizzibas atkrihtohht: Deewa mihlestibu kas man firði, ugguns newarr isdseht. — Tur klahht mihlestibai wifs weegliš: Un winna hauschli naw gruhti. Tà behrneem, wezzalus mihlejoht. Ko nu darriš, lai tew weegli nahl, pateesibu ween runnahht? Neatreebtees, kad zitti kaitina? Uszihligi strahdaht, kur tew arri gruhti irr? Ja launums mums reebigs un raibigs, tad tas patti wifflabbaka sihme, ka Deewu pateesigi mihlojam: Ja manni mihlojat, tad turrat mannus hauschlus; tå Kristus fakka.

Pazeetigi un Deewam padewigi behdäs. Rà tas nahza, ka Jesus Getsemanè tå pa gallam un pa wiffam Deewa prahtà dewahš eefschà? Tà arr apustuli. Tà pat wehl taggad. Rà tas nahf, ka

ihsti kristigees tit kluffi, lehni, pazeetigi, Deewam padewigi wiffada nelaimé un behdás? Tahdeem kristigeem un tahdahm Deewu mihlodamahm dwehselehm eet tà, tà Pahwils fakka, 2 Kor. 6, 10: Effam itt tà noskummuschi (ahrigi usflattoht, zitteem redsoht), bet allaschin preezigi (firidi); itt tà tahdi, lam naw ne neeka, bet lam tomehr irr wiffas leetas. (Kam Deewa mihlestiba, tam wiff.) Par prohwi diwi notikkumi is Pahwila dshwes-gahjuma: Kad Wihlippós wiinam wahtis nomasgaja un wiasch zeetumà tomehr Deewu flaweja; kad wiasch faseets Agrippa preekschà stahweja un tomehr warreja fajziht: Es wehletohs, fa wiffi tahdi buhtu, tà es. Tahdà mihlestibas karsumà, zaur kuru Pahwils Deewam ar ween tuhwal' gribb nahft un ar ween leelakà mihlestibas draudsibà ar to tift, wiasch pat wehl tà fakka: Nahwe, fur taws djellons? un ilgojahs atraisihis tift un pee Kristus un Deewa buht.

Tuhwaku mihlestiba. Mihlestiba us Deewu un us tuhwaku ne mas naw schirramas: Un ohtrais tam lihds: Tew buhs sawu tuh-waku mihloht, tà sewi paschu, tà Jesus fakka. Un wiinam apustulis, 1 Jahn. 4, 20: Ja kas fakka: Es Deewu mihloju, un sawu brahli eenihd, tas irr melkulis; jo kas sawu brahli nemihlo, fo tas reds, tà tas Deewu warr mihloht, fo tas naw redsejis? Bar to pehzaf.

4. Kahda apfohlishana, kahda alga un swehtiba mihlestibai us Deewu. Sinnams, fa mihlestiba ne kad neprassa: Kas man buhs par to? Bet Deews negribb pa welti laistees no mums mihloht; bet mihlestibai us Deewu leelas apfohlishanas dohtas. Apflattisim tahs tà, tà winnas Deewa wahrdds atrohdahs. 2 Mohj. 20, 6: Es darru schelastibu pee tuhftoscheem, kas manni mihlo un (eekschigo mihlestibu ahrigi parahdoht) mannus bauschlus turra. Labdarishanas na Deewa un schelastibas mums wisseem wajaga un ik deenas, un bes tahm mehs pasustu. Zaur to fo panahkam? Mihlestiba us Deewu irr tas zeksch. Ak taru algu! fo prett dauds pasaulehm newarram eemantohht ne pirkt. — Rohm. 8, 28: Mehs sinnam, fa teem, kas Deewu mihlo, wiffas leetas par labbu nahft. Scha wahrda pateesibu Pahwils pat's pee sewis fajuttis, itt tà wiasch 2 Kor. 4, 9 fakka: Muhs waja, tomehr ne-effam atstahiti (no Deewa, tapeh; fa mehs Deewu mihlojam; tapeh; arr wajaschana, kas besdeewigam par schahdi, — Absaloms wajahts, nokauts — mums par labbu); muhs spaida, tomehr bohjà ne-eetam. (Ka-

pehž? tapehž fa Deewu mihlojam; tur pretti besdeewigee behdâs eet bohjâ, Waraiis, Jerusaleme. Bet apustuki beidsot arr gahja bohjâ? Ja, bet nahwe wiinneem bija par swehtibu, jo winnai Deewu mihloja. „Es gibbu atraishts tift.“ Kapehž? Lai warru pee Kristus buht, kas arr dauds mihlaki, tã wiensch wehl flacht peeleeek, prohti par labbu. Nahwe tur pretti tam, kas Deewu nemihlo, par flahdi un to wedd ellê, pasuschanâ. Al zil leela apsohlishana! kurra? Bet kam schi preeziga juschana warr buht: Wissas leetas man nahf par labbu? Tapehž to bes apdohmas wis fewim nepeelidhsinajat; bet kas jums pa preekschu japrassa? wai Deewu arr mihloju?) — 1 Kor. 8, 3: Ja kas Deewu mihlo, tas no winna irr atsihts (tã winna pascha, wiinneem peederrigs, winna ihpashâ fargaschanâ buhdams. Schi perscha pa teesi peepildijusees pee Danijela; tã? lauwi-beedrê; pee Danijela trim beedreem; tã? pee Karneela; tawas peeluhgshanas un nabbagu-dahwanas irr uslahpuschas Deewa preekschâ; pee Mohru-jemmes kambarjuntura; tã? 2c. Rã wehl schodeen? Zella-gahjeem, weeneem pascheem staigajot, sweschâ apgabbalâ wahjeem gulloht; dehleem, meitahm, no dsintenes, no mahjas schirrotees; truhkumâ un dauds ruhpes mahju usnemmoht u. t. pr.). — Scha apustuka wahrdam wehl peeleeekam flacht D. ds. 145, 20: Tas Kungs pasarga wiffus, kas winnu mihlo. Schi perschana to paschu issakka; ko? Kas to fazzijis? Rã Dahwids to fajuttis? Nu tad, tu Deewa mihlotajs, tew leela apsohlishana dohta; kurra? preezigi tad sawam gruhtam darbam ej flacht; kapehž? — 5 Mohs. 11, 13, 14: Ja juhs to Kungu sawu Deewu mihlofeet un wiinneem kalposeet no wiffas firds, tad es dohschu leetu juhfu semmei sawâ laikâ. Tur flacht wehl lai lassam 22, 23 p.: Ja juhs Deewu mihlofeet, tad tas Kungs isdihhs wiffas schahs tautas juhfu preekschâ, un juhs eemantofeet jo leelas un stipras tautas, ne tã juhs essat. Kurfch man to ij Israela notiffumeem warr apleezinaht? Elija laikâ leetus nenahja, kad winni to Kungu aistahja; leetus nahja, kad tee apleezinaja: tas Kungs irr Deews. Sohgi isdinnâ leelakas tautas: Gideans; Dahwids arr. Tã nu Deews mihlestibai us winnu arri ahriugu, pasauligu laimi un swehtibu apsohlijis. — 1 Kor. 2, 9: Ko ahs naw redsejusi un aush naw dsirdejusi un kas zilweta firdi naw nahjis, to Deews fataifijis teem, kas winnu mihlo. Te isrunnajas dahwanas apsohlitas teem, kas Deewu mihlo. — 1 Jahn. 4, 16 stahw: Deews irr

mihlestiba, un kas mihlestibâ paleef, tas paleef eefsch Deewa un Deews eefsch winna. Kahda swehtiba tur eefschâ, kad „eefsch Deewa“ effam, to Affaws fajuttis, D. ds. 73, 25. 26: Kas man irr debbestis? un kad —. Jebfchu man arr meefa un firds pamirft, tad tu, Deews, effi mannas firds patwehrums un manna dalka muhschigi. — Pee schahs perschas esmu daudsreis apstahjees un dohmajis, kâ gan Affaws to warrejis fazziht; un to turru par wiffaugstako wahrdu, ko kahda zilweziga dwehfele preefsch Deewa Dehla zilwekatapfchanas isrunnojusi, kad Deewa mihlestiba wehl pilligâ gohdibâ nebija parahbijusees. Tanni wahrda jaunahs testaments garâ eefschâ. Al kas ta gan par dwehfeli buhs bijusi, kas tâ warr fazziht: Kad til' es pee tewis, tad semme un paschas debbestis man nepatihf! Meefa un firds lai man arr pamirtu, tu tatschu effi mannas firds patwehrums un manna dalka muhschigi. Nu, behrni m., mehâ to sinnam: Gelfsch ta Deewa mihlestiba us mums atspihdejusti, ka Deews fawu Dehlu suhtijis pasaulê; un sinnam: Til lohti Deews pasauli mihlojis, ka winsch fawu paschu weenpeedsimmuscho Dehlu dewis. Zaur scho Deewa augsto darbu nu winna mihlestiba isleeta muhsu firdis; lai tad winna mihlojam, jo winsch muhs pa preefschu mihlojis. Ja, apsohlistimees:

Tew', fawu spehku, gribbu mihloht, tew' mihlofschu kâ glihtumu, es dsihshohs tew' ar weenu mihloht ar wiffu firdspeetizzibu; tew', fawu jauku gaischumu es mihlofschu lihds mirschanu.

Tew' mihlofschu, al dsihwibina, kâ draugu wiffustizzigu! Tu mannas dwehfel's gaischibina. tew' gohdadams es mihlofschu. Es tewi Deewa-jehrizu eemihlofschu kâ bruchtganu.

Dohd' mannam azzim affarinas, dohd' firdi schkisthu mihlibu, lai dwehfele eefsch mihlestibas is deenas eet us wairumu. Lai garâ un prahts us tewi stahw, mans Pestitajs, lihds paschu nahw'. Ds. gr. 534, 1. 2. 7.

Palmer's (Palmer, evangel. Katechetik) fakka gauschi pateefigi un rittigi: „Stohlmeistars labbi darrihs, ja winsch Deewa mihlestibas garru isskaidroschanu weeta behrneem labbal is dseefmahm Deewa mihlestibu mahza passht un apstattiht, kas winna irr; jo ar istulofchanahm un isskaidroschanahm schahdu mahzibu labbi newarr apgaust. Schahdas dseefmas ar weenu arr tas peeminnehts, kas muhs us mihlestibu prett Deewu pamuddina, pr. Deewa mihlestiba us mums, ar ko winsch muhs pa preefschu mihlojis.“ — Tahdas

dseefmas, kurras ihpaschâ stundâ, wai arr lassichanas stundâ warr apzerreht, warr buht schi: Grehts irr tewim, zilweks, saweht. Katrà perschâ peeminnehts, sawehz Deews mihlojams. 2 p.: Deews Tehws manni raddija. 3 p.: Deews Dehls manni pestija. 4 p.: Deews swehtais Gars manni swehti. 6 p.: Semme ar saweem labbumeem zc. — Tad wehl: Zil leela Deewa schelastiba. — Es temi teiz' ar fird' un mehl'. — Mihliba, kas raddijusi. — Kungz Jesus Krist, mans mihlakais. —

Man ar ween gauschi wehrâ leekams bijis, ka swehtem raksteem tikfai diwi wahrdi, kurrôs un zaur kurreem wiawi Deewa buhshanu isteiz: Deews irr gars; Deews irr mihlestiba. (Zahn. 4, 24; 1 Zahn. 4, 16). Wissas zittas noshmefchanas, ar kurrâhm Deewa buhshana aprakstita, tikfai falihdsinaschanas, p. pr. Deews irr pilz, gaisma, ahrste, farra-wihrs zc. Bet abbôs augfchejds isteikumôs ar ihsumâ Deewa buhshana istahstita, tâ lâ to is swehtem raksteem pasihstam. Deews irr gars, schinnis wahrdds wiawi buhshanas ahrpuffe wairak atspihd un te parahdahs wiawi patfundsiiba, besgalliba, muhschiba, wissfpehziiba, wissurklabtuhdamiba, wissinnadamiba, wissgudriiba. Deews irr mihlestiba, ar scheem wahrdeem raksti wairak Deewa buhshanas eefschpuffi apsihme un te peederz tahs ihpaschibas, kurras (dogmatika) par prahta-ihpaschibahm jeb tikfuma-ihpaschibahm sawz, wiawi swehtums, labbums, pateesiba, taisniba un swehta laimiba. Gars un mihlestiba eefsch Deewa (Deewâ) saweenoti, Deewa gruntsbuhshanu dibbina. Kad schahm dohmahm tahlaki patfal eet, tad reds, ka swehtee raksti mihlestibu us Deewu un zilwekeem kâ wissaugstako leetu, kâ wissleelako hausli warr proffihst: Kas mihlestibâ paleek, tas eefsch Deewa un Deews eefsch wiawi; wiansch dabbu dalku pee deewigahs dabbas un deewigahs buhshanas.

Us Deewu zerreht.

Sarunna.

1. Kas tas irr, us Deewu zerreht. D. dj. 118, 8: Labbafi irr, us to Kungu palautees, ne kâ us zilwekeem zerreht. Te diwi teikumî. Pirmâ teikumâ ta wahrda weetâ: zerreht, zits sawads wahrds bruhlehts; kursch? No ta nu warram noskahrst, kas tas irr:

us Deewu zerreht. Us Deewu palautees. To paschu tas ap-
 sime, kad runnajoht us sahdu fakkam: us to tu warri palaisstees.
 No tahdas palaufchanahs us Deewu tad wehl kaut kas zits isaug,
 fo D. ds. 37. 5 peeminn: Pawehli tam Kungam sawu zellu un
 zerre us wiinu, winsch gan darrihs. Schinni perscha paskubina-
 schana eefschâ: Atwehli Deewam sawas dschwibas zellu, palauees
 us wiinu. Kâ to lai darru? Zerre, tizzi, pahleezinajees, winsch
 ar tewi labbi darrihs. Kemsim nu to flacht pee pirmeja:
 Kas us Deewu zerre, tas us Deewu palaujahs un stipri
 tizz, ka Deews wissu labbi darra. Wehl ihfati: Us Deewu
 zerreht irr: tizzeht, ka Deews wissu labbi darra, fo ween darridams.

2. Bahr wissahm leetahm. Tâ pirmâis bauflis griibb. Deews
 falka: Es esnu taws Deews; ja tu to tizzi, tad tu atbildi pretti:
 Ja, tu effi mans Deews, un tas tâ faprohtams: Wifs, fo tu dari,
 man irr labb. Tahdus, kas to netizz, kas Deewam ne ka labba
 neustizz, fauz par neustizzigeem. Swehtem raksteem ta nosau-
 lumâ weeta wehl zittads, furru Ebr. 10, 35 atrohdam: Tapeh; ne-
 mettat noht sawu drohschibu (palaufchanohs), furrai leela alga. Tâ
 Njaba feewa sawu drohschibu nometta, jo kad kaunahs deenas nahja,
 tad ta us sawu wiiru fazzija: Wai tu wehl stipri turrees pee sa-
 was deewbihjaschanahs? lahdi Deewu un mirsti! Bet kad nu zilwe-
 kam kaut fa wajaga, kam winsch usstizjahs, no ka winsch wissu labbu
 zerre, tad winsch mekle scho un to, us fo zerreht un palautees.
 Redsefim, no ka swehtee raksti schinni leetâ muhs mekle atfargah.

1. Paschgudriba. Preesteri ustizzejahs sawai gudribai un leelam
 akminam un sawam sehgelam: Meks atgahdajamees, ka schis wilt-
 neeks wehl dschws buhdams &c. Bet — Jesus augschâ zekahs,
 tam neleeds zellu akmins leels; tee fargi kaunâ wellahs, — kas
 turrehs to, kas Deewa Dehs? Pee winneem peepildijusees schi per-
 schâ, Jer. 10, 23: Es sinnu, ak Kungs, ka zilwela zeksch pee wiina
 pascha nestahw (wiina pascha spehâ; wiina dohmaja, wiinu un
 Pilatus spehâ wifs stahwoht); pee wiira tas nestahw, ka winsch
 warretu sawu gahjumu pa reisi eetaisht. Sakk. 3, 5: Palauees
 us to Kungu no wiffas sawas firds un nepalauees us sawu gudribu.
 Tâ tee darra, kas falka, kâ to jau reis' reisahm dsird: Gan istif-
 schu; gan eeschu zauri (ar barribu, maifi, naudü). (Te peedert tas
 stahstinsch par Leeniti, deenestmeitu, tanni farunnâ: luhgschanas laiks
 un weeta.) Kas tâ dohma un runna, teem sawa sapraschana par

deewu, tee paschi darrahä par deewu, dohma bes Deewa fawu darbu gallä iswest un laupa Deewam gohdu. Kungs, darri jel Alitowela padohmu par gettibu, tä Dahwidä luhdsahä, un Deewä tä darrija. — 2. Baggatiba. Sakk. 11, 28: Kas us fawu baggatibu palaujähä, tas isnihä. (Jabs 31, 24 teizähä to ne kad nedarrijiä: Wai es esinu seltu par fawu zerribu lizziä? jeb us schihsto seltu fazzijiä: mans patwehrums?) Wehl taggad tahdi, kas dohma: Ko man wehl wajaga, man jau fawa nauda, us to warru drohfschi palautees; tä gettigais baggatais Jesus lihdsibä. — 3. Zilweli. D. ds. 146, 3: Nepalaujatees us leeleem fungeem, us zilweku-behrneem, kas newarr ne ko palihdseht. Ar weenu wahrdu falkoht, us katru zilweku warru, D. ds. 20, 8: Schee palaujähä us ratteem un sirgeem. Tä Waraiis darrija; tä Napoleons, kas, us Kreewsemmi nahkoht un dsirdoht, ka Alekanders, Kreewu keisarä, wiffäs Kreewu walstibas basnijäs bija lizziä Deewu luhgt, fazzija: Ar faweem 500,000 pihkeem es winnu luhgschanas faunä liffchu. Us fawu leelo warru palaudamees arr Nebukadnezarä fazzija us trim wihreem, Dan. 3, 15: Kursch irr tas Deewä, kas juhä no man-nahm rohlahm warretu ispehst? Tä Golijats leelijähä ar fawu meefas-spehku: Wai tad es esinu funs, ka tu ar fisli pee mannis nahz? nahz schurpu, es tewu meesu dohfschu putneem appaksch debbes. Tas patä (kas?) atgaddahä daudsreis pee laudim, kas zeenigi un par preekschneekeem walstë, pisehstä; pee mahjas-tehweem un mahtehm, kam kalpi un semmi laudis deen. Tä arr nedrihstiam palautees us to, ka laudis muhä mihko. Jesus us to nepalahwähä, Jerusalemë eejahdams. Laudis fauja: Dsianna, un ne nedelu wehlat: Sitt frustä! — Tee, kas fawu palauschanohä us Deewu nohst mettuschi un fawu zerribu us zittahm leetahm liffusch, tee wiffi faunä paliffusch: Absaloms ar Alitowelu. Golijats. Waraiis us sirgeem un ratteem. Gettigais baggatais. Serkes, kas ar pasaul' leelu farra-spehku Greekeem uskrittä un juhru liffa ar pahtagahm kappah, tapeh; ka ta bij eedrohfschinajufees, wianna tiltu fadausih. Napoleons. Kä katris no scheem te peeminneteem paliffa faunä? Un tä wehl ar ween schis swehto rakstu wahrds peepildahä, Jer. 17, 13: Wiffi, kas tewi atstahj, paliks faunä, jo (waina) tee atstahj to Kungu, ta dshwa uhdens awotu. — Tur pretti Dahwidä, ds. 22, 5. 6 isteiz, kas peedshwohtä: Us tewi mahfu tehwi zerrejusch un tee nepaliffa faunä. Apluhfosim jel no

ta arr kahdas leezibas. Abraams, kad tam saws dehs bij ja-
 appure, tizzeja, Deews buhshoht sawu wahrdu peepildiht (kurrū?),
 Deews warroht wiina dehlu, Ebr. 11, 19, no mirroneem usmohdi-
 naht. Trihs wihri, Dan. 3, us Nebukadnezaru: Mufsu Deews irr
 gan warrens muhs no ta deggofcha zepka isglabht un arri no tawas
 rohkas ispestiht, un — Deews ispestija. Dahwids, 2 Sam. 22, 30:
 Ar tewi warru us karrogeem laustees, ar sawu Deewu warru pahr
 muhreem leht. Us Golijatu: Tu palaujees us brunnahm — —, bet
 es palaujohs us to Deewu, fo tu apsmehjis, tas dohs tewi man
 rohkā, un — Deews dewa Golijatu wiina rohkā. Elijas: Al
 Kungs, lai jel scha behrna dwehsele atkal eeksch wiina nahf, 1 kehn.
 17, 21, un — Deews puisenu usmohdinaja. Elisa, 2 kehn. 6:
 Wairaf irr to, kas pee mums irr, ne fā to, kas pee winneem irr.
 Kas wehl wairaf tahdu leezibu gribb, tas leelu pulku atrohd Ebr. 11.

Kapehz pahr wiffahm leetahm? 1. Deews irr wiffsphe-
 zigš. D. ds. 60, 14: Ar Deewu darrifim stiprus darbus. Kā
 Dahwids to warr fazziht? Tee wihri fo pirmaf peeminnejam: Elijas,
 Danijela beedri, Abraams, wiffi to paschu apsinnauschees (fo?), un
 ij tahdas apsinnaš winnu palauschanahs zehlupees. Kad Israela
 behrni tukfnessi neustizigi paleef un ne mas nedohma, ka Deews spehj
 palihdseht, tad Deews fakka: Wai tad manna rohka paihsinata? Ko
 winsch Israela laudim tur gribb atgahdinahf? Peeminni: Bes palihga
 (kur? wahjibā, truhkumā, karrā, sweschumā, us wehtrainu juhru,
 firdsnemeerā) atstahjis Deews to wehl naw, kas tizz (ka winsch spehj
 un gribb palihdseht). Tam zelsch irr wiffur sinnams, tam netruhft
 padohma. Kas swaignes gaisōs stahda, kas faulei zellu spreesch,
 tas arr par tewi gahda, kad behdas tewi speesch. Tif spehzigš tu
 wehl taggadin, fā tu, Deews, bijis allaschin (wezzōs laifōs, ar ween).
 Wai kahds no jums sinn wehl kahdu dseefmu, kahdu perschu par
 Deewa wiffsphezigu, kas muhs warr eedrohschinahf? tas lai tad
 to peeminn. Truhkums ne kad tif leels newarr palift, ka warretu
 fazziht: Deews te newarr palihdseht. Behrā leekamu leezibu par
 to dohd Dahwida peedshwojums, 1 Sam. 23, 24—28. Dahwids irr
 tukfnessi us kahdu kalnu, Sauls scho kalnu aplenze ar saweem karrā-
 wihreem un gribb Dahwidu guhstiht, te nahza wehstnessis un fazzija:
 Steidsees un nahz, Wilisteeschi tawā semmē eekrittuschi un — Dah-
 wids irr isglabhts. Lutters fakka: Tas Deews, kas trihs wihrus
 no deggofcha zepka isglabhts, wehl dsihws. Ko winsch ar to gribb

fajzigt? un Lutters Deewa wiffspehzi bu fajuttis prett itt warreneem eenaidneekem, pahwestu un kejaru. Behrni, tapeh; neatmettat fawu drohfschibu un palauschanohs, kad leelaki paleekat. Ja tu nabbags, tad dohma — man baggats Tehws. Ja tu weentuliba un fweeschumâ, dohma — tehws un mahte manni atstahj, bet tas Kungs manni usnem, D. dj. 27, 10. Ja firðs tewi grihb pasuddinaht fawu grehtu deht, neishmissejees, ustizzees Deewam, dohma — Deews irr leelaks ne fâ muhsu firðs, 1 Jahr. 3, 20. Ja, Deews warr no pat nahwes isglahbt. 2. Schelligs. Kad zilweki mums arr daudfreif spehtu palihdseht, ar naudu p. pr., mehß wiænneem tomeht neustizzeemes; tapeh; ne? Mehß sinnam, wiæni negrihb. Bet kad Deews tannis perschâs, kurras peeminneju, fâ p. pr.: Nemettat noht fawu drohfschibu — muhs pamuddina, wiænneem ustizzeetes, tad winsch teescham grihb wiffu mums par labbu darriht. Sinnam jau arr, fâ winsch pats irr wiffleelaka mihlestiba. D. dj. 103, 13: Kâ tehws par behrneem apschelajahs, tã pat tas Kungs tohs scheloh, kas wiænne bihtahs. Ko tad peh; scheem wahrdeem warram no wiænne zerreht? Kapeh;? Tehwa-mihlestiba. G. 49, 15: Wai arr feewa fawu sihdamo behrnu —. Prohtat, wairak ne fâ tehwa- un mahtes-mihlestiba. Winsch irr pats ihstais tehws un wiffa tehwa- un mahtes-mihlestiba semmes wirfû tikkai wahjsh atspihdums no wiænne besgalligahs mihlestibas. Scho fawu tehwa mihlestibu Deews wiffstipraki parahdijis, jaur to, fâ winsch fawu Dehlu pee mums nabbageem pasudduscheem suhtijis, jo: Tik lohti Deews pasauli mihlojis —. Taisniba tadeht apustulam, kas fakka: Kas fawu Dehlu mums dahwinajis, fâ tas ar to paschu mums nedahwinahs wiffas lectas! Rohm. 8. Kâ winsch to dohma? Ja, tas, kas tew to wifflabbako dohd, tew teescham arr wiffu zittu, wiffmasako dohs. Jesus jau Matt. 6 arr fakka: Kas tew dsihwibu dohd, tas dsihwibai teescham arr barribu dohs. Un kas tem meefas dohd, dohs, teescham arr meefahm drehbes. Tapeh; b. m., kad jums pasaulê kahdreif arr flikti klahthohs, schodeen, rihtu, wiffzauru gaddu, desmit gaddu, lai gan juhs Deewu luhguschî, strahdajuschî, pazeetigi zeetuschî; nemattat noht fawu drohfschibu un palauschanohs us Deewu. Ar kahdahm dohmahm juhs to zeet turrefeet? Deews irr mihlestiba. Kad zilweks atraujahs, us Deewu jalaujahs, kad laudis itt atstahjahs, tad Deewa palihgs kahjâs, dj. gr. 493, 11. Leekat to wehrâ; kas tas bij? Tur klaht weens bihbeles-wahrðs; to peeminneschu wiffu, tã fâ tas stahw Gbr. 13, 5:

Winfch irr fazzijis: Es tewi neatstahfchu nedf tewi pamettifchu. Winfch, kurfch? Wiffpfehzigais, wiffchehligais; winfch to fazzijis — un ta Kunga wahrd's irr pateefigs un fo winfch apfohla, to winfch arr darra. Ko tad winfch apfohlijis? Es tewi, weenu pafchu, weentuli, wahjo, atftah to, nelaimigo, fo wiffa pafaula atftahj, neatstahfchu. Wai gribbat d'fihwu leezibu pee fcha wahrda, fo Deews fazzijis: Es tewi neatstahfchu nedf pamettifchu, un fo winfch itt fà preeka-wahrd'u fahdà dwehfelè eerunnajis? Laffat Jof. 1, 5. 6: Ne weens tawâ preekfchâ nepastahwehs wiffâ tawâ d'fihwibas laikâ — —. Reaimir-
 fiat ar to „bet“ kas tur flah't. Tur pat stahw tahlaf 7. 8 p.: Tur-
 rees un darri pehz bauflibas zc., tad taweem zelleem labbi ifdohfees. Daudj nelaimigee to negribb peenemt. Ko negribb peenemt? —
 3. Wiffgudris. Zilwefi ikreis nesinn un neifwehlejahs to, kas lab's, derrigs; p. pr. Refabeams dohmaja, labbaki effoht, bahrgi ar laudim runnaht. Dafchi wezzafi dohma: behrnus newajagoht strahpeht; behrneem fawa walka jataujoht; dehls, kas nu pat mahzibâ ifgahjis, neffahs fà jaunfungs; meitai prahts uf gohdeem un bal-
 lehm; fauns fcho wai to darbu strahdaht; gribb eet wiffjaunafâ mohdè gehrbusees. Wiffseem fcheem wezzakeem truhft gudribas un nenoproht fawu behrnu labflahfchanohs. Bet Deews? Tehwam ne-
 buhs tuh'dal wehleht to, fo behrni luhdsjahs fpehleht: tà ir muhsu Deewinfch proht, kad un fo buhs behrneem doht. — Tà mihtais Deews neschaubigi fawu zellu eet un Jahsepam 13 gaddu leef behdâs fmaht, un tad wehl winna palihdsibas ftunda nahf; fawu Swehto, kas no ne fahda grehka nesinnaja, winfch laifch frustâ fift, jo winfch fimm, fo zaur to darriht; pirmohs kristitohs winfch 300 gaddu lauj wajaht. Te tiffai trihs notiffumi, fo peeminneju, un meh's, tuht-
 ftofeh' gaddus pehz fcheem notiffumeem wehla' d'fihwodami, fakkam ar Pahwilu apustuli, Rohm. 11, 23: Ak tu Deewa baggatibas, gudribas un atfihfchanas d'flums! jo zaur to, fa Jesus frustâ fifts, winfch pats atfal paaugfinahts un pafaula atpeftita; affinsleezineeku affinis bija kristigahs draudses fehla; fà tas faprohtams? Tapehz, behrni, neallojatees dohmajoht, te Deews nedarra pareifi un tur ne — daudj leetus, leels faufums; tam waj tam newajadseja mirt, fchai wai tai nelaimi newajadseja pah'r to semmi, pah'r to weetu nahkt, newajadseja pah'r manni nahkt. Kas juhs lai fawalda, tà nedohmaht? Deews irr wiffgudris. Df. gr. 373. 17: Tew prahtu buhs ar meeru list; noluhko, fo Deews darr'. Kas wif-

feem labbi warr istift, tew' arr apgahdaht warr. Ne weenam behnam newajadsetu no skohlas abrà eet, scho perschinu nemahjedamam. — 4. Wissinnohsch, wissurklabteffohsch. Us saweem wezzakeem newarri pa wissam palautees, lai tee arr buhtu warreni, schehligi un gudri, tu jau ne-effi ar ween pee winnaem klah; jums no wezzakeem jaskirrah's un winni nu nesinn juhfu dshwofchanu, juhfu wajadshbas, juhfu truhkumus. Bet: Juhfu Tehws gan sinna, fo jums wajaga, tà Jesus fakka. Kà tà? D. ds. 139: Lai es eemu wai gultu, tad tu effi apfahrt manni un isluhfo wissus mannus zellus. Jer. 32, 19: Lawas azzis stahw wallà pah'r wisseem zilwefu = behrnu zelleem. D. ds. 23: Un jeb'schu es nahwes-ehnas eeleijà —. Bes Deewa sinnas un gribbas ne mats no juhfu galwas nekriht, — Zaur sawu klah'tbuh'schanu un wissinnaschanu Deews eepreezinaja un meerinaja: Ahgari tufsnéffi; kà? Jehkabu weentulibà, 1 Mohs. 28, 15: Es esmu ar tewi un tewi pasargaschu wissur, kur tu staigasi. (Puikas, kad jums deenas no tehwa un mahtes jaskirrah's un sweschumà jaaiseet, tad scho wahrdu sawà zella-fohmà nemmat lihds, wai wehl labba', sawà firdi). Danijelu: Deews sawu engeli suhtijis, tas lauwu rihkli aisturrejis. Elisu: Wairak irr to, kas pee mums —; Kungs, atdarri winnam azzis, 2 lehn. 6. Tu arr to sajuttisi; fo? — 5. Mufschigs. Tee'sham teefa, us ne fo newarr palautees, jo pehdigi wiss isnihtst. Tehws un mahte manni atstahj; kad tees'ham? Bet Deews, D. ds. 90: Kungs, tu effi mums par patwehrum un raddu raddeem. I. i. ar weemu; kapeh? D. ds. 102, 28 atbildehts: Tu paleezi tahds pats un tawi gaddi nebeigfees. Wahzeescheem fakkamswahrd's: Wezzais Deews wehl dshws. Wezzais Deews, us fo laudis ar ween' zerrejuschi un kurru zerriba ne kad naw faunà palikkusi, wehl dshws, wehl naw mirris, us winnu wehl schodeen warri zerreht. Nu tad, darri to; pawehli winnam sawus zellus arr behdàs un truhkumòs, arr nahwè, ir pat peh; nahwes. — Igi par to esmu runnais; par fo? Juh's gribbeju tahdà tizzibà zeeschi eestiprinaht un faktu beidsot wehl diwus wahrdus: Labbaki irr, us to Kungu palautees, ne kà us zilwekeem zerreht un us sawu naudu un laimi. Un: Remetat noht sawu drohschibu, kurrai leela alga.

3. Kà ta parahdahs. Zereschana us Deewu tà pat kà bihsaschanahs preesch Deewa un mihlestiba us winna irr eeschiga leeta; bet no firds pillibas mutte un dshwofchana pah'rpluhst, jeb arr: tas

muttê un dšihwoſchanâ pluhſt pahri. Râ tad nu wiſſpirmat ſchi zerreſchana jeb palauſchanahs uſ Deewu pee zilweka parahdahs? 1. Winſch palaujahs uſ Deewa wahrdeem. Deewa wahrdi leelakai dallai apſohliſchana un draudeſchana. Uſ Deewu zerrejoht tu palaujees uſ fahdu bihbeles-perſchu, fo tu mahzijees, un lai tu gan ar ſawahm paſchahm azzim redſetu ſcho perſchu pa wiſſam ohtradi peepildotees. Lutters noſtkummufchahm dwehſelehm daudſreif grahmataſ rakſtija, kurrâs ſchi perſchina atraddahs: Winſch irr fazjijis: Es tewi neatſtahſchu nedſ pamettiſchu. Weenam ſchi bihbeles-perſchina naw ne kapeikas wehrtâ; ohtris to preeku, kaſ wiannâ eefſchâ, ne prett millijoneem nepahrdohtu. ſchi leela diwejadiba firđi atrohđahs. Pirmais Deewam neuſtizzahs, tapeh; Deewa wahrdeem arr ne; ohtrais abbeem. Peeminnat man bihbeles-perſchas tahđas, kâ jau pirmat dširđejam, uſ kurrâhm ittin drohſchi japałaujahs, ja ſawu palauſchanohs gribbam parahđiht. Pawehli tam Kungam — Wiſſi juhſu matti —. Labbaki irr, uſ to Kungu —. Wehs ſinnam, ka tee, kaſ Deewu —. Te klaht arr peeſkaitu jaukaſ dſeeſmas un tahs perſchas, kurrâs itt ihſti uſ Deewa wahrdu pamattu taiſtâs: Pawehlees tawâs mohkâs —. Mans fargâs un gans —. Kaſ Deewam debbeſis leek —. Weſ palihga atſtahjijis —. Tew prahtu buhs ar meeru liſt —. 2. Winſch palaiſchahs uſ Deewu ſawâ dšihwibas-zeklâ. To ſchi perſcha praſſa: Pawehli tam —. Pawehli, atdohti, atwehli ſawu zeklu, pa kurru tew dšihwojoht jaſtaiga, laimê un nelaimê. Jums maſu ſtahſtiau ſtahſtiſchu. Kugge biſa uſ wehtrainu juhru leelâs breeſmâs, jo wehtra un wilri to ſchurp' un turpu ſwaidija. Katris par to brihnijahs, ka ſtuhrmana maſais dehlis tik meerigs ſehdeja. Puiſenu praſſoht, wai ſchim ne-eſſoht bailes, maſais atbildeja: Tehws ſehſch pee ſtuhres. ſchi irr lihđſiba un leekat tai ſihmetees uſ tahdu, kaſ uſ Deewu palaujahs. — ſchahda palauſchanahs darra drohſchu prahtu tur eet, kur Deews ſauz, lai zekli gan buhtu aſſi un zeeti. Abraams gribb ſawu dehlu uppureht; kapeh;? Lutteri keiſars uſ Wormſi aijinaja. Katris wiannam dewa padohmu, lai ne-eectoht, wiannam tâ pat notikſchoht kâ Hufſam. Lutters: ja weſſels nebuđdams newarreſchu aiſeet, tad liſſchu wahjſch aiſweſtees, jo es neſchahubohs, ka Deews aijina, kad keiſars aijina. D. dſ. 84, 12. 13: Tas Kungs irr par ſauli (doht un uſturra dšihwibu) un preekſchurramahm brunnahm (fargafchanu); winſch labbumu teem neatraus kaſ nenofeedſibâ ſtaigâ. Kungs

Zebaot, fwehtigs irr tas zilweks, kas uf temi palaujajs! Es Deewam pawehl' mannu leet', lai darr' ar mann', tà pascham schleet. Behz Deewa prah' lai noteek man, tas pats man zeenâ leekams. Kungs, tà tew tihf, ar mann' tà darr', ne kad man kas buhs pretti. Behrni, neminat schahs perschinâs par fakkam'wahrdeem uf sawu dschwibas-zekku lihds. — 3. Winſch luhds Deewu behdâs. Rahdâ wihsê luhgſchana palauſchanohs uf Deewu parahda? D. ds. 77, 11: Ta Wiſſaugſtaja labba rohka to warr nogreest. Winſch warr palihdscht. D. ds. 121, 1: Es pazekku sawas azzis uf teem kalneem, no kurrenes man palihdsiba nahf; un lai nedohmatum, itt ka kalni buhtu par palihdsjetajeem, tad 2 p. ſtahw: Manna palihdsiba nahf no ta Kunga, kas debbeſi un ſemmi darrijis. Laſſat wiſſu ſcho dſeesmu. Palah-wigais wiſſas behdas, kas tam guk uf ſirdi, no ſewis aiſluhds proh-jam un tahs mett uf to Kungu. D. ds. 55, 23: Mett' ſawu naſtu uf to Kungu. Naſtu, wiſſu, kas tew tà gruhts ſwars ſirdi ſpeech; peemimmat kaut ko; mett' to uf to Kungu; kapehz? Tew naw ne weena mihlaka drauga; kapehz? ne weena ſtipraka drauga; kapehz? ne weena kluffaka drauga; ne weena gudraka drauga. Tâ Jeſus tas Kungs Geſſemanê darrija. — 4. Winſch irr kluff un pazetigs. Truhkums, nabbadſiba, wahjiba, kauns paſaules preekſchâ, kad newainigi neſſam, mums nepatihf; un warr buht gad-deem mums tas jazeekſch. Tur dwehſele drihs paleek nepazetiga, nemeeriga. Bet ko tas darra, kas ſawam Deewam uſtizzahs? Laſſat, tà ſtahw D. ds. 42, 12: Ko tu behdajees, manna dwehſele un eſſi tit nemeeriga eekſch mannim? (tà winſch nemerrigo dwehſeli uſrunna un nu winnai dohd to padohnu:) Zerre uf Deewu (kas tas irr?), jo es winnam wehl pateikſchu, ka tas mannâ waigam par peſtiſchanu un mans Deews irr. Ef. 40, 31: Kas uf to Kungu palaujajs, dabbuhs jaunu ſpehku, winni ſrees augſchâ ar ſpahrneem tà ehrgli, winni tezzehs un nepeekuffihs, winni ſtaigahs un nenogurs. Rahda apſohliſchana te kluffai gaidiſchanai? Tâ pat arr Ef. 30, 15: Zaur kluffu buhſchanu un zerribu juhs warrat ſtipri buht. Tahda kluffa, lehna, pazetiga ſirds, kas wiſſâs zeeſchanâs azzis uf to Kungu pazek, (tà bilſchu-mahletaji Jeſu pee fruſta nomahle; ko winni ar to gribb rahdiht?), irr dahrga Deewa preekſchâ, 1 Peht. 3, 4; ſcho wahrdu paturrat; kahds tas bija? Pehteris to (ko?) tanni weetâ ihpaſchi ſeewahm rakſijis; leekat to wehrâ, meitenes mihlahs. Tahdu kluffu, pazetigu zilweku fakkam'warhdi irr: Râ Deews gribb. Taws

prahts lai noreek. — 5. Winſch tizz, fa ir nelaimi winnam beidsoht par labbu jaisdohdahs. Zjabs: Tas Kungs dewis — —. Prohtat, winſch flawe Deewa wahrdu arr tad, kad Deews winnam wiſſu panehmis. Kapeh? Danijela trihs beedri tizzeja, fa Deews tohs no ugguns warroht iſpeſiht, un ja winſch to arr nedarritu, ta winni flaht peeleeſ, tad tomehr tew buhs ſinnaht, fa mehſ tauwu bildi nepeeluhgſim. Prohtat, lai winneem arr par to buhtu nahwe jazeefch, tad tai winneem par labbu jaisdohdahs. Kriſtoſtomſ mehds fa fazzih: Deews lai irr flawehts par wiſſu. Un tomehr winnu no mahzitaja-ammata Konſtantinopelê nozehla, no ſemmes iſdſinna un uſ kahdu tufſchu, auſtu weetu aifraidija, wajaja, winnam bija pa ſneegeem un leddu farrâ no eenaidneefkeem, jabehg bads jazeefch un to apgabbalu mehris baidija. Ko dohmajat, kurri bija winna pehdigee wahrdi wiſſas ſchinnis breeſmâs un iſbailês? Deews lai irr flawehts par wiſſu. Tahds prahts arri Jahſepam bija: Zuhſ dohmajat ar manni launu darriht (pahrdohdami), bet Deews to par labbu greeſis, itt fâ tas ſchodeen irr. Glabbajat tahdu pakauſchanahs-prahtu, behrni. Un ja kahda zeeſhana ne maſ negribb beigtees, tad tizzat: Deews to taf beidsoht jauki gallâ iſweddihs. Bet tad arr gaidat, kamehr beigums flaht un ne-eegribba-tees pee eefahfuma jau beigumu redſeht.

Weenreiſ taf ta reiſa buhs, wiſſahm behdahm gals kad rafſees; gruhſtaſ juhgs reiſ noxemtſ kluhs; weenreiſ wiſſas bailes ſtafſees; behdu-afmins nowelfees un par ſeltu pahrwehrſees.

Weenreiſ pluhſim roſites; weenreiſ taf mehſ zauri nahſim zaur tahs ſmilſchu-tuſſneſſes; weenreiſ preeku baudiht ſahſim; weenreiſ nahwe pahrzeeſta, behdu-juhra iſbirſta.

(Zjſas dſeeſm. 2. drikk. 67.)

Ja behrneem gribb kahdreis ihſti dſihwi tahdu prohwi preekſchâ zelt, kurrâ garraki un plaſchaki tahdu wihru rahda, fas ihſti un gruntigi ſawam Deewam uſtizejees, tad labbaſu newarr atrast, fâ Lutteri. No winna un par winnu te daſchu wahrdu peeminneſchu, fas mums ſcha Deewa wihra firſdsſillumâ laiſch eeflattitees. — Rajetans, pahweſta ſuhſihts, Lutteri waizaja, fur ſchis, kam waldneeku aiſſtahweſchana pa wiſſam truhtſtoht, gan warroht drohſch buht preekſch pahweſta warras. Appakſch debbes, ta Lutters atbildeja. — Ap 1520 rahdijahs, itt fâ Lutteram un winna eefahftam darbam ſlikti klahſtohs, winſch liſſahs pagallam atſtahts; furſirſta

padohmneeki wiannam bija pretti, tapeh; ka Lutters tif bahrgi rakstija; Jurris, Sakschu herzogs, traffoja, ne weens Lutteri gaischi neaisstahweja. Te peedahwajahs Franzis no Sifingenas un zitti brunnefungi, wiannu mahjoht, fargaht un glahbt. Lutters Spalatinam, pilsmahzitajam, atbildeja: To glahbschanu, kas man dahwata, nenizzinaju, bet gribbu tikkai Kristu ween par glahbeju. Winna wahrdi kurrus 1521 us Wormsi eetoht runnaja, pasihstami: Ja wianni tahdu ugguni uskurinatu, kas starp Wormsi un Wittenbergu lihds debbesim sneegtohs, tomehr eeschu turp: Ja Wormse buhtu tif dauds wellu, ka daktiau us jumteem, tomehr eeschu turp. Lutteram 1522 Wartburga effoht, Wittenbergâ nemeeri zehlahs. Lutters steidsahs turp, nebehdadams ne par sawa semmes-tehwa nepatikschanu, ne par Jurru herzoga breesmigahm dufmahm, ne par keisara rakstu, kurrâ bija pawehlehts: „to zilweta gihmi un muhtu drehbês pahrgehrbuschohs wellu, Mahrtinu Lutteri, ne mahjoht, ne barroht, ne dirdiht, bet tur pretti to, fur ween rahditohs, guhstihst un faseetu pee keisara aiswest.“ Kurfirstim tadehl taisnibu fakkohst gan bija ruhpes leelu leelahs Luttera dehl un tam ne mas negribbeja atkaut, no Wartburgas us Wittenbergu dohtees. Te Lutters ka behgshus no Wartburgas aisgahja un zekâ us Wittenbergu buhdams wunsch kurfirstim grahmatu rakstija, wisspreezigas pakauschanahs us Deewu un apbrinomas labprahntibas pillu. Starp jitteem wahrdeem tur schee: „Us Wittenbergu eemu dauds augstaka ne ka kurfirsta fargashana stahwedams. Man arr nenahf ne prahta, no Zuhfu shehlastibas patwehrumu luhgt. Man wehl schkeet, ka es Zuhfu shehlastibu wairak fargaju, ne ka ta manni warr fargaht; tur klaht, kad es sinnatu, ka Zuhfu shehlastiba manni warretu un gribbetu fargaht, tad es ne mas ne-eetu turp. Schai leetai nedrihst un newarr ne weens sohbins padohmu doht wai palihdseht; te Deewam weenam pascham jadarbojahs bes zilwetu ruhpehm un palihga. Ar to man dakas kohpa, tas zittads wihs, ne ka Jurra herzoga; tas manni gan labbi pasihst un es wiannu arr pa drufku. Ja Zuhfu shehlastiba tizzetu, tad ta Deewa gohdibu redsetu; bet kad Winna nu netizz, tad Ta wehl ne neeka naw redsejufi. Deewam lai flaw' un gohds muhschigi. Amen.“ — Ta pat pakauschanahs pillas tahs jaukahs grahmatas, to wunsch is Koburgas saweem bailigeem draugeem rakstija, kas 1530 Augsburga us runnas-deenu bija fapulzejuschees. Daschas jaukas weetas is tahm te israkstisim. „Muhfu darbi stahw ta rohkâ, kas

us labprahtigato wihsî warr fazzihî: Ne weens tohs neisraus no man-
 nahm rohkahm. Es arr negribbetu un arr nebuhtu drohschi, fa tee
 muhsu rohkâs stahwetu. Man dauds leetas bijuschas rohkâ un wiffas
 tahs man pasudduschas; bet tahs, fo is sawahm rohkahm abrà winna
 rohkâs esmu warrejis mest, tahs wehl wesselas un naw sudduschas;
 jo teefa irr: Deews irr muhsu patwehrums un stiprums, un atkal:
 Tu, Kungs, tohs neatstahj, kas tewi mefle. Buhsim drohschi eefsch
 Kristus. Jo tapehz fa winsch dsihwo, mehs arr dsihwoim un winsch,
 ja nomirsim, seewu un behrnus gan apgahdahs. Uj kurreni esmu
 aizinahs (us Plugsburgu), tur ar Kristus palihgu drohschi eefschu, lai gan
 ar tahdahm dohmahm kaujohs, fa ir neaizinahs gribbetu uj turreni
 eet." — Melanktonam: Zuhfu leelahs ruhpes, kurras Zuh's wahrdsina-
 joht, kâ rakstiat, es no firds eenihstu. Ka tahs Zuhfu firdi tã pahrnem-
 naw muhsu leela darba, bet muhsu netizzibas waina. Un lai tahs
 gan buhtu tif leelas, tad taf tas arr leels, kas muhsu darbu eefahjis
 un to wedd, jo tas naw muhsu darbs. Ja muhsu darbs naw tai-
 fnis, tad no ta atkahpsimees, bet ja winsch taifnis, kapehz tad Deewu,
 kas tif leelas apsohlishchanas dewis, par melfuli darram, kad winsch
 mums leef buht prahtã jautreem un meerigeem: Wiffas sawas suhd-
 schanahs, tã winsch fazzijis, mettat us to Kungu. Tas Kungs irr
 tuhwu wiffahm apbehdinatahm firdim. Wai dohmajat, fa winsch
 to wehjà runnajis, wai sawus wahrds appatsch kahjahm mettis?
 Kad dsihredschu, fa Zums ar sawu darbu flikti eet, tad meerã nepa-
 lischu; es steigshohs pee Zums, lai warru redseht, zil breefmigi
 wels sawus sohbus no wiffahm pusseshm rahda. Man tas nepatihf,
 fa sawã grahamatã rakstiat, Zuh's essat man, kã schahs leetas galwai,
 klawisjusch; es negribbu ne kas buht, ne fo pawehleht, negribbu arr
 par wirsneeku littees faukt. Ja schis darbs naw arri Zuhfu darbs
 un ja Zums pee ta naw tif pat dallas, kã man, tad lai arr nesakka,
 fa winsch mans un no mamis Zums usdohts; zittadi es to weens
 pats wadditu, ja winsch mans ween buhtu. Deews muhsu darbu
 ihpaschã weeta lizzis un scho weetu nosauz tizzibu, kurrã wiffas leetas
 stahw, kurras mehs newarram ne redseht ne saprast. Kas tahs gribb
 redseht, flattihî un taustihî, kã Zuh's darrat, tam firdsehsti un kaut-
 schana par algu, un schi alga Zums tikfusi pascheem negribboht.
 Lai tas Kungs Zums un zitteem tizzibu wairo; kad Zums ta irr,
 fo tad Zums wels un pafaule warrehs schahdeht? — Dhtru deenu
 winsch atkal Melanktonam rakstija: Teescham nesinnu, Wihlippa

kungs mihlais, ko Jums ihsti lai rakstu, tik daschadi man ap firbi
 Zuhfu neswehto un nederrigo ruhpu dehl. Wai tad tas warr melli
 buht, ka Deewa sawu Dehlu par mums dewis, Rohm. 8, tad mehs
 jo nelaimigi par wisseem raddijumeem. Bet ja tas teesa, ko tad
 kaujamees ar neleetigahm bailehm, ismiffeschanohs, ruhpehm, behdahm?
 itt ka winfch mums tahdas neezigäs leetäs negribbetu palihdseht,
 tadehl ka sawu Dehlu par mums dewis, jeb itt ka wellam buhtu
 wairaf spehka, ne ka winnam. Es esmu jautris un meerigs, jo
 sinnu, ka muhf u leeta taifna un pateesiga un, kas wehl wairaf,
 Deewa pascha leeta. Tapehz es gan driht ta ka leeks flattitajs ween,
 un negribbetu dufmigeem un firdigeem pahwestneekeem ne matta lau-
 siht. Ja mehs krihtam, tad Kristus kriht lihds, prohtat pasaules
 waliditajs. Un ja winfch arr kristu, tad es gribbu mihlaki ar Kristu
 gahstees, ne ka ar keisar u stahwu palift. Nemettisim deewigahs ap-
 sohlichanas un meerinaschanas pahr galwu, ka: Wissas sawas suh-
 dishanahs mettat us to Kungu; un: Pawehli tam Kungam sawu
 zellu un zerre us winnu, un wehl zittas. Mums naw tahdas bihbeles-
 perschas us zell-kauleem rahpojotees no Rohmas wai no Jerusalemes
 jaatnes. Bet kad nu mums to tahdu daudj irr un tahs ar weenu
 bruhkejam, tad tahs wehra neleekam. Tas naw labbi. Sinnu gan,
 ka tas no tizzibas wahjuma zellahs. Bet luhgfimees ar apustuleem:
 Kungs, stiprini mums tizzibu. Nu tad, lai winni darbojahs, winni
 wehl naw isdarbojuschees. Jesus tas Kungs lai Jums palihds, ka
 Zuhfu tizziba ne-eet masuma, bet aug un uswahr. Es luhdsu par
 Jums, esmu luhdsis un wehl luhgschu. Arr ne mas neschaubohs,
 ka jau esmu paklausihst, jo juhtu to Amen sawa firdi. Ja tas ne-
 noteef, ko luhdsam, tad taf faut kas zits notizzihst, kas buhs wehl
 jo labbaks. Mehs taf arr gaidam us nahkofcho walstibu, lai gan ta
 te wissur truhst.

Stahstis par maso Pehteri. Jauns wai wezs to labpraht klau-
 sifees, few par mahzibu, un skohlmeistars arr zittadi wehl to sinnahs
 leeta list. — Franzija bija nabbaga puisens, winnu katris sawa
 par maso Pehteri. Winnam nebija ne tehwa ne mahtes un bij sawa
 maisite durru preekscha jadeedele. Puisens mahzeja smukki dseedaht
 un ta winfch retti ween no kahdahm durrim tuffcha aishahja. Bet
 winnam bija tahds ehrmohts eeraddums, ka ar ween bij eenhmees
 fazzihst: Tas nahf no augfchenes. Prohti winna tehws tam
 us nahwes-gultu — warr buht ka winnam arr ne kahdas gultas
 nebuhs bijufchas, jo bija gluschi nabbags — bija fazzijis: Pehterihst

mihlais, tu nu paleez weens pats un pasaulē tew daudsreis gaddisees, kas tew nepatiks. Bet dohna ar ween: Tas wifs nahk no augšenes, tad tew nahksees weegli, wissu panest. To masais Pehteris bija eewehrojis, un lai winnam tas nepeemirstohs, tad winsch to ar ween tik dikti (dikni) dohmaja, ka warreja sadirdeht: tas nahk no augšenes. Kad winsch pee kahda lohga peeklaudsinaja un eefschā fauja: Kas tur irr? tad winsch atbildeja: Masam Pehteram kahdu dahwanu. Daschreis winsch ahra arr tahdu perschu dseedaja: Jel kahdu dahwaniku Pehteram! Bes zeppures, ar bassahm kahjahm winsch eet us sawahm debbes-mahjahm; ne kahdas mantas pasaulē naw tam. Tad tuhlin jau sinnaja, kursch ahra un winnam pasneedja kaut ko zaur lohgu wai pa durrim. Bet par katru dahwanu winsch pateizahs ar scheem wahrdeem: Paldees, tas nahk no augšenes. Leelaks palizzis masais Pehteris sahka pahrdohmaht, ko tee wahrdi apshmejoht: Tas nahk no augšenes. Un saprattigs buhdams winsch drihs no Prattā, ka grehts newarroht no Deewa nahkt; bet kad nu tomehr jatizzoht, ka Deews pasauli waldoht, tad warroht gan pee wissa, kas gaddahs, fazzih: Tas nahk no augšenes. Bet to tizzoht winnam arr naw wihlees. Jo kahdreis tam zaur pilssehtu eetoht leela wehtra fazehlahs un daktinsch no jumta kridams winnam krita us plezzu, tā ka to semmē pasitta. Winna pirmais wahrds bija: Tas nahk no augšenes. Laudis winnu isfmehja, fazzidami, daktinsch sinams jau no augšenes semmē krihtoh, ne no semmes us augschu; bet tee nesapratta, ko winsch dohmaja. Un redsi, weenu minuti wehla ta patti wehtra tanni paschā eelā wesselu juntu nogahsa, zaur ko trihs zilweki us eelu gallu dabuja. Ja nu masais Pehteris buhtu us preeschu gahjis, tad winsch tanni azzumirklī, kad junts nogahsahs, buhtu tajā weetā nahzis un buhtu arr nosists. Tad nu tas teescham nahza no augšenes, ka daktinsch winnam uskrita; tomehr ne tikkai no jumta, bet wehl augstaki, no debbesim semmē. Zittureis tam grahmata bij jaaisnefs baggatam fungam ohtra pilssehtā, un winnam bija peefazzihis, tschakli steigtees. Zekā winnam pahr uhdens-grahwi bij jalez. Bet grahwis bija plats, masais Pehteris krita eefschā un buhtu gan drihs noslihjis. Grahmata palikka dublōs un to newarreja wairs atrast. Masais Pehteris, tik ko us kahjahm tizzis, fazzija: Tas nahk no augšenes. Winsch greesahs atkal atpakkal un stahstija baggatam fungam sawu nelaimi. Bet tas, bes galla dusmigs palizzis, to ar pahtagu pa

durrim isdinnu. Us eelu tizzis masais Pehteris fazzija: Tas nahf no augfchenes. Dhtru deenu tas pats baggatais fungs Pehteri pee fewis leef atazinahf un fakka: Wai dsirdi, fche tew diwi dukfati par to, fa tu grahwî eekritti. Ja grahmata riktigi fawâ ihstâ weetâ buhtu tiffufi, tad es buhtu ittin nelaimigs, jo tahs leetas ahtri pahrgrohsijufchahs. — Wehl dauds tahdu stahstiku par maso Pehteri warretu peeminneht. Kad winfch jau par leelo Pehteri bija palizzis — lai gan winnu wehl weenahdi par maso Pehteri fauza —, atnahza baggats Angleets, tas no winna dsirdejis, to lifka pee fewis atfaukt un gribbeja winnam kahdu dahwanu doht. Masam Pehteram istabâ eenahfufcham Anglis praaffija: Nu, Pehter, fo dohma, kapehz tewi lifku fchurpu aizinahf? Pehteris atbildeja: Tas nahf no augfchenes. Tas Anglam patifka. Ahtri apdohmajees winfch uf Pehteri fazzija: Lai tew paleef taifniba, tewi peenemfchu par fullaini un tew labbi ees; wai gribbi panemtees? Tas nahf no augfchenes, tà Pehteris atbildeja, kapehz tad lai nepanemtohs? Baggatais Anglis winnu few æhema lihds. Mums wiffeem bija fchehl, fa winfch waird pee muhfû lohgeem nenahza, fawas jaulahs dseefmas dseedahf. Bet winnam pafcham jau fenn tahda deedeleschana reeba un mahzijeess winfch nebija ne fo, tapehz winnam gan labpraht to laimi ufwehlejahm, fa kahds par to gahdaja. Behz ilga laifa dsirdejam, fa baggatais Anglis mirstohf winnam leelu pulku naudas effohf nowehlejis un fa tas taggad par turrigu wihru palizzis Birningamâ dsihwojohf. Bet pee wiffa, kas noteef, winfch wehl ar weenu fakka: Tas nahf no augfchenes.

Dhtrais bauflis.

Tew nebuhs Deewa fawa Kunga wahrdu neleetigi walkahf; jo tas Kungs to nesohditu nepamettihs, kas winna wahrdu welti walka.

Kas tas irr?

Mums buhs Deewu bihtees un mihstohf, lai pee winna wahrda ne lahdam, nedf nepateefi Deewu minnam, ne burram, ne mellojam, ne peewiffam; bet winnu wiffas behdâs peefauzam, luhdsam, tizzam un flawejam (pateizam).

Sarunna.

Deewa wahrds. Dhtrais bauflis pawehl kaut lo par Deewa wahrdu. Barretu buht brhnumš, fa te tuhlin jau par Deewa wahrdu runnahts. Bet ar Deewa wahrdu pa wiffam zitta leeta, ne fà ar zilweka wahrdu. Tas nefauschis gaddijees un warr weenalga buht, kad tew Krifcha wahrds wai Pehteris; jo zaur to wahrdu tu nepaleez' zittads, fà jau effi. Ja, dasch labs un dascha labba ne mas tahds, tahda now, fà wiaku wahrdu apfihme. Dasch Pehteris naw ne fahds almina-kalus; dascha Kristina naw ne mas Kristus mahzefle. Bet ar Deewa wahrdu pa wiffam zittadi. Deews pehz fawas buhſchanas irr paslehts, ne weens zilweks to naw redsejis, to newarr redseht; wiaſch dſihwo tahdà gaischumà, fur ne weens newarr pee-eet. Tapehz arr ne weens zilweks ne fo no wiaka newarreja finnaht, ne weens zilweks newarretu atbildeht, kad wai-za'u: Kas irr Deews pehz fawas buhſchanas? Kahds irr Deews? Bet nu Deews patš uf mums runna pirmà baufl: Es esmu tas Kungs, taws Deews. Te wiaſch mums fatwu wahrdu darra finnamu: Kungs, taws Deews. Bet ſtahw raffihts D. ds. 48, 11: Al Deews, itt fà taws wahrds irr, tà pat irr tawa flawa. Te nu wiſs paleef zittadi, un mehš wiaku paſiſtam. Jo, tà fà nu pat peeminnetta perſcha fakka: Kahds Deewa wahrds, tahds arr wiaſch patš. Rà tas nu ſaprohtams, kad D. ds. 111, 9 ſtahw: Swehtš un bihjamš irr wiaka wahrds? Wiaſch rittigi tas, fo wiaka wahrds rahda; wiaka wahrdà wiaka augstais gohds eelſchà. Kahds gohds tanni wahrdà: Kungs? Wiaſch warr wiſſeem pawehleht un wiſſeem no wiaka jabihſtahš un wiakam jaklaufa. Kahds gohds tanni wahrdà: Taws Deews? Mums par labbu wiaſch fawus hauſchlus dohd; wiſſeem tapehz wiaku wajadsetu mi hloht un no mi hleſibas wiakam paklauſiht. Kad nu Deewa buhſchana tiffai zaur Deewa wahrdeem teef finnama, tad ſwehtee raffti mums leelu noſlehpumu zaur to atklahj, fa wiaki mums tif dauds Deewa wahrdu peemin. Kapehz? Zif dauds Deewa wahrdu finnam, no tif dauds puſſeem Deewu mahzamees paſiht. Peeminneſim daschus no teem wahrdeem, ar kurreem ſwehtee raffti Deewu noſauz. Kehniaſch, D. ds. 145, 1: Es temi paugſtinafchu, mans Deews, tu Kehniaſch. 1 Tim. 6, 15: wiſſu kehniau Kehniaſch un wiſſu fungu Kungs. — Wiſſfaugſtakais, D. ds. 7, 18: Es dſeeda-

fchu ta Kunga, ta Wiffaugstata wahrdam. — Swehtais Israelâ, Ef. 43, 3: Es esmu tas Kungs taws Deews, tas Swehtais Israelâ, taws Pestitajs. Zit Deewa wahrdu schinnî perschinâ eefschâ? Ko mums mahza tas wahrds: Swehtais Israelâ, par Deewu paschu? — Utreebejs, Nat. 1, 2: Tas Kungs irr Utreebejs faweem prettineeseem un paturra dusmibu prett faweem eenaidneeseem. — Sohgis (teesneffis), D. ds. 7, 9: Tas Kungs laudim neffis teefu. Abraams to fauz, 1 Mohs. 18, 25: wiffas pafaules sohgi. — Sirschu-pahrmannitajs, tà apustuli fahdâ luhgschanâ wiannu nosauz. Bet jau wezzâ derribâ fchis pats wahrds arr oisnents, D. ds. 7, 10: Tu pahrbaudi firdis un ihstis. — Zebaot Kungs, Ef. 51, 15: Es esmu tas Kungs taws Deews, Kungs Zebaot irr wianna wahrds. Tas wahrds apfihme: Debbes'-pultu Kungs. Debbes'-pultu jeb Deewa pulki irr swehtee engeli. — Tehws, Ef. 63, 16: Tu af Kungs, effi muhsu Tehws, muhsu Pestitajs, no wezzeem laikeem irr tas taws wahrds. Tâ wiannu ihpaschi jaunâ derribâ nosauz, p. pr. Gw. 3, 15: Tas Tehws, no ka wifs irr dehwehts, kam irr behrna-wahrds debbesis un wirs semmes. Wiffi schee wahrdi un wehl wairaf zittu mahza par Deewa waldibu, kursch wahrds? wiffinnadamibu, kursch? swehtumu, kursch? mihlestibu, kursch? schehlastibu, kursch? Wiffus schohs wahrds un tapeh; arr wiffu Deewa buhschanu (fahds Deews irr) faxemman kohpâ schinnî weenâ wahrda: Deews. Kad nu ohtra bausli stahw: Lew nebuhs Deewa fawa Kunga wahrdu (to weenu wahrdu) neleetigi walkaht, tad jasaproht, fa schinnî weenâ wahrda wiffi zitti Deewa wahrdi tà fakfoht eefschâ eelkti, un mums tapeh; ne weenu no wianna wahrdeem naw brihw neleetigi walkaht.

Neleetigi walkaht. Scho Deewa wahrdu nu nebuhs neleetigi, welti walkaht. Wahrdu walkaht jeb bruhleht irr til dauds, tà: to muttè nemt. Wahrdu neleetigi walkaht irr: to nepareiß bruhleht, jeb tà un tur bruhleht, tà un fur wiash naw bruhlejams. Tas ohtris wahrds, welti walkaht, apfihme gan drihs to paschu, so pirmais; tas irr: to tà minneht, fa no ta ne fahds labbums nenahl, bet wehl fahde. Tad nu Deewa wahrdu nebuhs tur isrunnaht, fur nederr to isrunnaht; kad Deewa wahrdu isrunna, tad no ta buhs ar ween fahds labbums nahkt, bet pa welti to nebuhs minneht.

Beedinaschana. Ohtram bauschlam tuhlin arr beedinaschana

flacht peelikta: Jo tas Kurze to nefohditu nepamettihš,
 fas wiinna wahrdu welti walka. Tà nu Deews to par jo
 leelu sawadu grehku turra, wiinna wahrdu saimoht, un tahdam
 grehksam fohdibu peefohlijis. Kapehž tà? prassam. Sahds Deewa
 wahrds, tahds wiensch pats. Sas Deewa wahrdu neleetigi bruhke
 pee nepateefas swehreschanas, pee labdeschanas, pee burschanas, pee
 melloschanas un peewilfchanas, -tas Deewu paschu pee tam bruhke.
 Jo zeenigaks nu pats tas, fo pulgo, jo leelaks grehks. Kapehž
 p. pr. zilwefu-andele, wehrqu-andele, tahds breefmigs grehks? No
 pirna baußkla sinnam, fa Deews pats wiffaugstalais, wifflabbalais,
 wiffwehtakais; ja tu nu wiinna wahrdu, t. i. wiinnu paschu, uf
 wiffadu neleetibu gribbi bruhkeht, p. pr. lauschu preeßchâ labs is-
 rahditees, zittus nelaimigus darriht, baggats walikt zc., fo dohma,
 fas tas gan par grehku!? Teescham, fas aplam swehre, fas leekulo,
 fas lahd, tas Wiffaugstajo par wiffsemako usflatta, sam wiinnam
 un wiinna neleetibahm jakalpo. Wiffwehtako un Wifflabbako tahds
 usflatta par wiffslitako, fas ja ne wairak tif pat fliktš, fà wiensch
 pats. Wet kad to gohdbihjaschanohš, fas Deewam un wiinna sweh-
 tam wahrdam peederr, tà nizzina un wiinnu paschu pee grehku-
 darbeem palihgâ fauz, kad wiinna wahrdu weeglprahrtigi peeminn un
 neapdohmigi isrunna, fas tad lai tahdu zilwefu wehl walda! zitta
 padohma wairak nefinnu un arr ne weens zitta padohma wairak
 nesinnahš. To (fo?) Jesus muhfu Kungs labbi gan sinna, un
 mums tadehl tehweifas pirmâ luhgschanâ mahja luhgt: Swehtihš
 lai teef taws wahrds. — Tà tad nu beedinaschana tadehl te flacht
 likta, fà pirmkahrt gruhtha apgrehkoschanahš ta, Deewu paschu un
 wiinna swehto wahrdu neleetigi walkaht, jo tahdam zilwefam wiffi
 zitti grehki weegli. Wet ohtrkahrt arr tapehž, fa zilwefu weeglais
 prahts tohs grehkus, fas ar wahrdeem darriti, par ne lahdeem wai
 tikkai par maseem grehkeem turra. Lai nu to atminnetohš, fa par
 ik katru weltigu wahrdu, fo isrunnajiš, tew atbildeschana jadohd,
 tad te beedinaschana flacht peelikta. — Scho ohtra baußkla
 beedinaschana Deews daudskahrtigi arr peepildijiš. Pahrs
 leezibu. Waraiš, fas Deewa wahrdam peederrigo gehdu nedewa,
 2 Mohf. 5, 2: Sas tas tahds Kungs, fa balfi man buhs klauffht?
 Dewindš fohdibas-brihnumds tas Kungs wiinnam atbild uf wiinna
 jautaschana: Sas tas tahds Kungs? un kad wiensch tomehr Deewa
 wahrdu nebihstahš, (fas tas irr?) tad wiensch noslihtst farkana jubra.

Ananijas un Sawira, ap. d. 5. Pee Deewa wahrda wiini mello un peewik, kriht semmè un mirst noht. — Muhrneeks kahds pehrfona laikâ us saweem darba-beedreem fazzija: Wai dsirdat, muhsu debbef' Tehws arr par muhrneeku palizzis, winsch nu pat afminus krauj. Schohs Deewa saimofchanas wahrduš til ko isrunnajuscham, sibbens wiinu no stallaschahm semmè nospehra. — Diwi saldati dabbuja atlaufchanu us mahjahm eet. Nifnis pehrfona-gaisš teem usbrukka. Wiini eeraudsija ganna-puisenu, kas zepuri rohkâ turredams un zellôs nomettees Deewu luhdsâ. Weens no scheem salda-teem breefmigâ pahrgalwibâ sauza: Puika, leez zepuri galwâ, zittadi pehrfons tew to gabbalôs fasperš. Ne desmit johlu tahlat neaisgahjuscham, gaisch sibbens wiinu fitta pee semmes un nošitta saimotaja zepuri tahlu prohjam aissweeda.

Zaur ko Deewa wahrdu neleetigi walka. Lutters to isskaidro un pee wiina isskaidroschanas turesimees.

1. Lahdeht. Lai warram sinnaht, kâ zilweki zaur lahdeschamu Deewa wahrdu neleetigi walka un zil breefmigs grehšs lahdeschana patti, tad kahduš lahstus peeminnesim. Wella wahrdâ. p. pr.: Eji wella wahrdâ. Wišs, kas darrams, tas Deewa wahrdâ jadarra, t. i. tew jaatšihst: wiina wajaga klast, wiinam muhsu darbs jawalda, jaswehti; tad tu Deewu par wišfaugstako turri. Bet ja tu wella wahrdâ ko darri wai leez darriht, tad tu Deewa wahrdam to gohdu laupi, kas tam peenahšs un wellu fehđini Deewa weetâ. Redsat, kahds breefmigs grehšs! Deewbihjigu ahrsti kah'reis pee baggata wihra aizinaja, kam bitte waigâ bij eeduhruš. Waina bija fahpiga un ahrstejamais rahđijahš pa gallam nepazeetigs un furnigs; winsch lahdeja un suhdsejahš par nepazeeschamahm fahpehm. Apmeerinaj'tees ween, tâ ahrste fazzija, fahpes drihs pahrees. Bet wihrs, par to nebehdadams, nehmahš wehl ar ween jo prohjam lahdeht un suhdsetees. Ahrste, us kahdu brihtirau sawu darboschanohš, meerâ mettis, apdohmajahš, kahdu labbu mahzibu schim doht. Par to Zums til dauds ne mas naw ko suhdsetees, tâ winsch fazzija, dubreens tiklai naw ihstâ weetâ gaddijees. Kurrâ weetâ tad wiinam wajadseja buht? tâ baggatais jautaja. Ahrste atbildeja: Es wehletohs, kaut winsch buhtu mehles gallâ bijis. Ko ahrste ar to gribbeja fazziht? — Zits lahstu-wahrds irr: Deews lai manni sohda. Te tu patš few ko launu wehlejees (ko?) un kahro, lai Deews to darra. Tâ pat: Lai wels manni rauj. — Zits atkal

lahd: Ra wels tawâ firdi, tawâ faklâ, un tã tuwakam wellu uf faklu stelle. Ras lahd, tas few pascham wai ohtram launa wehle un gribb, lai Deews to isdarra, wai wels. Ja wellam tas jaisdarra, tad to darra par Deewu un Deewam winna gohdu laupa. Ja Deewam tas jadarra, tad Deewu, fas tikkai gribb swehtibt (swehtiba jau lahsteem teescham pretti) un tas pats tihra mihlestiba, gribb dabbuht par sawa launa prahta kalpu. Zif neganti, breefmigi! Deews lai ohtram zilwelam leek „faklu nolauft.“ Tahdi lahsti wiffwairaf nahf is dufmigas, atreebigas firds. Tã bija pee Simeja, fas Dahwidu lahdeja, 2 Sam. 16, 5—12. Lahdetajs gribb, lai Deewam arr tahdas paschas dufmas firdi, lahdas winnam. Deews lai winna neschehligai firdij nahfoht palihgã. Af fã te irr pulgohts winna wahrds „Swehtais!“ Rã nizzinahts pats „Wiffaugstakais!“ Rã apfmeets winna „Tehwa-wahrds!“ Rã te wiffi schee wahrdi pateesi irr apgahniti! Rã? — Deewbihjigs wihrs (Skrivers) par lahdeschanu tã fazzijis: „Lahdeschana irr beskaunigs netikkums un pirmam bauschlãm taifni pretti, tapehz fa ta wellam deewigu gohdu dohd, fas Deewam weenam pascham peenahlahs (man peederr atreebschana), un wella wahrda scho un to apleezina un apswehre. Resinnu, fas zits swehto, taifno un schehligo Deewu wairaf warretu apfaitinaht, winnam wairaf nepatift, ne fã tas. Swehtã kristibã ar Deewu draudfibã effam nahfufchi, bet lahdetajs aismirft sawu kristibas-derribu un dshwo ahrpuff Deewa draudfibas un schehlastibas, wella draudfibã. Rã Deewam nehij no firds nosfumtees, kad winna kristito lauschu mahjãs, kam wajasetu masahm basnizahm un Deewa swehtahm weetahm buht, wellu peesauz, un wels fakaitinato, fashuttufcho mahjas-lauschu firdis dshwo un uf mehlehlm fehsh. Rã tahda mahja Wiffaugstakam warr par swehtumu buht, fur tã wellam kalpu. Arri breefmigs grehfs prett tuhwalu mihlestibu, kad to wellam wehle, fo Jesus tas Kungs tik dahrgi atpestijis un ar dauds puhlehlm un mohlahm no wella warras isglahbis. Af breefmiga negantiba! Af besdeewiba! Rã tew buhtu, tu lahdetajs, kad weenreis par tewi fazzitu, D. ds. 109, 17. 18: Tapehz fa winfch lahstu gribbeja, tad arr tas winnam nahfs; winnam swehtifchanas negribbejahs, tad ta arri tahlu no winna paliks; ej nu, nolahdehts lahdetajs, muhschigã uggunî, wels tew if brihscha uf mehli un firdi bijis, lai winfch tadeht arr pee tewis paleef muhschigi

muhſcham un tu pee winna muhſchigi muhſcham.“ Rabbi gan ſinnu, ſa lahdeſchana wiſſwairak tiffai launs eeraddumſ. Bet taſ grehku ne maſ nepamaſina un tapehꝫ jo wairak no ta fargaj'tees. Juhſ, b. m., wehl eſſat jauni: Sargaj'tees, af fargaj'tees no tahda eeradduma. Behrni drihl dohma, taſ iſleekahſ tã ſpehꝫigi, pehꝫ leelu wihru mohdeſ, kad if wahrda gallã warr aplahde'tees un lahdeht, un tã no peeaugufcheem laudim tohſ nofloufaheſ un wehrã leel, un paſcheem nedohmajohht lahdeht eemahꝫijufcheeſ, ſo — wairſ newarr atmeſt. Juhfu ſtarpã arr tahdi, ſam taſ jaſkloufaheſ un pee ſirdſ jaemem, ſamehr wehl naw pa wehlu. Arr tad, kad weenreiſ par ſaldatu paleeꝫ —. Pamahꝫiſchana. — Un beidſohht kahdſ rakſtu-wahrdeſ, Jehl. 3, 9, 10: Ar mehli ſlawejam Deewu to Dehwu (luhgſchanãſ, djeefmãſ, baſniã) un ar to nolahdam zilwekuſ, kaſ (taſ) pehꝫ Deewa gihma radditi; no weenaſ paſchaſ mutteſ iſeet ſwehtifchana un nolahdeſchana. Tam nepeeſlahꝫahſ, manni brahli, tã notift. Un Rohm. 12, 14: Swehtijat tohſ, kaſ juhſ waja, ſwehtijat un nenolahdat.

2. Nepateeſi Deewu minneht. Nepateeſi Deewu minn jeb iſſauꝫ papreeſch apleezinajohht, un to tad noſauꝫ ſwehreſchanoheſ jeb deewoſchanoheſ. Tahdi ſwehreſchanoheſ wahrdi irr p. pr.: Iſ teeſcham, tã Deewſ debbeſiſ; Deewſ manſ leeꝫineekſ; Deewam teeſ; lai Deewſ man ſchã wai tã darra; kaſ Deewa wahrdeſ. De Deewu par leeꝫineeku peexemem maſãſ neeku leetãſ, kaſ teeſcham naw wehrtaſ, ſa to dehl Deewa wahrdu muttẽ nemm. Un taſ gan drihl ar ween noteel neapdohmigi un weeglprahꝫigi. Bet taſ jau iſſti irr Deewa wahrda neleetiga walkaſchana un pulgoſchana. Tã weeglprahꝫigi ſwehreja Eroduſ, kad winna meitta danzoja, Matt. 14. Kaſ daudſ ſwehre, taſ grehko daudſ. Jeſuſ ſakka, Matt. 5, 33—37: Juhſ eſſat dſirdejuſchi, ſa weꝫjaeem ſaꝫihte: tew nebuſ nepateeſi ſwehrecht, bet tam Kungan —. Juhfu wahrdeſ lai irr: gan, gan! ne, ne! kaſ pahri par to, taſ irr no launa (irr newajadſigſ, grehꝫigſ). Kaſ daudſ ſwehreſahſ un lahd, no ta fargeeſ, tahdam drohſchi ueuſtizeeſ. Tahdſ patſ apſinnahſ, ſa wiſch netaiſnigſ wahrdeſ un ſinn, laudiſ winnam tapehꝫ netizzeheſ; wiſch to weenu launumu ar ohtru launumu grihb aiſſegt, pr. ar Deewa wahrda peeſauſſchana, lai winnam tizze; wiſch atſauꝫahſ uſ Deewa ſwehto wahrdu. Tadehl, behrni, ſawuſ wahrduſ „ja“ un „ne“ turrat ſwehtuſ (kaſ taſ irr?); tad juuſ

newajadseh's teem pahri eet un Deewa augsto, gohdibas'pillo wahrdu apgahniht. Kas man negribb tijzeht, kad falku „ja“ wai „ne“, lai paleef pee sawahm dohmahm. — Arri kaut kahdâ wih'sê neapdohmigi Deewa wahrdu muttê nemmoht wiñau neleetigi wafka. Tas deewamschehl daudsreis noteef pee wezzeem zilwekeem sâ arri pee behrneem (pa wiffam pee meitenehm): *Al Kungs! Deews lai pasarg'!* wai *Deewi!* Deews to sinn; Deews *Lehws Deews Dehls* (brihni-jotees)! Un tas pee katras neeka leetas, daudsreis deenâ. Juh's wehl essat jauni (jaunas), atraddinaj'tees no ta. — Juh's fakkat gan: Deews — un ne mas nedahmajat us wiñau. Ta jau irr neleetiga, welta walfaschana. — Tâ arr noteef tad, ja toh's Deewa wahrdu's: *Lehws, Kungs Zebaut, sohgis* 2c. muttê nemm un ne dohmaht nedohma, so tur flah't waja'dsetu dohmaht. Ko tad tur flah't wajaga dohmaht? Mums buh's Deewu pahr wiffahm leetahm bihtees, mihkloht un us to zerreht. Weenai no schahm trim juschanahm tew ar weenu buh's buht Deewa wahrdu minnoht. *Lehws: tewi mihkloju; palihdsetajs: tew ustizzoh's; sohgis, firschu-pahrmannitajs, kehniensch: tewi bihstoh's.* Bet fur mutte Deewa wahrdu isrunna un fird's ar bihjaschanoh's, mihlesibu un zerreschanu naw pildita, tur ta tukfcha runna, Deewa wiffwehtaka wahrda pulgofschana. Dohmajat us to, behrni, kad Deewu luhdsat, dseedat, kad es preefshâ luhdsu un juh's fluffam lihds. Kas jum's jadohma, kad falka: *Wiffpehzigais Deews, fird'schehligais Lehws? Dsirdefim, kahdu's wahrdu's un beedinaschanu Deews pat's par schahdu wiñau wiffwehtaka wahrda neapdohmigu muttê nem'schanu, lassifchanu un flaitifchanu falka.* *Gs. 29, 13: Tapeh'z ka schee laudis pee mannis flah't nahf ar sawu mutti un ar sawahm luhpahm manni gohda, bet wiñau fird's tahlu no mannis irr, un ka tee manni bihstah's peh'z zilweku haufschleem, so teem mah'za: tadehl es gribbeju jo prohjam brihnischki ar scheem laudim darritees.* Wai arr redsat beedifchanu, kas te flah't peelikta? Kahda ta irr? *Matt. 12, 36: Par if katru weltu —.*

3. *Burt.* Tahdu zilweku, kas burr, nosauz, ja wihreets, par burri, ja seeweete, par ragganu. Wiñau darb's irr, ka tee nemmah's no plautstu zellineem nahkofschu laiku pasazjih't (roh'lâs luhfoht); kahrtis mest; tshuhfklas paschas un wiñau kohdumus apwah'doh't; wahjumu zittam uslâist wai atræmt; saglus kert un taifih't, ka teem saggums attal atpakkat janefs; neschlawas nest; spihganâs

eet zc. Ar wahrdu fakloht, tahdeem, kas ar scho amnatu darbo-
 jahs, pee il fatras leetas, il fatra darba, il fatra gaddijuma, fatra
 laika sawas sinnamas skuntes, sawadas „skoblas“. Kas burr,
 tas gribb pahrdabbigus darbus darriht, gribb p. pr. nahkofchu
 laiku sinnaht, wahjibas ar wahrdeem dseedinaht. Sawam darbam
 winsch Deewa wahrduß nemm palihgâ, bet teem Deewa wahrdeem
 un nosaufumeem: Kungs, palihgs, tehws zc., winsch netizz. Ta-
 pehz burfchana irr Deewa wahrda pulgofchana un saimoschana.
 Burris zeklahs Deewam pahri, Deewu un wianna swehto
 wahrdu winsch bruhke bes tizzibas us Deewu, pehz sa-
 was paschas firds eegribbas un sawa pascha gohda un
 peknaß deht. Zaur to winsch Deewam peenahlamo gohdu laupa.
 — Daudsreis pee burfchanas arr wella wahrdu bruhke un zaur to
 arr Deewa wahrds irr nizzinahts un masinahts. — Wissadu bur-
 fchanu Deews aissleedsis, 5 Mohs. 18, 10—12: Lai tawâ starpâ
 neatrohdaß, kas sibleschanas zeeni, wai laika zeenitajs (kam laimi-
 gas un nelaimigas deenas, kâ Amanam, Est, 3, 7), wai kas putnu
 brehlschanu zeeni (un p. pr. no tahs gribb sawa muhscha garrumu
 issinnaht), wai burris, wai apmahnitajs (kas zaur apwahrdofchanu
 skahdigu par neslahdigu gribb pahrwehrst), wai kas siblneeka garru
 jauta, wai sibmes zeenitajs, wai kas mirruschohs jauta (mirronu-
 faujeji, kas nomirroscho garrus pasaulê atkal atpakkal sawz un win-
 nus isprassa). — Tik labb' tee, kas burwibu dsenn, kâ arr tee,
 kas to preeksch fewim leel darriht, grehko un apfmej Deewa wahrdu.
 Kas p. pr. leel fahrtis mest, gribbedams sinnaht, kâ wiannam us
 preekschu klahfees, tas nepaweht tam Kungam sawu zellu, nezere
 us winnu, kâ winsch wissu labbi darrihs^{*)}. Tas lohti wehrâ

*) Daschi dohma, ka wissa burwiba ne kas wairak ne-effoht, kâ tibri mahxi un
 melli. Bet tas tik pat swehteem raksteem, kâ arr pasauls-stahsteem un peedsih-
 wojumeem pretti. Ne weena bibbeles-stahsta ne perschas nestinnu, kas burwibu
 par mahneem, melleem un-eedohnu israhditu. Tur pretti par Egipteeschu bur-
 reem skaidri fazzihst, 2 Mohs. 7, 11, 12: Wianni darrija tã pat ar sawahm
 burfchanahm (kâ Arons 10 p.): il weens nometta sawu sifli un tee palikka par
 tschubstahm. Tad nu irr gan burru-skunstneekleem sawads spehst, ar kurru kaut
 to warr darriht. Arri pasauls-stahsti to rahda. Greeku orakels newarr glu-
 schi us wiltibu ween dibbinatees. Egipteeschu burwiba, ihpaschi tschubstfu ap-
 mahnischana, naw dabbiga gudriba. „Tschubstfu apmahnitaji teizahs, bes zit-
 tahm skunstem, ka warroht tschubstfu par sifli pahrwehrst un Frantschu mahziti

leekams, fa wihri, faš zittadi pa gallam netizzigi bija, tomehr mahnu-tizzibai un burschanai padewahs. Woltehrs ar ween no-flummis mahja pahnahja, ja us lauku pa freiso rohku krauktus brehzoht bija dsirdejis. Wihlips, Orlejanas herzog, arti brihw-gars, Frantschu dumpa-laika bija palihdsejis dauds us nahwi noteefahnt un beidsiht pats tiffa zeetumâ. Tur wiasch lifka is lassijas sihleht, gribbedams sinnahnt dabbuht, wai winnu attaisnohs wai nomaitahs. Jo zilwekam kaut fa wajaga, pee fa wiasch turrahs; un ja faš negribb Deewam kalpoht, tam wellam jakalpo. Tur pretti klausatees zittu ihu stahstiau. Willumam, Hesse lantgrahsam, kahda swaigichnu-zeenitaja grahmatu parahdija, tur farastitajs arr scha lantgrahsa mirshanas-deenu bija eeshmejis. Bet lantgrahs tur pat mallâ pats ar sawu rohku peerastija: Tur flahnt luhfo D. ds. 31, 16: Mans laiks stahw ta Kunga rohka. —

4. Melloht un peewilt. Melloht un peewilt jau ta pat grehks, par fo pee septita un astota bauschla runnasim. Bet schis grehks paleek jo leels, ja tur flahnt wehl Deewa srehhto wahrdu bruhke, lai melloshana un peewilshana jo labbaki iſweiktohs. Par tahdu beskaunibu un Deewa wahrda pulgashanu Lutters dseesmâ fakka: Ut Deews, ar tawu wahrdiru tee apklahj sawu blehdibul Ra schee wahrdi saprohtami? Redseſim kahdas prohweſ par to. Jehkabs us sawa akla tehwa jautashanu, ka sawu meddijumu tit drihl dabbujis, atbildeja: Tas Kungs taws Deews to man peeschihra. Bet ka wiasch to ahſiti dabbujis? Abjaloms fazzija us Dahwidu sawu tehwu, 2 Sam. 15, 8: Wehle man eet us Ebronu, jo es esmu apfohljees: Ja tas Kungs manni atpakt weddihs us Jerusalemi, tad es winnam kalposchu. Bet fo wiasch pehjal Ebronâ

wihri prohweſ no schahdas skuntes redsejuschi, fo tee newarreja isprast.“ (Baumgarten 2c.) Us tahdu paschu wihs miſſijonari stahsta par Grehnlanteeschu bur-reem. Ka dauds wiltibas tur lihds noteek, to labyraht tizzam. Bet no kurrenes tas tahds srehks irr? Rastii skaidri fakka, fa tas kauna garra srehks, Matt. 24, 24; 2 Tess. 2, 9, 10, lai arr mhſu laika gudribai tas itt srehchadi lit-tohs. Schahs paschas dohmas, jeb labbaki fakfoht juschanas, kas rastreem, irr arti paganeem, kas burwibu dsenn; winni paschi itt labbi sinn, fo darra. „Kad miſſijonari winneem burschanu par mahneem wai dabbigu skunsti melleja israhdiht, tad tee par winneem nn winnu nesinnashanu smehjash.“ (Handb. d. Bibelklarung.) Wiſſa paganu burwiba irr tihra wella-kalposhana.

darrija? Kapeh; tas pee ta peederr, par fo ohtrâ baußli runnajam? — Arri grehku-peedohfchanas andele Luttera laifâ bija Deewa wahrda beskauniga saimoschana; kapeh;? — Te klagt arr peederr wiffada leekuliba, ar fo ahrigi grihb labbaks isliktees, ne fâ eefschigi irr, lai labbi warretu melloht un peewilt. Us to leekuli labpraht Deewa wahrdu mehds bruhfeht un zittu wiffu fo ne fo, fas us Deewu simejahs. Tahdus leekulus arr nosauz par fwehtu teem. Tee tahdi tikfai fwehti grihb israhditees, bet ne peh; paschas fwehtifchanahs dsichtees. 2 Tim. 3, 5: Kas leekahs deewbihjafchanahs zeenijufchi, bet winnas spehku aisleeds. Arri te klagt kahdas prohweß. Erodus: Lai es arr eemu to behrnu peeluhgt. Warriseefchi, Matt. 23, 28: No ahrenes juhs gan spihdat lauschu preefschâ, itt fâ taisni buhtut, bet no eefschenes effat walschlibas un netaisnibas pilli. Ananijas ar Sawiru gribbeja tahdu ahrigu gohdu, fa arr pee Deewa darba palihdsejufchi, un atrahma kahdu dalku no naudas, ap. d. 5. — Ir schinnis laifos deesgan tahdu leekulu un fwehtaku, fas us melloschannu un peewilfchanu Deewa wahrdu muttê nemm. Tâ weens falka: Ak, mihlais Deews man dauds nelaimes mahjâ peefuhtijis. Un tomehr wiffa ta nelaima wiara mahjâ no ta zekahs, fa winsch patß flinkß un tapeh; nabbags; tapeh; fa feewa arween wehl fo sinn klagt peelikt, kad wihrs runna, no fa nemeers zekahs; tapeh; fa winni netaisnigi un ne weens ar tahdeem negrihb tihtees. Dhtrais atfal wiffadas fwehtas runnas pahrluhpahn laisch, grihbendam kahdam deewbihjigam wihram naudu iswilkt. Wiffus tahdus Deewa wahrds jau teefajis, D. dj. 50, 17. 18: Us besdeewigo Deews falka: Kâ tu drihstti daudsmaht mannus likkumus, fawâ muttê nemdams mannu derribu, fur tu tomehr pahrmahjifchanu eenihstti (negribbi ar Deewa wahrdeem liktees us zellu wadditees) un mannus wahrduß pahrgalwu metti (ne fo par teem nebehda). Matt. 7, 21—23: Ne if katriß, kas us manni —. Tâ melloht un peewilt Deewa wahrda irr beskaunigi; kapeh;? Deewa fwehto wahrdu zaur to apfmej, fa to pee launas nodohmas bruhle; irr gekkigi, jo retti ween isdohdahs zilwekus us ilgafu laifu mahneht, bet ne kad un ne muhscham Deewu, fas firdj un ihsttis pahrbanda; irr bailigi, darra flahdi dwehfelei un muhschigai fwehtibai, tapeh; fa meerâ paleef ar ahrigu spihdumu ween un atgreeschanahs waja dsibu neatfihst. Muiteeneeki un mauzineeki (wiffem finnamu grehzi-

neeki), tà Jesus fakka uf wariseefcheem, drihsaf nahls debbes'-walstibà, ne fà juhs. Kapeh? Winni, ja ne wairaf, taf atsihst, fa teem zittadeem japaleef un tà wiina drihsaf zittadi paleef, juhs ne. Tapedh, behrni, beidsot juhs wehl pamahzu ar Siraka wahrdeem 1, 26: Nepaleez leefuligs ta Kunga bihjaschanà un ne-nah; wiinam klahr ar diwejadu firdi.

Bee Deewa wahrda neleetigas walkaschanas wehl peederr wijs, zaur fo to masina, saimo un apfmej. Kahdas prohweß. Kahda bija tshuhstas runna paradihses dahrsà? (Wai Deews tà irr fazzijs? juhs buhseet itt fà Deews; juhs ne fà nemirseet.) Kurrdòs no schahs runnas wahrdeem Deewa wahrds: Swehtais, pulgohts? Wiina tehwa-wahrds? Tà pat wehl taggad: „Ro tad es launa darrijs, fa Deews wissu scho nelaimi man peesuhra?“ Te to wahrdu: Taws Deews, saimo. „Deews neelelahs ne sinnoht par pasauli“ Te saimo un masina schohs Deewa wahrduß: Kehniensch, Kungs, sohgiß. „Ja Deews gribbetu wissus grehzienefus sohdiht, tad wiinam buhtu dauds fo sohdiht.“ Wiina wahrdi: Utreebejs, sohgiß, swehtais, te saimoti. Gekkiß wehl fakka fawà firdi, D. dj. 14: Deewa ne mas naw; un saimo zaur to Deewa buhdamibu (Existenz) un ar to lihds sinnamß wissus wiina wahrduß. Tapedh, Dahw. 1 dj., nesehd uf mehditaju fehdekli.

Deewu bihtees un mihtoht. Ro nu eesahksim, lai no Deewa wahrda neleetigas bruhleschanas warram issfargatees? Lutters atbild: Deewu bihtees. Bet tur pretti, fo eesahksim darriht, lai warram Deewa wahrdu swehtiht ar to, fa wiina wissas behdàs peesauzam, luhdsam, teizam un pateizam? Luttera atbilde: Deewu mihtoht. Bihtees Deewu, sinni, fa tew tahds Deews, kas wissu lungu Kungs un wissu kehniensch, tahds Deews, kas firdi un ihkstiß pahrbauda, kas taws sohgiß zc., tad tu wiina wahrdu arr weli ne-walkasi. Tà fà Deewa wahrda neleetigai walkaschanai te beedinaschana klahr peelikta, tà arr swehtòs rakstòs Deewa wahrda bihjaschanai apsohlißchana dohta, Mal. 4, 2: Bet jums, kas mannu wahrdu bihtatees, usleßs taißnibas faule. — Mihto Deewu, tad tu arr wiina wahrdu swehtih. Jo Deewam fawu firdi dohdams, tu wiinam arr fawu mutti dohd. Kahda firds, tahda mutte — kahda mutte, tahda firds. Bet par to, ar fo Deewa wahrdu swehtijam, farunnasimees tehweiridà pirmà luhgschanà.